

EMILIA

Szeretel

KÖNYVE

2.

84467

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

~~P. Übung.~~

~~577^h.~~

OSZK

MANC

OSZK

SZERETET

K Ö N Y V E .

IRTA

EMILIA.

PEST, 1864.

KHÖR ÉS WEIN GYORSSAJTÓNYOMÁSA.

Derottya-utca 14, sz.

SZERETET

K O N Y V I R .

LETA

EMILIA.

MÁSODIK KÖTET.

84467

EST. 1864.

ENŐR ÉS WEIN GYORSASZTÓNYOMÁS.

Dorog-utca 14. sz.

Az új kor ember... GRÓF... és magy. valarai.

LÁZÁR KÁLMÁNNÉ

KEDVES BARÁTNŐMNEK

TISZTELETTEM ÉS SZERETETEM

JELÉÜL.

GRÖN

LÄSAR KÄLMÄNIEMI

KUUKAUSKOKOUS

1882

1882

I.

Az uj kor emberáldozatai, és még valami.

Csend volt a szobában, nehéz, lélekre szakadó csend, mint lenni szokott, mikor beteg van a háznál. Egy alig másfél éves gyermek volt a beteg. Mozdulatlanul feküdt szegény, hófehér kis nyoszolyájában; mellette ült az anya, busan fölėje hajolva, mint a szomorú fűz az alatta hervadó őszi virág fölé.

— Anyám miért küld az Isten betegségeket az emberre? — szakítá meg végre a csendet a kis Ákos, suttogva, és kedves, életvidor arczán félremagyarázhatatlanul meglátszott, hogy e gondolatot csak a méla csend csalta elő négy éves vidor elmécskéjében.

— A betegségek, édes fiam, nem az Istentől jönnek, — viszonzá az anya, szemeit le nem véve a beteg gyermekről. — Magunk szerezzük azokat magunknak. Isten csak jót hoz a világra, de az emberek roszt változtatják az ő jóságát, ebből származnak a betegségek.

A kis Ákos nagy figyelemmel hallgatta e szavakat, és midőn édes anyja elhalgatott, olyan kedves komoly képpel sompolygott vissza mindenféle rajzokkal és egy nagy papírvárossal telerakott kis asztal-

kájához, mintha tökéletesen értené a hallott magyarázatot.

Nem úgy néjje, a hét éves Erzsike. — így hívták az idősbik leányt — Ez — kötéssel kezében — az ágy végében ülve, szomoruan nyugasztá nagy kék szemeit édes anyja arcán, és szelíd kedves ábrázatán meghatólag szépen tükröződöt az ő szomorusága az anyáé miatt. Órák óta ott ült a jó testvér az ágy végében, csendesesen, csak néha-néha intve kis öccsének, hogy ő is hasonlóképp csendesesen viselje magát.

Az anya szavai azonban kiragadták őt szomoru merengéséből; elébb boszankodott egy keveset Ákosra, és intett is neki újra kedves kis szőkefürtű fejceskéjével, maradjon veszteg asztalkájánál; midőn azonban az anya feleletét hallaná, egyszeriben elmúlt boszankodása és ezzel együtt a bánkódás is tovarepült e szívből. Boldog gyermekek! tudják is ezek, mi az a búbanat!

Figyelme egyszeriben anyja szavaira lőn irányulva, de, úgy látszott, őt nem elégiték ki e szavak. A kis Ákos javában rakosgatá ismét papírházakká a papírfalakat és papírvárossá a házakat, és Erzsike még mindig édesanyja arcán nyugasztá kristály tiszta kék szemeit. Még várt valami folytatást az anyjától, miután azonban ez nem szólalt meg újra, elébb egy tekintetet vetett kis beteg hugára, és midőn megbizonyosodnék a felül, hogy a kisedd nyugodtan alszik, föl-kelt és lábujjhegyen odatipegve anyjához, alig hallható halk suttogással mondá:

— Mégis nagy gyermek az a mi Ákosunk, édes anyám!

— Miért édes leányom?

— Még azt sem veszi észre, hogy te most csak tréfáltál!

— Oh nem! Én mindig igazat mondok édes leányom! — jegyzé meg az anya komolyan.

— Tudom, nem is úgy értettem édes anyám, hanem csak úgy, hogy az még sem lehet, hogy a betegséget az emberek maguk szeretik maguknak.

— És miért nem, édes leányom? — kérde az anya meglepetve.

— Azért, mert látod, a mi kis Zsuzsikánk itt most milyen beteg! pedig ez csak nem változtatta roszra az Isten jóságát, — viszonzá a lányka, mintegy szemérmes mosolylyal piczi piros ajkai körül, hogy ő édes anyjának ellenvetéseket tesz.

Az anya egy gyöngéd tekintettel jutalmazá leánya ez okos észrevételét, nyomban reá azonban még csak annál jobban elkomorult. Oda hajlott az alvó beteg kiseded fölé, megfigyelte lélegzetét, aztán megigazitotta kicsi párnácskáját, aztán odaértette ajkait homlokához, csak azután tekintett ismét leányára és két könnycsepp gördült le halovány orcáin.

— Igazad van édes leányom; e másfél éves kicsi lélek nem oka betegségének. De hát nem látod-e hogy az ő betegsége az én betegségem, és az ő szenvedése az én szenvedésem is egyszersmind? — mondá aztán, gyöngédeden megsimogatván leánya homlokát.

— De hogy nem látom! — jegyzé meg a lányka. — Épen ez! Azért vagyok én is olyan szomorú! Kedves anyám még haloványabb a kis Zsuzsikánál! — és az ő tiszta égszín szemeiben is könnyek csillámlottak elő.

— Látod, édes leányom — kezdé újra az anya nyugodtabban — ez onnan van, mert az anya és gyermeke nem két külön élet, hanem egy élet két testben. Ugy-e te nem érted ezt?

— De igen! — viszonyzá a lányka, kicsi karjaival édes anyja derekát általfűzve. — Tudom én, hogy én és te csak egy élet vagyunk! Én a tiéd vagyok, te meg az enyém!

— Ugy van, édes leányom. És akkor azt is érted, miért szenvedek annyit, mikor valamelyiteknek baja van. Én is beteg vagyok akkor! És azt is érted, miért kell most a szegény Zsuzsikának beteg lenni.

— Nem, azt nem értem, édes anyám! — veté ellene a lányka.

— A mi hibánkért, édes gyermekem! Valamelyikünk bizonyosan nem úgy bánt vele, mint a hogy gyöngge kicsi élete megkivánja, azért változott benne rosszra az Isten jósága és most ő mi miattunk szenved!

— Oh, bizonyosan nem te miattad, kedves anyám! — jegyzé meg reá tiltakozólag a gyermek. — Hiszen te úgy szeretsz minket, és úgy vigyázasz ránk!

Az anya nem felelt, a kisdud leányka gyermeteg észrevételei egész seregét költötték föl benne a gondolatoknak, olyan gondolatoknak, a melyeket a zsenge gyermekelme még föl nem érhet, de különben is olyan sötétek voltak azok, hogy az anya mindig öröme rejtegeti azokat drága magzatja elől.

Az a rettenetes gondolat volt az; hogy mikor gyermekünk beteg, legeslegnagyobb részt a szüle e betegség okozója! Ő végette kell ez ártatlan életnek szenvednie, sőt tán kora sírba szállania!

Pedig ez úgy van! száz eset körül kilenczven-

kilenczben a kiseded gyermek csak a szülék, vagy nagyszülék miatt szenved! Igy teljesednek be az irás szavai, mely szerint: „Az atyák vétkeiért a gyermekek lakolnak harmad- negyed iziglen!“

Van-e anya, a kit gyermeke betegsége szive mélyeig meg nem rendit? a ki nem örömostebb maga állja ki a legkínosabb fájdalmat, semhogy gyermekét szenvedni ne lássa? a ki nem örömostebb életét odaadja, csakhogy drága magzatját a haláltól megváltsa? Nem kell-e tehát mindig lelkünk előtt lebegni azon tudatnak, hogy életünkkel másoknak tartozunk, s a magunk egészsége egy egész család épségét biztosítja?

És mégis, nemhogy egészségünk megóvásán törekednénk, de hányszor és hányfélekép nem cselekszünk botorul ellene! A füzötől kezdve foglalkozásunkig egész életrendünk annyira ellenkezik az egészség kívánalmai és föltételeivel, hogy igaznak kell lenni azon közmondásnak, mely szerint a kisedek fölött külön angyalok őrködnek, különben még többnek kellene közülök meghalniok. Pedig így is megrendítőleg nagy e kiseded halottak száma! Az emberiség nagyobb fele kiesi korában hal el! Melyik anya nem borzad el, ezt olvasván, és mégis melyik anyának jut eszébe, hogy az irtóztató emberáldozatoknak mi magunk vagyunk oka! Élet helyett halált adunk örökségül gyermekeinknek! Bálványokat imádunk Isten helyett és a bálványoknak embereket, önnön gyermekeinket áldozzuk föl!

Présbe szorítjuk testünket a karcuság kedvéért, éjtszakákat virasztunk át a tánczterem fulladt, füledt légkörében, napestig odaszegezzük magunkat a himzövagy varróasztalhoz, aztán Isten ellen fordulunk,

mikor gyermekünk satnya, beteges! a végzetet okoljuk, mikor harmincz éves korunkban kiállhatlannakká leszünk a köszvény, a fejförcs és több efféle bajok miatt!

A végzét! igen ám, az a balvégzet, melynek „ártalmas szokás“ és „divatrabság“ a neve! Gondoljunk annyit egészségünkkel, mint a mennyit piperünkre, és nem leszünk kevésbé szépek, de bizonyára annál szeretetre méltóbbak, mert megmarad elménk vidorsága, testünk frissesége, életünk legfőbb boldogságát pedig: gyermekünket sok kín- és véstől óvjuk meg általa.

Ekkép gondolkodott az anya, midőn a szóke kis Erzsike karját újra dereka körül érzé. És mintha angyal szárnya érintené, úgy elfoszlottak ismét a fekete szellemek lelkében.

— Édes anyám — kezdé a kis leányka, okos szemeit anyjára emelve — de hát igazán semmi rosz nem jön a jó Istentől?

— Semmi — viszonzá az anya — Miért, édes leányom?

— Csak azért, kedves anyám — véli a gyermek, nagy komoly képpel — mert hát az a sok szegény ember? Ezeknek csak rosz dolguk van?

— Bizony rosz! — hagyá helyben az anya — Hanem az sem az Isten műve, édes leányom.

— Hát kié? — kérdé álmélkodva a leányka.

— Az embereké, kedves Erzsikém! — mondá komolyan az anya. — Ha rosz emberek nem volnának, szegények sem volnának. De te azt nem érted. Majd ha nagyobb leszesz, többet beszélek neked erről.

Az anya elhallgatott, de azért gondolatai még

tovább foglalkoztak a félbehagyott tárgygyal. A leányka visszaült székére az ágy végében, az anya észre sem vette; halkal kinyilt az ajtó és két férfi lépet be; az anya azt sem vette észre, csak mikor egészen az ágy-nál voltak.

— Nos, hogy van gyermekünk? — kérde az egyik, és:

— Hogy van kis betegünk? — a másik; de nem is volt szükség e két rendbeli kérdésre; mert amannak meleg, aggódó, ennek pedig hidegen vizsgálódó tekintete azonnal elárulák az egyikben az atyát, a másikban az orvost.

— Alszik! — válaszola az anya és ez egy szó mind a kettőnek szolgált fölvilágosításul. Mintegy kétféle lélek nyilatkozott ez egy szóban: „Alszik!“ E szónak az arcz kifejezése adta meg a magyarázatot, és ez ugyanazon egy percz alatt férje felé fordítva, vidámságot mutatott, míg az orvoshoz fordulva, aggodalmat és segélykérést fejezett ki.

— Alszik! — mondá utána az orvos, kezével majd a kisdud üterét, majd meg homlokát gyöngén megérintvén. — Még pedig csendesen, rendesen alszik! Aztán izzad is szépecskén! Meg az ütér is egész nyugodtan lüktet már! Oh, a gyermek jobban van, sokkal jobban van már!

— Sokkal jobban, de azért még mindig beteg? — kérde remegve az anya.

— Legyen nyugodt nagysám! — viszonzá mosolyogva az orvos. — Most már határozottan mondhatom, hogy a gyermek megmarad!

E szavakra az anya pillanatig mozdulatlanul állt; csak arcán gyult ki egyszerre ki nem mondható nagy

boldogság, az iménti nagy bubánat helyében. Tekintete majd szeretetteljesen az alvó kisededhez, majd hálatalten az orvoshoz fordult, míg végre le nem küzdhetvén továbbá érzelmeit, férjéhez sietett és ennek kebelére hajtotta le arczát, hogy előfakadó könnyeit ekképen elrejtse.

— Ugy-e bár nem neheztel meg orvos ur, ha mondom, hogy gyermekem életben maradását ön után e nőnek köszönhetem! — mondá megilletődve a férj, kezét mintegy áldólag neje homlokára téve.

— Nem hogy én utánam, hanem Istent kivéve, mindenek előtt — viszonzá az orvos, nem az üres udvariasság, hanem az igaz meggyőződés hangján. — Száz ilyen eset közül kilenczvenkilencz halállal végződik; a tudomány keveset tehet itt; egy pillanattól függ ilyenkor a gyermekek élete, és a ki ezt elmulasztja —

— Nyolcz nap, nyolcz éjjel nem távozott a beteg ágya mellől! — mondá a férj, édes elérzékenyültségben.

— Csuda, hogy kiállotta! — jegyzé meg az orvos.

— Mit beszélnek önök én rólam! — szakítá ketté a dicsérgetést az anya, köny és örömtől ragyogó tekintetét hol férjére, hol az orvosra fordítva. — Beszéljünk inkább kedves betegünkről! Tehát meg van mentve? Meg van mentve! És e szó, e tudat mellett önök még átvirasztott éjjekről, hű gondviselésről, kiállott szenvedésekről beszélnek! Bocsánat, de azt tartom, csak férfiak beszélhetnek így! Én drága életem! Felszámítják, mit tettem érted, de azt, hogy mi vagy te nekem, azt nem számítják föl; mert ez fel is számíthatlan.

Megható jelenet volt, a túlboldog nőt látni, halkal beszélve, de lelkesülten, körülvéve férje és két gyermekétől és körülvilágítva a lefüggönyözött ablakokon által törött halovány őszi sugaraktól. Tán mert e nő ragyogó szemében alkalmas tükröt találtak, de úgy látszott, mintha e napsugarak épen e nő fejét választották volna ki, hová bújbájos koszorúikat füzögessék. A férjnek legalább úgy tűnt ez föl, és e sugarak az ő szívében is rokon fényre találtak, a szerelem mennyei tüzében.

Az orvos felhasználta az első kis szünetet, hogy bucsut vegyen. Ezerszer bocsánatot kért, de folytatnia kell délutáni körutját; még sok betege van, mentegődzék; nagyon valószínű azonban, hogy ez „érzékeny“ jelenet untatni kezdé; nagyon jeles orvos volt, tetőtől talpig a tudomány embere, hozzá még nőtelen, félig meddig agglegény már, a gyógytan volt felesége, a betegek gyermekei, az izgalmas családi jeleneteknek tehát nem igen volt kedvelője.

II.

Az édes anya.

Egyedül maradván a család, az apa karjára emelte a kis Ákost, Erzsike pedig magától fogódzott attilája szárnyába, és e kettős édes teherrel férj és nő újra a kicsi beteg ágyához lépett. A kis Zsuzsika még mindig aludt, csendesesen, rendesen. A szülék, kéz a kézben, szótlantul merengtek a kedves bimbó halvány arczára. Vagy tiz perczig álltak így önön éltük nézésébe merülve és ki volna képes leírni azon érzelmeket, mik e magasztos csendben a két élettárs szívét eltölté!

A fiatal elragadtatással hallgatja a hű kedves igaz szerelmi vallomását, felgyult lelke előtt a mennyország kapui tárnak föl, az angyalok üdvdanáit véli hallani, az örök boldogság virágait látni a földre hullani; — de mi ez mind azon érzelmekhez képest, melyek ilyen pillanatokban hű élettársak szívét általjárják! Itt nem a képzelet játéka, hanem a valóság idézi föl a lélekben a bűbájt; nem a gyönyör, hanem a szenvedés tudata az, a mi boldogít és elragad; nem magára, hanem másokra gondol ilyenkor a hű élettárs, azon másokra, a kikért ő él és hal, a kik az ő szívét, lelkét sokszorozva birni fogják, mikor ő már rég a sirban porladoz.

Ezalatt beesteledett, egy cseléd betette az ablaktáblákat, az asztalon üveglámpa enyhe derengést terjesztett a szobában, a melyből csak igen kevés jutott a kisdéd beteg ágyáig; de azért mégis meg-megmozdult; tán eleget is aludt volt már, kinyitotta szemeit, bágyadtan föltekintett, és apját anyját maga előtt látván, halvány piczi ajkai gyöngye mosolyra gerjedtek. — Két nap óta ez volt első mosolygása.

Azután meg-megemelinté hófehér kicsi karjait anyja felé, de akkor az anya már mellette is volt az ágyon, kebelével reá borulva, kezével őt átölelve, szive hő szerelmét beléje csókolva.

És — mint lenni szokott kicsi gyermekeknél: pillanat a haláluk, pillanat az életök — a milyen veszélyesen beteg volt e kisdéd még néhány órával ezelőtt, a mint édes anyja most reátekint, elmúlt arczáról minden betegség, minden bágyadtság; gagyogni kezdett, lefogyott kacsóival anyja arczát simogatva: „Dudu! Dudu! édes mama!“ ez a „Dudu“ pedig az

ő nyelvén annyit tett, hogy az anya kivegye az ágyból; jární akart, szaladgálni; a mit persze még nem lehetett neki megengedni, nem is volt még jártányi ereje, hanem két hét óta mégis most mondja ki először e szót, és — engedjük meg a hű anyának azt a boldogító hitet, hogy az ő reáhajoltából, az ő szívének reádobogtából szállt belé ilyen egyszerre az a csudálatos jobbrafordulás. Engedjük neki ezt a boldogító hitet, egyebet ennél ugy sem ohajt ő jutalmul átvirrasztott keserves sok éjjeleiért.

Az anya karjára vette a kisdedet, párszor fel-alá járt vele, eldalolta neki az ő kedves nótáját — a szép karácsonról, mely eljött aranyozott szánon, addig-addig dalolt neki, míg ismét elaludt, ugyanazon mosolygós arczezal, melylyel az anya kedves dalolását hallgatta. Az anya erre újra lefektette, megcsókolta, szemei egyszer-egyszer kinyiltak, újra bezáródtak, és a mosolygás nem mult el többé sem ő róla, sem pedig anyjáról, mert tudta, mikor a kicsi gyermek álmában is megtartja arca mosolygását, akkor nincs többé mitől aggódnia, meg van mentve.

Lesznek-e, a kik e nőn mosolyogni fognak, a miért ugy eltudott töprengeni, elszutymagolni egy kicsi gyermekkel? a kik azt fogják mondani: mire való így elvesztegetni a fiatal éveket? — Mert e nő még elég fiatal arra, hogy az élet délelőtti meleg verőfényében mulasson! alig huszonhét éves! — Miért nem bizza gyermekét dajkára? és ha beteg, — pedig nem is olyan beteg — miért nem fogad melléje betegápolót? Kapni azt eleget jó pénzért nagy városban! De bizonyosan szegény, nem telik mulatságra, még betegápolóra sem telik! azért olyan nagy mulatsága neki az efféle,

Nem úgy van. E nő gazdag, van miből költenie, és cselédje is van, és betegápolóra is jutna; de minden fiatalsága és vagyonossága mellett mégis csak maga betegápolója gyermekének, miként hogy ennek is, másik két kis angyalának is nemcsak anyja, hanem dajkája is volt. Épen azért, mert édes anyjuk nekik.

Van-e szentebb hivatás annál, a mely a nőnek jutott? magasabb czim annál, melylyel a nő fel lőn ruházva, és mely e szóban van foglalva: anya! Ne irigyeljük a hőst, kinek homlokát a diadal koszorui diszitik; sem a tudóst, a ki az élet rejtélyeit napvilágra hozza; sem a költőt, ki lelke napsugárival a sziveket lánggra tudja gyujtani! Mi ez mind a nő dicsőségéhez képest! A hősök diadalkoszoruja, a tudós érdeme, a költő napvilágos lelke mind, mind csak az ő dicsőségét hirdetik, mert mindezekkel ő ajándékozta meg az emberiséget, — és ti még azt mondjátok, mire való a nőnek gyermekiért élni!

A mulatság? oh igen, annak való ez, a kinek nincsenek gyermekei; ezek ám részegítsék le szivöket mesterséges kábitószerekkel, szükségök van reá, mert nagyon, nagyon szegények; de a kinek családi boldogságot adott az Isten, annak gyermekei körében legyen legédesebb mulatsága. A ki igaz gyöngygyel ékeskedik, az mosolyogja a cseh gyémántot.

És a gazdagság, mivel Isten megáldott, és a min annyi gyönyört és pompákat lehet megszerezni? Igaz, de mi az mind azon drága kincsekhez képest, melyet jó gyermekeinkben birnunk! Ám próbálja meg az, a ki a gyermekeiért élő anyát megmosolyogja, próbálja meg önmagán, mit viselhet el könnyebben: gyermeke vesztét, vagy gazdagságát? Van-e anya, a kit

ha e czim szégyenére nem emlékezteti, nem azt mondja: Inkább veszszen el mindenem, inkább legyenek koldus, veszszenek el magam is, csak gyermekemnek ne legyen bántódása? És még is vannak, a kik azt mondják, minek annyit foglalkozni a gyermekekkel? a kik elvesztegetettnek tartják az időt, mit körükben töltünk!

A hős a halállal száll szembe hireért, a tudós éveket görnyeszt át, hogy nevet teremtsen magának; a lángész egy életet koplal keresztül, szívét, elméjét veti belé a halhatatlanság izzó kohájába, — pedig mi ez mind a nő dicsőségéhez képest! és mégis vannak, a kik elvesztegetettnek tartják az időt, a mit a fiatal nő gyermekei körében tölt! — Szánandó felfogás!

De mikor azt mások is csak olyan sükeresen végezhetik! — mondják, a kik a családi élet boldogságát nem élvezték! Igaz, fogadhatnak dajkát, szárazat, nem szárazat, a mint tetszik; de a mit pénzen lehet vásárolni, az nem jön a szivből. Az az anyatej nemcsak azért édesebb és táplálóbb a pénzen vásároltnál, mert a kisdéd testével rokon testből fakad, hanem és főleg azért, mert a sziv, a mely neki ez édes táplálékot készít, szeretettel van tele iránta, e táplálékkal együtt e szeretetet is szívja magába. Mi mással foglalkozik az anya lelke, midőn kisdédét kebelén táplálja, mint e drága magzattal, mely ugy csüng rajta, mint a gyümölcs a fán? És mind e szeretetteljes érzések az anyaszivből egyenesen a gyermekszivbe mennek által azzal az édes fehér anyai táplálékkal. Ábránd, rajongás mondják tán? De nézzék csak figyelemmel az ilyen kicsi életet, midőn az anya kebelén csüng, minő tulvilági boldogsággal tekint csillagtiszta szemeivel az anyáéba; mennyi szeretet tükröződik e két kis

csillagban! Honnan venné e pirkadó élet, a melynek még semmiről nincs öntudata, azt a sok szeretetet, hanem ha az anyaszivből, magába szíván azt az anyai táplálékkal egyidőben? Idegen kebel soha sem áraszt-hatja belé ezt a szeretetet.

Átalánosan elterjedt hit, hogy a kis emőke dajkája arcz- és jellembeli vonásaiból tulajdonit el egyetnást; és ha az idegen tejnek annyi befolyása van, mennyi van még az anyáénak? És melyik anya nem ohajtja, hogy gyermeke az ő tulajdonának legyen örököse? Igaz, van elég rossz tulajdonunk is, a melyeket ha magunk le nem vetközhetünk is többé, legalább gyermekünket szeretjük óvni tőlük; de ne tartsunk attól, hogy magzatunk azokat is magába szívja az anyatejjel. Mikor az anya kis életét kebelén tartja, akkor nincsen neki rossz tulajdona, akkor csak jóság és gyöngédség van szívében; úgy tud akkor magán uralkodni, minden indulatot visszafojtani! A legtökéletlenebb anya is jobb táplálója gyermekének a legjámborabb dajkánál.

Aztán az élet legédesebb boldogsága: gyermekünk szeretete, lehet-e ezt sükeresebben biztosítani magunknak, mint ha még fejletlen bimbókorában beléje ömlesztjük ez érzelmet szívébe: az édes anyatej-jel? Ne csudálkozzunk, hogy évről évre nagyobb lesz a rossz, szeretetlen, engedetlen gyermekek száma; ne csudálkozzunk rajta mondom, mert fájdalom azon anyák száma is évről évre növekedik, a kik azt tartják: az anya kötelességét a fizetett dajka is ép olyan jól végezheti!

Oh, hogy lehetnek emberek, a kik legszentebb hivatásukat olyan csekélyben veszik, legédesebb boldogságukat olyan menthetetlenül feláldozzák!

De hát a szépség? nem esik-e ez a kötelességek áldozatául?

És ha úgy volna is! mi előbb való: a szépség-e vagy a kötelesség? az, hogy tessünk, vagy az, hogy tiszteltessünk? az, hogy magunknak éljünk, vagy kedveseinknek, a kiknek életeért mi vagyunk felelősök Isten és ember előtt?

És ha úgy volna is! mi becsesebb: a magunk szépsége-e, a melynek immár elmúlt tavasza, avagy gyermekeinké, a mely életnyarunk és ősziünk szépségét teendi? Avagy ellenszegülhetni-e a természet törvényének? Ha ki van mondva reánk, hogy anyai kötelességeinknek áldozatul essék szépségünk, akkor ez ítélet beteljesedése — nem azon fordul meg, ha magunk tápláljuk-e magzatinkat, vagy nem! Hervadunk, ez van kimondva reánk, és annak be kell következnie, áldozzuk föl tehát szépségünket önként szent kötelességünk szolgálatában, ékesítsük föl vele életünk, mindenünk folytatóit.

De ez nincsen így; az anyai kötelességek hűséges teljesítése nem rontja meg a mi szépségünket, sőt inkább, használ neki, és én nem tudok megragadóbb képet az anyáénál édes gyermekével karján. Még egy nagy képirónak sem jutott az a gondolata, hogy az Isten anyját tizenhét éves leányos arczezal ábrázolja; hanem a remek képeken mind ott van az anyai érzés magasztos fensége, és leginkább ez az, a mi rajtuk fenséges.

Igaz, a legszebb tünemény a világon a fiatal leány; a tavasz virágai nem ékesebbek arcánál; a ragyogó csillagok nem fényesebbek szeménél; a napsugár nem igézetesebb mosolygásánál; a madárdal nem bájolóbb

beszédénél; a habmoraj nem andalítóbb keble pihegésénél, és a liliom hajlongása nem ruganyosabb testhordozásánál; egy szépség és kellem egész lénye, méltó hajléka a legtisztább szerelemnek; és e szépségeket, igaz, az anya lényén hiába keresnök többé. De azért nem kevésbé bájos ő; megváltozott igen, de nem hanyatlott; a virággal telt fából gyümölcsessel telt fa lett; mindegyiknek más-más a külseje, de mindegyik egyetlen és ha a fiatal leány diadalokat arat az anya felett a kivilágított teremben, az anya viszont gyermekei körében tetszik mindenek felett; és ha a fiatal leány vonzóbb, az anya viszont tiszteletgerjesztőbb; kinek-kinek rendeltetése szerint; mind e fényes szépségi tulajdonoktól pedig maga fosztja meg magát azon anya, a ki gyermeke gondviselését idegenekre bizza. Hiába versenyez a hajadon szépségekkel, egy tekintet reá elárulja, hogy bitorolja helyét; a mágnes elveszítette erejét, a hajadonság glóriája leesett fejéről, az anyai öntudat érdemkoszoruját pedig maga tépte le magáról. Nincsen is már visszatetszőbb valami, mint a férjes, gyermekes — igazán gyermekes — nő, a ki a világgal el szeretné hitetni, hogy ő leány! Ám mulasson, vigadjon a vigalom órájában, de ne ügyekezzen soha eltitkolni azt, hogy neki otthon gyermekei vannak, a kiknek körében ő egy fényesebb világot és édesebb gyönyöröket talál. Mert sükertülni csak félig sükertül neki ebbeli törekvése, elrutítani pedig egészen elrutítja e kétszeres hazugság.

III.

Az anya világa.

A gyermekszoba, ez az anya áldása, mulató tere, tanuló szobája, sziverősítője. És milyen szánandó az a szív, a mely e világot, ha Isten vele megáldá, maga előtt bezárja! A mit a bölcső mellett kezdtünk, azt a gyermekszobában kell folytatnunk. Itt is fáradságos és áldozatokban gazdag a mi hivatásunk, de a boldogság és gyönyörűség ezután fölér e fáradságokkal. Itt tárul föl igazán saját énkünk; a gyermek által minmagunk ismeretére jutunk. Miként külsőleg, úgy lelkileg is a gyermek rendesen a szülék hasonmása. Minden tulajdon, minden tehetőség és hajlam, a mi bennünk jellemvonásképpen létezik, mind ott van csirában gyermekünk szívében, elannyira, hogy minél figyelmesebben kísérvük e csudálatos élet még csudálatosabb öntudatra bontakozását, annál mélyebb ámulatra és hálára ragadtatunk a Mindenható iránt, a ki ekként mintegy módot nyújt, jóvá változtatni hibáinkat, jóvá változtatni azokat énkünk másaiban: gyermekeinkben. Mivel magunkban már kiirthatlanok, gyermekeinkben találjuk fel, hogy legott zsenge korukban kiirtásukon munkálkodjunk. Csak így lehet a jót igazán előbbre vinni az emberiség közt.

És ott találjuk jó tulajdonaink csiráit is e zsenge szívben, szintén csak azért, hogy azokat hűséges gondos ápolás által még teljesebb tökélyre fejlesszük, ekkép gondoskodván, hogy a mi egyéniségünk a ha-

lál által véget ne érjen, de sőt inkább egy új nemzedék közt nemesebb tökélyben folytassa lételetét.

Épen azért nem lehet énünknek holtunk utáni földi folytatását idegen gondjaira bizni. Bármilyen hűséges és gyöngéd és megvigyázó legyen is, az idegen soha sem bírja e kicsi zsenge élet száz meg száz tehetség-, érzés-, hajlam- és indulatesiráit első kiptatásukban észrevenni és valódi mivoltukat felismerni.

Kiki önmaga után itél, és a hány ember, annyi külön világ, e szerint könnyen megeshetik, hogy az idegen épen valamely jó hajlam csiráját balra fogja magyarázni és elfojtani e szivben, míg a rosztat jónak tartván, maga mozdítja elő fejlődését. Csak magunk ismerhetjük föl igazán e piczi élet ezer szövedékét, mert a mi életünknek egy része ez, és a mint egy felül ennek megfigyelése minmagunk ismeretére juttat, úgy másrészt ez önismeret gyermekünk lelkét világítja meg számukra, és hogy lehet, hogy szabad idegenre bizni e kényes, olyan könnyen veszendő drága kincset!

— Igen, csak olyan unalmas ne volna az a gyermekszoba! — mondja a zajos mulatságokhoz szoktatott könnyelműség; mert csak a könnyelműség mondhatja ezt, míg az, a ki csak egy kicsit tud komoly lenni, épen mulattatónak, elragadtatónak találja azt. A tudomány termeit, a művészek műhelyeit, az Isten házát is unalmasnak találja az olyan, míg az, a kinek fogékony elméje és ép szive van, bámulatra, imádatra ragadtatik ott. És épen ilyen gazdag tudományi műcsarnok és magasztos szentély az a szoba, a melyben a gyermek hajnala támad. Hány ember nem megyen el közönnyel egy-egy kődarab előtt, míg a ki a ter-

mészet csudás mélyéig behatott, ámulattal megáll előtte, elragadtatva bámulva alakját, vagy a becses fémet, a mit tartalmaz! Nos ép így van ez a gyermek életével, csak hogy ez még szászorta, még ezerszerre csudálatosabb, megragadóbb, mert mindegyikben nem egy, de sok új lelki alakot és becses kincset fedezhet föl, természetesen nem más, csak a ki érti, a ki behatott csudás mélyeig: az anya; idegen — soha!

— Unalmas? Szánandók, a kik azt mondják; mert valójában nincsen élvezetesebb, gyönyörködte-tőbb hely a gyermekszobánál. A sírás tán? Igen, de az a gyermek, a melyiknél örömet mulat az édes anya, az nem szokott sírni, sőt inkább, mindig vidám, mindig nevet és csicsereg, mint a madár, a melynek jó dolga van. A mikor a gyermek sír, akkor már baja van. Panaszodik szegény; és minél többet van körülötte az anyaszem, annál kevesebb oka van a panaszra, és annál több az öröme és vidámságra.

És ezt e mennyeileg tiszta lélek meg is hálálja. Mikor még semmiről nincs fogalma, az anyát mégis ismeri már, és úgy tud reá nézni, a hogy a világon senki. E nézésével fejezi ki nagy szeretetét, nagy háláját, és ez a nézés magában is olyan boldogság, olyan élvezet, a minőnek a kerek nagy világon párja nincsen.

De nem sokáig marad csupán a nézés mellett; mert a gyermekélet csudagyorsan fejlődik; a hány nap, annyi új változat, és egyik meglepőbb, megragadóbb a másiknál. Azon percztől kezdve, hogy piczi kezecskéivel a gyertyavilág után kapkod, odáig, hogy a képes könyvben az alakokat megkülönböztetni, megnevezni tudja, milyen csudálatos átváltozása a

léleknek, milyen leírhatlan nagy tengere a gyönyöröknek! Egy elátkozott sziget nem lehet ridegebb és kietlenebb az olyan szivnél, melyet a kised csudás emberré létele bámulatra, imádatra nem indít.

Igen is: imádatra! és én nem tudok hathatósabb javítási eszközt annál, hogy lehetőleg sokat foglalkozzunk kicsi gyermekekkel. Azt szokták mondani: a kihez a kicsi gyermek vonzódik, az annak a jele, hogy jó ember; de megfordítva is áll: a ki sokat mulat a gyermekek körében, az okvetetlen jó emberré változik. Az a tiszta ártatlanság az arczon, az az igaz bensőség a tekintetben, és az a tetetést nem sejtő őszinteség egész lényén, a jó és rossz tulajdonoknak kedves és ártalmas nyilvánulásai kicsiben, — lehetetlen, hogy ennek gyakori szemlélése jó hatással ne legyen a lélekre. De ha mind ez nem volna is, maga e kicsi élet gyarló volta az emberi lét csekély értékére emlékeztet és ez egy is elég arra, hogy a sziv a gyönyör legédesbikének: a szeretet öntudatára jusson.

De e gyönyöröket mégis leginkább a szülék találják meg a gyermekszobában, és a milyen természetes az, hogy a ki a zene művészi mélységeig bele nem hatott, a legnagyobb remekműveknél legnagyobbakat ásit, azonképen igaz az is, hogy a szülék elragadtatását, midőn kicsi gyermekekről szólnak — és megjegyzendő, hogy minél kisebb a gyermek, annál nagyobb az elragadtatás — az avatatlan sziv unalmasnak találhatja. És ez ám lelje kedvét más egyebekben; de a kik gyermekekkel dicsekedhetnek, azok ne kövessék e példákat, ne kerüljék a gyermekszobát, hanem inkább mulassanak abban minél többet. A mily mértékben ezt teszik, hasonló mértékben veszik hasznát, míg a leg-

kisebb mulasztás keservesen megboszulja magát. Az anya jelenléte gyermekei körül kiüzi a betegség rémeit a szobából és a gonoszata szivekből, és ha mégis! ha Isten meg akar látogatni gyermekünkben, — biztosítva vagyunk a legkínosabb, sírig mardosó fájdalom ellen: azon rettenetes önvád ellen t. i., hogy nem tettünk drága magzatunkért annyit, a mennyit tennünk kellett volna, nem fordítottunk e drága, de gyöngye élet megtartására annyi időt, a mennyit lehetett volna. Isten óvjon minden anyát ilyen önvádtól!

IV.

Otthon.

De ideje már, hogy bemutassam hőseimet. Bocsánatot kérek az olvasótól, hogy ezt eddig nem tettem, de némileg kiment azon körülmény, hogy az én hőseim egyáltalában nem hősök, hanem egyszerű emberek, a regényesség legkisebb czifrája nélkül.

A nő; Eszter, Surányi Albert felesége, a kinek első ifjúkorával már másutt megismertettem az olvasót.

Hét és fél éve mult el azóta.

Hét esztendő! milyen nagy időköz egy ember életében! Gondoljunk csak vissza, mennyi mindenféle nem történt hét év óta. Hány jó barátnőt vesztettünk, hány súlyos csapásnak voltunk tanui, hány családnak boldogsága lett semmivé ez idő alatt. És mégis — gondoljunk csak vissza — nem úgy találjuk-e, mintha csak néhány hét volna?

Igaz, volt egy pár örömóránk is ez idő alatt, de ezek számba sem jöhetnek, nem csak azért, mert az életben szomorú nap rendszeren aránytalanul több van

örömóránál, hanem azért is, mert az örömórák még gyorsabban repülnek! Annyi bánattal rakodtan mégis milyen gyorsan repülnek az évek!

Eszter is jól tudta, hogy az idő folyama csak lefelé viszi az évek sajkáját, hátra soha; de ő azért nem kívánta vissza a pótolhatlan nyolczadfél évet; és ha valaki azt mondta volna neki: ime, visszaadom azokat, kezdjed újra! bizonyosan azt feleli: nem kellenek, inkább szeretnék már idősebb lenni tizenhét évvel, semmint héttel fiatalabb.

Igen is, ezt mondta volna, pedig milyen boldog volt e nő! olyan boldog, hogy szinte remegett érte Épen azért szeretett volna öreg lenni már, mert féltette boldogságát.

Mostani boldogsága azonban egészen más volt, mint az, melynek közepette hét év előtt elhagytuk. Akkor tündökölni szeretett, nem üres csillogástól ugyan, — hiu fényűzés és üres cifraságnak soha sem volt kedvelője, — hanem nemesebb módon szeretett tündökölni: örült a szellemdus társaságnak, gyönyörködött a színház és hangversenyeknek; holott most mind ezek iránt jóformán közönyös; maga sem tudta, miként, de a bölcső ringása elfeledtette vele a társas estélyeket, és gyermekének értelem nélküli gagyogása élvezetesebbé vált reá nézve bár mily szellemdus társaságnál. Csak otthonjában érezte most igazán jól magát.

A vendégek tehát lassankint gyérültek, majd csak kevés meghitt barát és barátnőre szorítkozott a család fővárosi társasélete. Surányi sokkal inkább volt komoly, országos érdekű ügyekkel elfoglalva, semhogy csak ideje is maradt volna hosszabb szórakozá-

sokra. Aztán kedve sem volt hozzá. Mint sok mások, minden gondjait a haza anyagi viszonyaira fordította; nem volt közérdekű vállalat, melynek erejét és tehetőségét ne szentelte volna. Mint rendszeren azok, a kiket nem annyira önzés, mint úgyszeretet vezérel tetteikben, első volt az áldozók és a munkálkodók soraiban, nem várván egyéb jutalmat azon öntudatnál, hogy ismét előbbre vitt egy-egy hazai ügyet. Természetes, hogy tisztelete és népszerűsége évről évre nagyobb lett az igazak soraiban; a haza legjelesbjei büszkeséggel, az öreg bajnokok örömmel tekintettek e fiatal, edzett, lankadatlan jellemre. Mindössze csak annyi volt, a mit e téren magának kivivhatott, anyagi haszon nem jutott neki áldozatkész munkásságáért, de ő nem is vágyódott anyagi haszon után. Van neki annyija, hogy tisztességesen megélhessen, még a közjóra is jut egy kevés, a többivel nem törődik, — mondá, elég roszul.

Ehez azonban nekünk semmi közünk, és csak azért említem föl, mivel ez is hozzájárult, hogy Eszter olyan visszavonult életet folytathatott a fővárosban. Férje nem igen buzdította más életmódra, őt pedig teljesen kielégítette e csendes visszavonultság.

Legnagyobb boldogságát természetesen férje szeretetében találta e nő. Ha egy-egy órát közelében mulathatott, ő volt a legirigylendőbb teremés a földön. Olyan boldognak érezte magát, a hogy azt szóval ki nem lehet fejezni; képes volt órákig ülni, munkával kezében, vagy ölben tartva kicsi gyermekét, és nem gondolva egyébire, csak azon egyre, hogy ő milyen boldog, hogy neki milyen férje van, és mennyire tud szeretni!

Szólni csak nagy ritkán szólt ő immár szerelméről; nyolcz évi házasság után nem a szó többé a szerelem hív tolmácsa; nem a szivben él többé e szentség, hanem az egész lételben; nem érzés ez többé, mit hangok kifejezhetnek, hanem élet, mindenben és mindenütt jelenlevő valóság. A hol megszűnt a különbség enyém és tiéd közt, a hol két szivnek csak egy élete van, ott a szó nem fejezheti ki azt az érzelmet, a mi a hű nőt egy hozzá méltó férfihoz lánccsolja.

De azért mégis csak szerelme volt ilyenkor Eszter minden gondolata. Meglehet, női gyöngeség ez, de annál erősebb szerelemről teszen bizonytságot, és hogy a férfiak tétlenségi óráikban nem gondolnak mindig, önkénytelenül, öntudatlanul feleségök és gyermekeikre, az mutatja, hogy a legjobbak közülök sem tudnak ugy szeretni, mint a nők. De tán jobb is ez így. A mostani világban a jó férj is nagy részt csak azért jó, mert tudja, mennyire utólérhetetlenül mulja felül neje szerelme az övét. Ha még ezt sem tudná!

De bár milyen gyönyörteljes volt neki férje társasága, nem követelte tőle, hogy bárcsak egy óráját is neki áldozza. Már nem volt neki szüksége, látni őt, közelében lenni; ugy is boldognak érezte magát. A fővárosi nők leggonoszabb kínzó ördögét: az unalmat pedig ő csak hirből ismerte. Talált ő magának foglalkozást mindig; sőt — valljuk meg őszintén — többet, semmint épen kellett volna. Ez állításom sokak előtt kölönösnek fog tetszeni, de történetünk folyamából ki fog derülni, hogy igazam van. Annyi munkát talált családi körében, hogy bár, mint mon-

dám, ismeretségi köre csak néhány meghitt barát-
nőre szorítkozott, sokszor ez a kevés is terhére volt.
Az a tapasztalat, hogy sokszor a nők nagyon is pa-
zarul vesztegetik idejüket üres látogatások és az ezek-
kel járó öltözködéssel, Esztert az ellenkező hibába ra-
gadta: hónapok multak, míg egy-egy látogatást vissza-
adott; mire való? mondá; kár ez időért, inkább gyerme-
kei közt tölti azt, és barátnői bizonynyal szintén jobban
szeretik, ha nem zavarja boldog házi körükben.

Szenvedélyévé vált a ház körüli foglalkozás;
akárhány olyan dolgot, a mit mások sükeresben és
hamarabb végezhetek volna, mégis csak maga vég-
zett; jobban esett ez neki így; kivált ha gyermekei
vagy férje vehette munkásságának hasznát; a világ-
ért sem engedte, hogy ennek az íróasztalát máski
hozza rendbe, vagy azoknak akár csak egy haris-
nyácskát máski kössön. Neki kellett ezt végeznie.

Még szellemi élvezeteit is ezekkel hozta kapcsola-
latba; azelőtt gyönyörűen zongorázott és igen szé-
pen énekelt; most azonban csak akkor játszott vala-
mely nehezebb művet, ha férje arra különösen föl-
kérte, ez pedig utósó időben igen ritkán kérte föl arra;
gőzmalokkal, vasutakkal és egyéb ilyen nagyon
fontos, de azért egyszersmind nagyon prózai dolgok-
kal volt ennek most tele a feje, és nem igen gon-
dolt Beethovenre, Schubertre és Mendelssohnra; de Esz-
tert ez nem igen nyugtalanította; éppen olyan öröm-
mel játszotta most kicsi leányának a „Megyeri pusztá-
t“-t, mint azelőtt Mendelssohn „szavak nélküli da-
lai“-t; és éppen olyan gyönyört talált most abban, ha Ákos
fiacskája a képeskönyvben lefestett állatokat nevö-
kön tudta szólítani, mint ezelőtt Vörösmarty vagy

Hugo Viktor remek műveiben. Csak gyermekeinek élt. A hazai irodalmat is csak azért pártolta, mert tudta, hogy a nőnek egyik hivatása ez, a melynek mulasztása épen olyan szégyen, mint ha gyermeke nevelését elhanyagolja.

Épen olyan közönyös volt a közügyek iránt. Nem azon közügyeket értem, a melyek kiválólag a férfiakat érdekelhetik csak; az nem lett volna hiba, és valóban cseppet sem válik a nő hátrányára, ha nem tudja, miképen vágta vissza „Pám mester“ D'Israeli urat az angol parlamentben, vagy milyen lábon áll Couza herczeg az oláh kamarával, jóllehet magunkban véve ezek a dolgok nagy horderejűek lehetnek az európai ügyek állása vagy járására nézve. A történet mondja, és azért el is kell hinnem, hogy voltak nők, a kik nevezetes tényezők voltak a politikában; de én erősen hiszem, hogy azért Roland, Stael, Krüdener sat. asszonyok szintén nem annyira az ész, mint a szív politikáját üzték, a szív politikája pedig első sorban abból áll: hagyni a férfiakra ezt a fajta mulatságot; merő ellenlábasa ez a szívnek és annál fogva csak midőn a szakál és a fegyverviselés a nők szép tulajdonaihoz fog tartozni, nem kockáztatnak ők semmit, ha a politikába is beleártják magukat.

Csakhogy különbséget kell tenni a politika és az általános érdekek közt. Így a hazaszeretet nem politika, mert ebben ép ugy része van a szívnek, mint az észnek. A ki tehát azon ürügyből, hogy neki semmi köze a politikához, közönyös a haza sorsa iránt, az épen annyi joggal lehet a közérkölcösség irányában közönyös. Tágabb értelemben ez is a politika körébe tartozik.

Az elsőt illetőleg Esztert semmi vád nem illetheti. Magyar nő vala a szó teljes értelmében. Tudta, hogy az ő példája minő befolyással van gyermekeire, és tudta azt is, hogy e gyermekeket a haza kéri számon tőle, e gyermekek gondolkodása és érzülete ismét más gyermekek, egész nemzedékek gondolkodása és érzülete lesz. Oh, ha minden anya belátná, mennyire oka sokszor egy-egy tőle kiejtett szó, késő évek múlva is emberek hazafiui dicsőség avagy gyalázatainak!

Hanem vannak az embernek kötelességei, melyek szorosán véve szintén hazaszereteti kötelességek, külsőleg azonban mégis csak laza összefüggésben állanak azzal. Emberi-, felebaráti- és társaséleti kötelességeknek szeretik nevezni ezeket, azok kedvéért, a kiknek nincsen egészen ínyökre, mindent a haza érdekével hozni kapcsolatba.

Egy tekintet az életbe elég, hogy meglássuk, mennyi teendője van a jobb érzésű embernek és egy kis gondolkozás és önérzet elég annak fölismerésére, hogy e teendők azért halmozódtak fel annyira, mert a nők munkásságára várakoznak, ezek pedig még mindig nagyon keveset törődnek azokkal.

Elbeszélésünk folyamában előtűnnek majd e teendők, most csak annyit, hogy Eszter sem törődött azokkal; nem roszzivüségből, — maga volt a jószág, — sem elmebeli korlátoltságból — mert ő valóban művelt volt, — hanem boldogságból.

Mindazt, a mi után szive vágyódott, családi körében találta föl; ez volt neki világa, a mi azon tul esett, jó formán nem is létezett reá nézve.

Mikor szegény jelent meg ajtajánál, rendesen

valamelyik gyermekétől küldte ki neki az alamizsnát; hadd szokják hozzá ideje-korán szánó szemmel nézni az élet rokkantjait; ha valamely jó ügy támogatására lőn felszólítva, örömmel járult hozzá, de ez aztán minden volt, a mire nála a jó ügy számolhattott. Hogy a bajok fenekére lásson, arra nem jutott gondolata, és hogy a jó ügyek érdekében buzgólkodva, másokat is buzdítson, arra nem volt ideje. És ez nem üres kifogás volt, mint sok másoknál, hanem igazság; gyermekeié és családjáé volt minden érzése, minden pillanatja. Az a gondolat, minő örömet szerezzen ezeknek, elfelejtett vele nyomort és szegénységet és valamely rongyos öltöny kiigazítása elég ok volt neki, semmi más munkát föl nem vállalni, még a közjó érdekében sem, rongyos ruha pedig mindig akad gyermekes háznál.

Igy esett, hogy Eszter minden jósága és nemes-szivüége mellett is a fásult és megmételyezett lelkű nők előtt tekintélylyé emelkedett, míg a kevés valódilag jó lélek lassan-lassan mindig jobban elhuzódott tőle. Mit ért, hogy pénzzel kínálta meg azokat, kik szivére számoltak! A mit köznapi lélektől köszönettel fogadtak volna, tőle a pénz rossz érzést szült, tőle többet vártak pénznél, tettleges részvétet, buzgóságot vártak tőle, és ebben csalódva, kétszerek voltak az elítélésre.

És sajátságos gyöngesége az emberi szivnek! rendszeren szigorúbbak vagyunk az iránt, a kitől sokat várunk, mint azok iránt, a kik keveset tesznek. Csalódva reményeinkben, abbeli elkeseredésünk rendszeren igazságtalanná tesz. Igy volt az Eszternél is; másképp fogván fel az életet és eddigi barátnőit, ezek

meg őt balul itélték meg. Hogyan bajlóghatnak azok annyi ideig mások ügyeivel? bizonyosan csak saját házi ügyeik, legszentebb kötelességeik elhanyagolásával; rossz anyák, nem tudnak szeretni. És milyen czélzatosan beszélgetnek még jelenlétében! Alig fojt-hatják vissza ingerültségöket a fölött, hogy ő is nem fecsérli el idejét úgy, miként ők! A régi barátnői szeretet kihalt szivökből, ezt is a nagy-világi élet, a fény és zaj utáni vágy tette semmivé; ők is a hiu-ságnak lettek áldozatává, nem méltók tehát az ő sze-retetére — mondá magában Eszter, és még csak an-nál inkább elrejtőzött boldogsága szentélyébe.

És — lám az önző lélek! — mondák viszont a régi barátnők — mily zavarral fogadott, midőn a jó ügy iránti részvétre felszólítottuk! Alig birt né-hány udvarias szót kiejteni! De kihallatszott belő-lök a hideg, érzéketlen sziv! És hogy sietett azt a néhány forintot a kezünkbe nyomni, csakhogy mi-nél előbb távozzunk! Mintha csak azt mondta volna: nesze koldusok, adok, a mit akartok, csak ne szól-jatok nekem szegénységről, nyomorról! Fáj nekem ezt hallani! izgat, elrontja jókedvemet! Ám, jól van, nem is rontjuk többé, el sem megyünk többé hozzá, tartsa magának pénzét, ha terhére van a szegények, árvák és özvegyek ügye! Én ugyan nem teszem be többé lábamat e házba, én sem, én sem! és a többi.

Igy esett, hogy mindig ritkábban ritkábban for-dult hozzá a nemes buzgóság, néhány év mulva egé-szen el lőn felejtve, és Eszter — ezt észre sem vette; nagyon boldog volt és nem volt ideje egyéb-re gondolni, mint övéire. Ha azzal a sok kéregetővel nem találkozik az utczákon, még azt hitte volna, nincs is

már szegény avagy boldogtalan ember a világon. Ezeket is csak nagy ritkán látta, sokszor hetekig nem mozdulván ki a szobából.

Pedig hány ilyen gondolkodású nő van hazánkban! Közönyösek, nem roszaságból, hanem azért, mert boldogok.

V.

Uj élet.

És Surányi, az a nemes szívü, sokat próbált szív? ez semmit sem vett észre imádott neje nekujabb lelki tévelygéséből?

Ugy van, semmit, és siessünk hozzá tenni, hogy ez leginkább Eszter műve volt!

Hogy van, hogy gyermekeinknek, a kiken úgy szólván éjjel-nappal óvó, gondos szemünk csügg, mégsem veszszük észre növését? Egyszer csak azt tapasztaljuk, hogy a ruháját ismét ki kell bővíteni, leereszteni, vagy hogy kedves fejceskéje már az asztalig ér föl; nagyobb lett tehát, egészen más alakot öltöttek vonásai; de hogy mikor ment véghez rajta ez a csudálatos átváltozás, azt ugyan nem tudnók megmondani.

A felnötteken is ilyen csudálatos átalakulás történik sokszor, kivált házastársakon, természetesen csak azon esetben, ha igazán szeretik egymást. A kik csak azért élnek egymás mellett, mert a pap összeadta, az önérdek meg együvé tartja őket, azok ugyan Mathusalem korát érhetik egy földél alatt, nem látszik meg egyikökön sem a lélek hatása, tán az egy unalmat kivéve.

De a kik nem csak házas-, hanem életársak is egyszersmind, azokban a szeretet nagy, teremtői műveket viszen véghez; észrevétlenül átköltöznek az egyik szív tulajdonai a másik szivbe, és összeelegyülve a régiekkel, átidomitja, átalakítja őket, és néhány év múlva egészen más jellemvonások tűnnek elő, azt sem tudni miképen.

A szeretet műve ez, mely mint a nap, soha sem alszik, hanem folyton-folyvást sugarakat áraszt, és minden sugár egy-egy életet csókol föl. Nem csak a föld alól kibuvó plántácskák, hanem az öreg törzsek is új életet szívnak a napsugarakból, örökké.

És mi természetesebb annál, hogy a szeretet hatása inkább észrevehető a férjen, mint a nőn! Avagy nem-e a természet változhatlan törvénye ez, hogy az ár a hegyről le a völgybe szalad, a tűz a száraz agyagba kap?

Ha a férfi úgy tudna szeretni, mint a nő, megfordítva tünnék elő e jellembeli átidomulás, és ha a férfiban több jó volna, mint a női szivben, sajnálni lehetne, hogy nem megfordítva történik ez átidomítás.

De mert ez úgy van, egynehány évi együttlét után a férj egyik másik szivbeli tulajdonra nézve okvetetlenül nevéhez lesz hasonlóvá, és azok a kávéházi és kaszinói mulatságok, melyek nélkül azelőtt az életet képzelni sem tudta, nem igen vonzzák többé, elannyira, hogy szinte megfoghatlannak találja, hogy telhetett egykor kedve bennök. Azért, bár tudom, hogy „darázs-fészekbe nyulok,“ de csak kimondom az igazat: a mely férj másképp vélekedik a kávéházi és kaszinói mulatságokról, az — tisztelet becsület, de vagy ő a feleségét, vagy a felesége őt nem szereti igazán.

— Papucskormány! — hangzik felém ezer meg ezer torokból.

— Irgalom, kegyelem én szegény fejemnek! Meghallom én ezt lassubb hangon is! Aztán nem is védelmezem magam. Ám legyen papucskormány, hahogy azt hiszik, hogy egy szerető jó nő egyéb fegyvert használhat birodalmában a szeretetnél, más feladata volna kormányának a boldogságnál, és hogy őt még az sem illeti meg, hogy a férj családját, otthonját kedvesebbnek találja a tekeasztalnál, vagy a kaszinói makkheteseknél.

Papucskormány! Vakmerő nők! minő joggal kívánhatjátok, hogy az a ház, a mely a ti egész világotokat magában foglalja, kívánatos legyen azelőtt, a kiért ti azt mindennap újabb szépségekkel szeretnétek feldiszíteni és a ki nektek az egész világot pótolja! Elégedjete meg azzal, hogy ennetek innotok van, és ha unatkoztok, hívjátok elő a szabót és masamódot, piperézkedjete, bolondozzatek; legalább azt mondhatják majd rólatek: üres fejű „Czifra-Katák“ vagyatek! De hogy a férfi kedvetekért, szerelmetekért, egész életetekért, akár csak öt perczet áldozzon abból a sok órából, a miket házon kívül elmulatek, ezt ne kívánjátok, mert ez annyi volna, mint hódolni a hatalmak legneveletségesbjének: a papucskormánynak.

Én részemről csak azon egyre bátorkodom kérni azon függetlenségöket féltő uratek, a kik a szelid, otthonjukate mindenek felett szerető férjetek mindjárt a papucskormány gunyostorával üldözatek: mutassanak nekem egyetelen egy igazán szerető házaspárt, a melynél a férjnek oka lett volna a nő hatalmaskodása ellen panaszkodni? Xantippe példája — ha ugyan

igaz, hogy kinozta Sokratest; mert olvastam én már azt is, még pedig komoly, tudós könyvekben, hogy az egész csupa koholmány, merő reáfogás — csak azt bizonyítja, hogy a bölcS Sokrates — valami mosogató dámát boldogított szívével. És nem első eset, hogy a bölcS férfiak épen „gazdasszonyuk“ irányában nem bölcsek, a ki aztán rendesen — megmossa a fejöket.

A mit a zabolátlan elme papucskormánynak csufo! az rendesen csak annyi, hogy a jó férj lehetőleg kedvére jár szerető nejének; és teszi azt önként, örömmel; mert a nő is hasonlóképen teszen ő irányában. Alárendelésről pedig annál kevésbbé lehet szó, mint-hogy a valamire önérzetű nő maga is nem igen tisztelheti az olyan férfit, a ki — második személy a házban. Minél erősebb lelkű a férfi, annál erősebb iránta a nő tisztelete. Csak hogy az igazi nemes erő nem hogy kizárná, de föltételezi a szelidséget.

Surányira is ilyen hatással volt neje; eleinte különösnek tetszett neki visszavonultsága, de csakhamar megnyugodott benne; sokkal jobban szerette, semhogy bármily irányban is korlátolni tudta volna, és sokkal jobban becsülte, semhogy meggyőződve nem lett volna a felül, hogy csak jót akarhat. És valjon nem-e a legnemesebb forrásból fakadt Eszter visszavonultsága? Nem tapasztalta-e, mennyire előnyére válik ez házirendjének? Mennyivel rendesebbek, kedvesebbek az ő gyermekei az idegen gondjaira bizottaknál? És csak nem rég is, midőn legkisebb leánykája — a kit ugy tetszett neki, valamennyi közül legjobban szeret — a kis Zsuzsika egyszerre olyan nagyon beteg lett, nem maga az orvos mondta-e, hogy leginkább Eszternek köszönhető életben maradása?

Aztán nagyobbik leánya, nem mulja-e felül értelmesség, ismeretek és jó magaviseletben vele egykoru társnőit, a kik nem úgy, mint ő, az édes anya folytonos felügyelete alatt nevelkednek? Nem-e minden új gondolat, a mit gyermekeiktől hall, minden új öröm, a miben általuk részesül, — és Eszter valóban kifogyhatatlan volt leleményességében ezeknek előszerzésében — egy bizonyítékkal több volt arra nézve, hogy neje határozata helyes, üdvös és másképp cselekednie nem lehet?

Hogy más nők nem szakítanak annyira a külvilággal, és azért mégis jó gyermekekkel dicsekedhetnek és háztartásuk is kifogástalan, azt — eleinte elismerte; de ő nem volt az az ember, a ki neje tetteit más nőkéivel összemérte volna; neki Eszter volt a női tökély példánya. Később aztán csupán a véletlennek róvta föl, hogy a külvilág iránt is érdeklődő nőknek szintén jó és szép gyermekeik vannak, miglen végre odajutott, hogy éppen lehetetlennek tartotta ezt; szépek, ám legyen, ez a véletlen műve is lehet, de jók, az nem igaz; lehetetlenség, hogy az olyan anyák gyermekei igazán jók legyenek, miként hogy háztartásuk minden külső rend és csin mellett valójában mégsem az; csak az az igazi jó anya és derék háziasszony, kinek egyéb gondja nincsen, csupán gyermekei és háztartása, — gondolá. Mondtam, a nagy szeretetnek átidomító ereje van.

De nem csak a nők irányában változott meg gondolkodása. Más egyeben is meglátszott az. Nevezetesen nagy hatással volt reá azon tapasztalat, hogy neje kizárólag neki és gyermekeinek szenteli magát, mig ő éppen ezeknek élt legkevesebbet. Nem azért, mivel teendői miatt igen keveset foglalkozhatik ve-

lök, — ezt férfi létére, természetesnek találta — hanem — az a gondolat bántotta őt egy idő óta mindig jobban jobban, hogy munkássága sem történik övéi érdekében. A közérdekekért mindent tesz, családjáért meg jóformán semmit. Igaz, hogy a hazának tesz ezáltal hasznot, és az is igaz, hogy családja biztosítva van, van vagy tíz ezer forintot biztosan jövedelmező birtoka; de hát nem lehetne egybekapcsolni a haza érdekeit a magáéival? nincsen-e akárhány olyan vállalat, melynek támogatása a hazának válik hasznára és a támogatónak is gyümölcsöz? A mi pedig vagyoni állapotát illeti, azt, bármilyen biztosított legyen is, soha sem felesleges még jobban biztosítani; a jobb mindig többet ér a jónál; az ember mai nap soha sem tudja, mi következhetik holnap, a vagyonnak pedig becsületos uton gyarapodása szintén a hazának válik javára.

Szóval a női szeretet tulságos gyakurlata Eszter részéről ártalmas hatással volt Surányira, és pedig anynyira, hogy lassan-lassan egészen kibillent eddigi élet-sodrából; elébb csak számítóbb, majd merő számítóvá lett; eleinte első helyet foglalt el szívében a közérdek, nem sokára azonban tisztán a magánérdek lett irányadója. Heverő pénzét elébb keveset, de bizton kamaatozó országos vállalatokba fektette, egy-két sikeresen kivitt magánüzlet azonban meggyőzte őt a felől, hogy e pénzzel, — kivált ügyes kézrejátsszóк segítségével — négyszer-ötször annyi nyereséghez lehet jutni; kivette tehát onnan tőkéit, és mert eddigi elvbarátai előtt ez szemet szurt, ügyekezett minél ritkábban találkozni ezekkel, és ez sem esett már neki nagyon nehezére. Észrevétlenül megragadta őt a pénzvágy

ördöge, egyik alkalom a másik után kínálkozott 20—30 száztóli nyereségre; csak úgy tódult körülötte a sok szerencsekerítő, mind tisztességes külsejű, értelmes emberek voltak ezek, a kikkel, kivévén, hogy nem mindenik beszélte tisztán a minyelvünket, igen jól lehetett mulatni; szellemdúsak, olvasottak voltak, csakhogy az üres frázisoknál nagyobbra becsülték a tele erszényt, a verslábak helyett inkább a kamatlábakba gyakorolták elméjüket, és a legegyszerűbb bérházat is nagyobbra becsülték a képzelet tündérpalotájánál, csak solid alapokon nyugodják és az ő tulajdonuk legyen.

Ezek közé az emberek közé keveredett Surányi, és a véletlen úgy akarta, hogy ezek közül épen olyanokkal, a kik a milyen kifogyhatatlanok a pénzforgatási eszközök feltalálásában, épen olyan ügyesek voltak egyszersmind ez eszközök ellenállhatatlan tulajdonainak feltüntetésével.

Közönséges emberek csalóknak nevezik ez embereket, de hibásan; szó sincs róla, van az üzerek közt is elég csaló, habár nem hiszem, hogy annyi, mint azok közt, kik nem pénz z e l, hanem p é n z é r t csálnak, és nem árukkal, hanem eszmékkel üzérkednek; legnagyobb részök azonban f a n a t i k u s. A pénz ördöge annyira megrontotta lelköket, hogy Üdvözítő gyanánt imádják, és a mit imádunk, azért vértanukká is lehetünk. Ez pedig nem költői ábránd, hanem az életből meritett igazság. Magam is ismertem embereket, a kik e boldogtalan fanatismustól megvoltak ragadva; más-különben a legbecsületesebb, a legtisztességesebb emberek voltak, de midőn pénzre nyílt kilátásuk, olyanok, voltak mint a vadállatok, mikor vért izleltek; nem

ismertek sem istent, sem rokonságot, tönkre tettek százakat, és végre is, — az ördög vértanuivá lettek, maguk is tönkre jutottak a csalók által.

Mondom tehát, ilyen emberek közé keveredett Surányi, és testileg lelkileg jól érezte magát mellette. Annyi dolga volt, hogy nem is győzte, és mind kedvderítő, fölvidámító dolgok voltak ezek. Bezzeg nem kellett most hetekig zörgetni a hatalmasak ajtain és hónapokon át száz meg száz alázatos esedezvényt meneszteni egy-egy vállalat ügyében, és elepeszteni magát a vég nélküli várakozás kedvrontó izgalmai alatt! Nem olyan ügyekkel folalkozott most az ő lelke, hanem egészen másokkal, olyanokkal, amelyek semmiféle ilyes huzavonával nem jártak. Itt egy jószág volt elérverezendő, a pénzsűk világban potom áron megszereshető, ő neki volt pénze, megszerezte tehát, azaz megszerezte valamelyik „ügytársa“ által, — mert közvetlenül soha sem működött, hanem csak mások által, — néhány hét múlva már el is volt ismét adva, husz-harminczas haszon mellett. Ismét másutt tiz-husz ezer forint kellett, de mindjárt; a becsület, vagy a mi némely ember előtt még ennél is elébbvaló: a rang fényeforgott koczán; tiz-husz ezer forint pedig egy helyütt nagy ritkaság mai nap; nagyon megszabhatják tehát ennek az árát! Megis szabták azt Surányi emberei! Néhány hó múlva legalább harminczezer lett a huszezerből.

Azután következett a gabnavásár, meg a „liferálás“, meg az Isten tudja, mi minden. Surányi már maga sem tudta, csak azt tapasztalta, hogy vagyona rövid két év alatt meg lön kétszerezve, megkétszerezve minden gond és megerőltetés nélkül; ezen egész

idő alatt nem tett egyebet, csak beszélgetett „ügytársai“val, leolvasta nekik a szükséges összegeket, vagy aláírt holmi váltókat és összeadta azokat a fekete számjegyeket, a melyek a milyen idomtalanok, olyan csábítók és igézetesek. Volt e számok közt olyan is, a mely tartozást jelentett; mert történt az is, hogy Surányinak mem volt mindig annyi rendelkezés alatt álló pénze, a mennyi szükséges volt egy-egy „fényes aparatio“ véghezvitelére; de az nem tett semmit; gondoskodtak már róla az „ügytársak“, hogy a főváros minden néven nevezendő hitelintézeteiben „nyílt számlája“ legyen, azaz vehetett ő onnan annyit, a mennyi csak kellett, még pedig csekély hatos kamatok mellett, holott ő 20—30-as kamatokat huzott ugyan ez összegek után! Azok a tartozási számok tehát szerinte szintén csak hasznot, értéket képviseltek, és csak olyan igézetes hatással voltak reá, mint azok, melyek valóban az ő vagyonát tették. Két év mulva már vagy kétszázezer forintig állott — könyveiben.

Uj életmódjának még az a jó következménye is volt, hogy sokkal többet mulatott családjánál, mint azelőtt; volt elég szabad ideje, és az a gondolat, hogy ő hovatovább gazdagabb lesz, úgy látszik, még kedvesebbé tette előtte nejét és gyermekeit. Mert hát kinek másnak gyűjti e vagyont, mint ezeknek, és mi másért örül annak annyira, mint ő érettük!

Eszter természetesen véghetetlenül örült férje huzamos itthonlétének. Keveset értett ugyan a pénzügyekhez, és vagyonuk gyarapodását szintén örömmel tapasztalá; mindazonáltal sokszor úgy tetszett neki, mintha jobban szeretné férjét más pályán látni; mondom, úgy tetszett ez neki; mert egész bizonyos-

sággá nem tudott benne e gondolat vergődni; a férj iránti nagy szeretet nem engedte ezt. Hogyan is mérészkedett volna ő férje tetteit nemhogy határozottan elítélni, de még csak bírálgatni is! A mit az tett, az mind jó volt és kifogástalan!

Hogy mások mint itéltek e dolog felül? A legkedvezőbbben! Legalább azok, a kik most leggyakrabban megfordultak házánál. Ezek annyi dicsérettel halmozták el Surányit szemben ugy, mint hát mögött, hogy az asszony szerető szive örömmel telt meg tőle. És tartozunk azon nyilatkozattal, hogy e dicsérők mind a mellett, hogy néhányan közülök törve beszéltek nyelvünket, mind igen művelt, „elegans“ férfiak voltak, nagy praxisu ügyvédek, gazdag házi urak, sőt egy pár nagyságos is, kiknek nevei nem igen ismeretesek ugyan a tanácskozási teremekben; de — hányszor nem hallotta volt férjétől, hogy ez idő szerint a haza javát nem annyira a zöld asztalok körül, mint a pénzesarnokokban állapítják meg! annál fogva, a kik most férjét annyira magasztalják, bizonyára mind megannyi hatalmas oszlopai a hazának! Aztán neg — és ez véget vetett minden okoskodásnak — ő szerette férjét, a többivel nem törődött.

Nem első eset, hogy a nő férjéhez való szeretetéből vakon hisz csalhatatlanságában; pedig csak az Isten csalhatatlan, és a bálványimádás mindig nehéz bűnhődést von maga után. Azért leszen a nő férje élettársa, hogy közös legyen náluk minden érzemény és minden gondolat; egyik a másiknak legyen tanácsadója. A nő nem támogathatja mindig okokkal nézeteit férfiakra tartozó dolgokban, de a nagy szeretet bizonyos ösztönszerű érzéssel ruházza föl, a melynek segítségével

legtöbb esetben megtudja különböztetni a helyeset a helytelentől. Surányitól nagy hiba volt, komolyabban nem gondolnia neje magánügyeivel, de Eszter hasonló hibába esett férje irányában. A házasesetben nincsenek magánügyek, ott nem csak a gyermekek, hanem minden érzés és minden gondolat az apa és anya közös tulajdona legyen, csak akkor lehetnek ezek is áldásosak.

VI.

A jó barátok.

Mint mondtam, Surányi barátai közt különféle rendű és állapotu, de mind jó képű emberek voltak. Barátoknak mondom, mert az „ügytársak“ közül néhányan lassan-lassan egész a barátság meleg régiójáig emelkedtek, a mint ez nem is lehet máskép olyan emberek közt, a kik évekig folytonos szolgálat- és szivességtételi viszonyban állnak egymással.

Hogy miből álltak e szolgálattételek? csekélységekben, még annál is kevesebből, egy tollvonásból! Az igaz, hogy e tollvonást váltóaláírásnak nevezik, a melynek segélyével az egy kézre működő ügytársak bizonyos mennyiségű pénzösszegeket vesznek föl bankokból és egyéb hitelintézetektől; de végre mégis csak egyszerű tollvonás az egész; mert hát a pénz fölvevő kifizeti tartozását, az aláíró visszakapja váltóját, eltépi, és az egészből nem marad egyéb a szép haszonnál, a mit e tollvonás által szerzett pénz közös nyeresége hajtott. Hogy lehetne tehát megtagadni ilyen csekélységet olyan emberektől, a kik akár-

hányszor hasonló szolgálatot tettek, és az ily módon szerzett pénzzel szintén szép nyereséghez segítették!

Hány ilyen tollvonást tett Surányi a „jó barátok“ érdekében? ezt ő valójában nem tudta; nem is igen gondolt vele; minek is? mit tartozik ez reá? nem ő veszi föl a pénzt reá! majd eszében tartják azok, a kiknek fizetni kell utána, a jó barátok!

Volt pedig e barátok közt egy, a kivel Surányi különösen bizalmas viszonyban élt; Dengelegi Ferencznek hívták, neve alatt soha el nem mulasztá oda-tenni e betüt: h. ü.; voltaképen azonban legmagasabb czimere három emeletes háza volt, a melyre méltán is büszke lehetett; mert kevés olyan háromemeletes ház van Budapesten, mint az. Négy utczasort foglal el, a földalalon pedig minden emelet háromhárom gyönyörű erkélylyel ékeskedik, — a melyek közül mindenik külön-külön néhány száz forintot jövedelmez évenként, levén az igen alkalmas, egész kényelemmel gyönyörködni a ház előtt gyakran elhaladó törökzenében, és megbámultatni magát gyalog és lóhátas leventéktől. Magától értetik, hogy az első emeletnek a főutczára szolgáló részét maga Dengelegi ur birta, mivelhogy ez emelet erkélye legszélesebb, és annál fogva legalkalmasabb Dengeleginé „ő nagysága“ ruháinak teljes pompájukban való kiállítására; aztán meg kivevén a földszintet, a melynek azonban erkélye nincs, erről az erkélyről lehetett legjobban gyönyörködni mind a gyakori törökzenékben, mind pedig az utcán járók föltekintésében.

Hogyan jutott Dengelegi Ferencz, a ki tizenöt évvel ezelőtt még egyszerű napidíjnok volt egy közönséges ügyvédnél, egy ilyen nagy ház birtokába,

azon csak az avatatlanok számba nem vehető serege csudálkozott; mert a ki Dengelegi Ferenczet közelebbről ismerte, az inkább azon csudálkozott, miért nincs neki legalább is még több ilyen kétszáz ezer forintot érő palotája! Ügyességén és szerencsésjén valóban nem mult ez, hanem pusztán jóakarátán. — Minek is? mondá az ezek után kérdezősködőknek, szembetünő szerénységgel — Ezt az egyet is csupán a feleségem kedveért építtettem. Én a készpénznek sokkal jobb hasznát vehetem, és ebben igaza volt.

Mert Dengelegi Ferencz valóságos lángész vala a maga nemében, kifogyhatlan a gazdagon fizető haszonforrások feltalálásában és fáradhatlan azoknak kimerítésében. Minden fitymálkodása mellett büszke volt háromemeletes házára, de még sokkal büszkébb nagy eszére, melyet még ellenségei sem tagadtak meg tőle. De mit mondok: ellenségei! Nem volt már ellensége. Ki is merne ellensége lenni egy olyan férfinak, a kivel a szerencse elkényeztetett gyermekként bánik? kinek tiz év óta minden vállalata sikerül, kinek kezében a kavics is aranynyá válik, mint mondani szokták?

De nem is volt ok, a miért ellensége lett volna az üzletvilágban. A mágnások körében nem a legjobb renommében állt ugyan, mert egynehányat közülök úgy betudott fenni holmi váltóadóssági kellemetlenségekbe, hogy egész életökön át megkeserülték. De ez már jó régen volt, a világ pedig könnyen felejtí az efféléket. Most már a legszolidabb magánzók sorában diszlik neve; nem is bajlódott többé váltóügyekkel. Mit neki váltóüzlet! Magasabb sphaerákban aratta ő most már eszének

aranykalászeit! Pénzcsarnokokban volt neki immár helye; papirokkal játszott, a hol egy óra alatt száz-ezrekkel leszen gazdagabbá, a kit, mint őt, a szerencse istenasszonya kegyenczül választott.

Keveset is időzött ő immár Pesten, és akkor is csak barátjai kedvéért, a kikkel üzleti összeköttetésben állott, természetesen mindig e jó barátok érdekében. És e jó barátok közé tartozott Surányi is. Nagy kitüntetés volt, ha Dengelegi Ferencz valaki nevére váltót forgatott, és Surányi ezek közé tartozott. Neki is szabad volt Dengelegi nevére forgatni, ez pedig mindig kész pénz volt. Kamatot sem igen kellett érte fizetni, olyan nagy hitellel dicsekedett.

Ez így tartott vagy másfél évig, midőn egy nap Surányi háza előtt egy bérkocsi állt meg, és abból egy ismeretlen ember ugrott ki és mint valami eszeveszett, lélekszakadva rohant be a házba. Surányi éppen kis Zsuzsikáját karján tartva, az ablakon nézett ki, és nem kis multságára szolgált ez ember különös izgatottsága. Kisleányának is mutatta az ablakon át, hogy ez is nevensen a látványon; de azért mégis odaadta a gyermeket a mellette álló dajkának és sietett az ember elé; mert erősen gyanította, hogy ő hozzá rohan ez ember olyan lélekszakadva; emlékezett kissé arczára; valami másodrendű gabnakereskedő volt.

Nem is csalódott, csakugyan az volt, és csakugyan őt kereste. Reggeli 9 óra körül volt, de a kereskedő jó estét lihegve, rohant eléje és be sem várva Surányi megszólítását, egy szelet papírt tartott szeme közé, azon kéréssel, hogy tessék ezt nyomban kifizetnie.

Surányi megnézte a papírt; a bizony váltó volt, az ő aláírásával ellátva, csak két hét múlva leendő

lejáráttal. Surányi figyelmeztette is erre a kereskedőt, mire ez csaknem sírva fakadva kérte, fizetné ki mindjárt, nagy szolgálatot teszen neki vele, nagy szüksége van pénzre, sőt kész kiengedni tiz—husz százalékot, csak fizesse ki neki ez összeget.

Surányi nagyon megörült ez ajánlatnak. Tizezer forintról szólt a váltó, Dengelegi Ferencz részére kibocsátva, és két hét múlva le lesz járva! Hiszen ez kész pénz! Soha könnyebben nem jutott két ezer forinthez!

Épen volt annyi pénz a házánál, legott kifizette tehát a váltót, újra meg újra forgatván elméjében, hogy e kereskedőnek valami baja lehet a fejében, különben semmi esetre nem hozta volna el neki a váltót. Akárki megadja neki az értékét, sokkal kevesebb kiengedésel. Hiszen Dengelegi Ferencz nevére szól!

Hanem alig volt annyi ideje, hogy e mulatságos eseten kinevethesse magát, midőn újra kocszi állott meg háza előtt és újra valami üzér-forma egyéniség botlott ki belőle és rohant fel hozzá, hasonlóképen Dengelegi Ferencz részére általa aláírt váltóval kezében.

Az összeg nem volt nagy, csak ezerkétszáz forint, és Surányi röstelte, hogy nem tudta kifizetni; csak két hónap múlva volt ugyan lejárandó, de mit gondol majd Dengelegi, ha megtudja, hogy az ő váltóját ki nem fizette! Kitelik tőle, hogy felmondja neki a barátságot! A kereskedői világban nagy dolog az efféle.

Gondolkodott tehát, és neje jutott eszébe. Ez sokszor mondta, hogy neki külön „kasszája“ van, a mit a

háztartási pénzből összetakarított. Mindig nevetve, félíg tréfában mondta, de hátha mégis!

Magára hagyta tehát az üzért, bement nejéhez, és Eszter állítása nem volt tréfa! Csakugyan félretett volt magának, még pedig egész egy kis „kapitális“-t, a mit most nevetve adott át férjének. Ékszertartójában volt, és lehetett vagy ezer forint. Surányi szórakozottságábsn ékszerestül, ékszertartóstul vitte be a pénzt szobájába, az üzér számára. Majd csak összeteremti neki valahogy az ezerkétszáz forintot.

Hanem mire visszatért, az egy üzér helyett sok üzért talált már szobájában, mindegyiket egy vagy több papirdarabbal a kezében.

És a mint belépett, ez emberek, mintha csak valamennyit egy gép rugója meglóditaná, mind feléje rohantak, kiabálva, lihegve, hadonázva, feléje lobogtatva a papirszeleteket.

Surányi meghökkent; éles szurás ment keresztül szivén; egy szót sem értett az emberek kiabálásából; annál tisztábban vehette ki arcukat, és eliszonyodott ez arczoktól.

Nagyobbára ismerte ez embereket, emlékezett reá, hogy többször volt már dolga egyikkel másikkal közülök; de akkor egészen más arczczal birtak, akkor értelem és műveltség tükröződött rajtuk, míg most — a pokol minden szenvedélyei, az elkárhozottak minden kinszenvedései csatangoltak ez arczokon.

Éles szurás ment keresztül szivén, a mint ez arczokat látta. Az a gondolata jött, hogy tán mégis kár volt annyira összeelegyedni ez emberekkel! Most jutott ez először eszébe, és ez a gondolat járta át törként szivét.

Hanem erőt vett magán, nyugodtan kérdezte ez embereket, mi hozta őket hozzá?

A nyugodt kérdésre az emberek is csillapultak némileg; csak kezök, a melyben a papirszeleteket tarták, reszketett, és a hang, a melylyel — négyen-öten is egyszerre — mondták, hogy nekik váltójuk van az ő aláírásával, tessék tehát azokat kifizetni, de mindjárt.

— Váltójuk? Önöknek éntőlem? És ennyi? — kérde Surányi, és az ő arcza is rettenetesen elváltozott, ámbár most még csak a nagy csudálkodástól. — Hiszen én önökkel soha sem álltam váltóbéli összeköttetésben?

— Igen, de Dengelegi Ferenczcel? — feleltek reá valamennyien kórusban.

— Ismét Dengelegi! — viszonzá Surányi türelmetlenül — Hát menjenek önök Dengelegihez.

— Bocsásson meg teins ur, de mi csak ide jöttünk. A teins ur aláírta a váltókat!

— De hiszen én csak Dengelegi részére irtam alá azokat! Aztán nincs most nálam annyi készpénz!

— Sajnáljuk, de ez esetben „Deckung“-ot kérünk — felelé a kórus.

A mennyköbe! — pattant föl Surányi, türelmet vesztve — Hát nem elég „Deckung“ a Dengelegi név? Én valóban nem értem! — és félre lökve kettőt-hármat környezetéből, izgatottan indult bejebb a szobában.

Erre percznyi csend következett, az emberek majd Surányira, majd egymásra néztek, félelem és némi sajnálkozással arczukon.

Hanem ez a csend nem tartott sokáig; a váltó-

levelek suhogása eszökre térítették az embereket. Veszélyes fegyver ez, és gyorsan kell vele bánni. Megyszólalt tehát az egyik:

— Engedelmet kérünk teins ur, de a Dengelegi név nekünk nem „Dekung“ többé, mert —

— Mert?! — vágott közbe Surányi álmélkodva,

— Mert ma reggel érkezett távstüργöny szerint Dengelegi Ferencz megszökött.

— Megszökött?

— Igen is. A gazember a börzén játszott, elvesztette mindenét, fölszedte, a mit fölszedhetett, és most már Isten tudja melyik világrész felé hajókázik! — mondá az egyik, észre sem véve, hogy Surányi vajmi keveset érthet már szavaiból.

Szoborként mereven állt ez a szoba közepén. Sze-
mei tétovázva forogtak; látszott, hogy keresnek egy
pontot, a honnét egy kis biztatás sugároz feléjük. Oh,
de bár merre fordultak, mindenütt csak e pénzvágy
dulta sivár arcokkal, csak a váltók tompán zugó lo-
bogásával találkoztak.

Alig volt annyi ereje, hogy az íróasztalhoz lép-
jen, ott egy székre vetette magát és kábult fejét resz-
kető két kezébe hajtván:

— Megbukott! Megszökött! — hörge, mintha tor-
kon fojtogatná az a két hóhér, mely e két szóban
lappang.

— Bocsánat teins ur! — szakítá meg az egyik
tüzér a halálos csendet — de nem jól méltóztatott ma-
gát kifejezni! Ugy tessék mondani: „Megszökött!
Megbukott!“ Mért ha nem szökik meg a gazember,
nem lett volna kénytelen megbuknia. Több kétszáz
ezer forintnál, a mit magával rabolt a gazember!

A kórus meg nem állhatá, hogy el ne nevesse magát e szavak hallatára! Hogy is ne! Most, midőn Isten tudja, hány ezer forint vesztéséről van szó, ennek az embernek még holmi élczelésekben telik kedve!

A hangulat e váratlan fordulása Surányira sem tévesztette el hatását. Ujra körültekintett, és a nevető arcokat látva, egyszerűben visszanyerte lélekjelenlétét.

Fölemelkedett és nyugodtan lépett a váltósok közé.

— És most mit akarnak önök uraim? — kérdé biztos, szilárd tekintettel.

— Pénzüket! — volt a felelet, démoni hangváltozatokban.

— Pénzök meglesz! Kifizetem váltóimat, de csak lejárat szerint — viszonzá Surányi nyugodtan.

— „Dekung!“ — hallatszott ujra egy-két hang a kórusból

— Azt is adok, ha kell! — felelé Surányi, megvető mosolylyal — Mennyi értékűek a váltók?

Az „urak“ összenéztek, tanakodtak, számolgattak. Surányinak ideje volt figyelmesen szemügyre venni ez arczokat.

— Hatvankét ezer! — szólalt meg végre az egyik, a legbátrabbik, a ki hosszú nyakánál fogva kivált társai közül.

— Hatvanhárom! — igazítá ki az iménti élczelő.

— És ilyen potomságért aggódnak önök? — kérdé Surányi mosolyogva. — Hát nem tudják, hogy két annyit érő birtokom van?

— Igen, de — veté ellen a hosszú nyaku. De Surányi nem hagyta őt folytatni.

— Egy szó annyi, mint száz! Annak idején kifizetem a váltókat, és most ajánlom magam! — mondta határozottan.

Az „urak“ újra összenéztek, összedugták fejüket, halkal sugdostak maguk közt, és az élcelőnek egy-két halkal kiejtett és mind a két kezének mind a tiz ujjával támogatott szavaira, mintha semmisen történt volna, a legudvariasb hajlongások közt kihátráltak a szobából.

Az ajtó bezáródott és Surányi még mindig a szoba közepében állt, utánok nézve az ablakon, hallgatózva, hát ha visszajönnek e szörnyű emberek!

Csak mikor az utósó lábkopogás is elenyészett, vett uj lélegzetet, aztán — magára zárta az ajtót, odarohant az íróasztalhoz, kirántott a fiókból egy nagy ivrétű könyvet és elkezdett számolgatni mindenféle összegeket, a mik ott fel voltak jegyezve.

És minél többet számolgatott, arcza annál rémesebb kifejezést öltött. Vastag, kék erek ütötték ki magukat homlokán, hideg verejtékcseppek kigyóztak alá ábrázatán, míg szederjes ajkai kinos vonaglások között számolgattak.

— Száz ezer! száz husz ezer! száz negyvenöt ezer! száz hetven ezer! két száz — tovább nem birt számolgatni, ereje elhagyta, halálos áradatként csaptak össze feje fölött e számok; minden reménye nélkül a menekülésnek hanyatlott hátra a széken, csak annyit birt mondani: Tönkre vagyok téve!

Örvény szélén.

Ez alatt dél lett, harangzugás töltötte meg a léget, a kis Ákos mindig nyugtalanabb lett, ez volt az idő, melyben Surányi visszaszokott térni gyermekeihez, czukrocskát, játékot és esókokat hozva nekik.

Eszter lecsendesítette a kis pajkóst, ámbár neki is feltűnt férje késedelmezése. Tudta, hogy itthon van és ez esetben nem igen lehetett két óráig a nélkül, hogy legalább vagy egyszer hozzájuk be ne nézne. Valjon mi dolga lehet, hogy ma úgy késik?

És újra elmúlt egy fél óra, és utána egy másik és férje még mindig késett! Most már Eszter is nyugtalan lett, szorongás fogta el szívét. Itt valaminek történni kellett! Csak nem távozott el hazuról? Az nem lehet! Férje nem szokott bucsu nélkül távozni! Aztán az a sok kocsi, a mi ma háza előtt megállott! Mit keresett itt az a sok ember? És férje el nem jött hozzá, szólni vele erről! Mi dolog ez?

A kis Zsuzsi pedig ezalatt valóságos sirásra fakadt; édesatyja után kívánczozott; a dajka hiába iparkodott őt lecsendesíteni, az anyának pedig semmi sem jutott eszébe, a mivel lecsendesítette volna. Neki magának is olyan nehéz volt a szive!

Ölbe vette kis leányát, reányomta égő ajkait márványsima homlokára, forrón szívéhez szoritva őt két kezével; de a fölháborodott gyermeknek az édesanyai csók és ölelés most nem izlett, egyre hangosabban sirt, egyre nyugtalanabbul kívánczozott a papa után.

Tovább már Eszter sem állhatta; úgy, a mint

volt, kicsi gyermekével karján, indult férje szobájába.

Két bejárása volt e szobának, az egyik a folyósóra nyílt, ezt bezárta volt Surányi, a másikat, a lak helyiségébe vezetőt, nyitva hagyta, Eszter ezen lépett be.

Surányi még mindig kezébe temetett arczczal ült íróasztala előtt; nem hallotta az ajtó nyílását, nem vette észre neje bejövetelét; csak mikor előtte állt, kapta föl fejét és bámult reá meredt, fénytelen szemekkel.

— Eszter! kedves nőm! — kiáltá erre, mint a ki a halállal álmodik és följedve, vidám reggeli napsugaraktól látja magát körülözönlve. — Kedves nőm! — kiáltá újra, és felugorván ültéből, szívéhez ölelte nejét, gyermekét, és fejét annak vállára hajtá, elkezdett keservesen zokogni.

Nincs megrendítőbb a nőre nézve, mint férfit sírni látni. Saját tehetetlensége képét látja maga előtt, és látja ezt egy férfiban, a kire mint az erő példányára van szokva tekinteni.

De még sokkal megrendítőbb, mikor a kit sírni lát: férje! Az az ember, a ki neki, ha kell: az egész világ ellenében védője, minden baj és viszontagságok elleni ótalma, az egész életen keresztül támasza, a gyöngé nő egyetlen enyhítő szerére: könnycseppekre van szorulva! Kínosabb ez érzés a legsajgóbb fájdalomnál, égetőbbek e könnyek a legdurvább bántalmazásnál!

Aztán az a feldult arcz, az a magánkivüli meredt tekintet, midőn férje őt megpillantotta! A vér megállt szívében és csak annak, hogy kicsi gyermeke volt

karján, köszönhette, hogy az első percz fájdalma le nem sujtotta lábáról!

De csak egy perczig tartott e tébolyító rémület; a következő perczen már öntudaton volt! Elméje felháborodott, de szive föllekesült e jelenet kínjától. Gondolatai szétfutottak, de ott termett helyökbe a szerelem, az a rettenthetlen bajnok, mely a végveszély perczében legfényesb sugáröltönyében jelenik meg a küzdtéren, hatalmasan lobogtatva „Győzelem vagy halál“ feliratu szentelt zászlóját.

Az első, a mit Eszter tett, az volt, hogy kibontván magát férje öleléséből, helyébe ő ölelte át őt, és csókjaival boritva homlokát, anyailag gyöngédeden mondá:

— Istenem, édes Berczim, hiszen te beteg vagy! Ugy ég a homlokod, mint a tűz! — Oh, pedig dehogy égett, dehogy égett! Olyan hideg volt az, mint a jég, a halálos veritéktől, a mi rajta kiütött.

Hanem azért mondta ezt a nő, hogy férjét a zavartól megkimélje. Érezte, hogy ha ez magához tér, kínosan esik majd e könnyekre emlékeznie.

Azután visszavezette a székhez, ölébe tette a kis leányt, és sietett ki a szobából; percz mulva azonban itt volt ismét, citromleves pohárral a kezében.

Surányinak véghetetlen jót tett e kis egyedüllét gyermekével. Ez az egy percz elég volt neki, hogy erőt vegyen magán, hogy neje előtt legalább színlelhessen nyugodtságot.

— Igazad van, édes feleségem! Roszul érzem magam. Ugy hiszem, el is ájultam! — mondá, miután a frisitött kiitta.

— Mindjárt gondoltam, bajodnak kell lenni, hogy

nem jöttél be hozzánk! Már nem bírtam többé ezzel a kis gyermekkel, úgy kívánczozott utánad! — mondá, szeretetteljesen megsimogatva a kis Zsuzsika arany szőke fejcskáját.

Oh milyen jól esett most Surányinak e részvét és szeretet! Mennyi erőt adott neki e simogatása gyermekének! Mintha angyal lehelete érne hozzá, úgy hatotta ez keresztül szívét és lelkét.

— Milyen jók vagytok ti! — mondá elérzékenyülten.

— És most hogy érzed magad? — kérde Eszter, nehogy ismét erőt vegyen rajta az előbbi ellágyulás.

— Jobban, sokkal jobban! Már egészen jól vagyok! — viszonzá Surányi, és átnyujtván a gyermeket anyjának, fölkelt, és izgatottan járt fel-alá a szobában.

— Tehát ne küldjek orvosért? — kérde Eszter, átható tekintettel férjére. Nem merte egyenesen megkérdezni, mi háborog szívében.

— Oh dehogy! Semmi bajom! Egy kis fölindulás az egész! Azok az emberek! Az a tolakodó népség! — viszonzá szórakozottan.

— Láttam, hogy jöttök! Mindjárt gondoltam, hogy ezekkel mérgeledtél! És mit akartak tőled? — kérde Eszter egész egykedvűen.

— Oh, ne is kérdezd! — felelé Surányi indulatosan. — Nagyon csunya emberek ezek! És ha rajtuk állana, mind koldusokká lennénk!

— Tehát üzletdolgok? — jegyzé meg Eszter könnyedén, jóllehet szíve reszketett az ijedtségtől. Még soha sem látta férjét ilyen magából kikelt állapotban, még soha sem hallott tőle ilyen szavakat.

— Igen is, üzletdolgok, édes feleségem! — hagyá helyben Surányi. — Azaz, hogy fortély, trafika, csalás és szivtelenség! — kiáltá fel, és minden izma reszketett a dühtől!

Egy tekintet azonban nejére, lecsendesítette ismét. Mosolyogva lépett hozzá, és nyugodtan mondá:

— De hisz nem érdekelnek téged e hasztalanságok!

— Nem érdekelnek, de mulattatnak! — felelé a nő, szintén mosolyogva, míg szivét ezer félelem hasgatá.

— Mulattatnak? — kérde Surányi álmélkodva.

— No igen! Szeretném tudni, mennyire képes sülyedni az emberi lélek! — magyarázá a nő.

— Vagy ugy! — jegyzé meg a férj, azután elhallgatott, gondolkodott, arcza elborult, majd hirtelen kiderült ismét. Az az eszme, mely olyan sokáig nyugtalankodott elméjében, most rést talált a kiszabadulásra.

— Itt csakugyan pompás alkalmad van, beletekinteni a romlottság mélységes fenekére! Képzeld csak, ez emberek azon mesterkednek, hogy engem tönkre tegyenek! — mondá, hangosan felkaczagva, de éktelenül eltorzult arczczal.

— Tönkre tenni? — ismétlé a nő, de a legde-rültebb csudálkozás mosolyával.

— Az ám! És a mi legpompásabb, azt hiszik, hogy ez már sikerült is nekik! Mintha ez olyan könnyen menne! — mondá Surányi fenyegetőleg.

— Az ám! — hagyá helyben a nő, vidáman. — És mikép vélik ők véghez vinni e gyönyörű műtétet?

— A legegyszerűbb módon. Holmi haszontalan váltó-tüzetekbe bonyolítottak bele, előállanak követelésekkel, melyekből én egy garast sem láttam, és most azt hiszik, hogy én ezeket mindjárt ki fogom fizetni! — felelé Surányi nevetve.

— És sokra mennek e követelések? — kérde Eszter, és most már nem nevetett.

— Sokra! Valami száz-százötven ezer forintra! Magam sem tudom, mennyire! — mondá Surányi könnyedén.

Eszter nem mert föltekinteni: félt találkozni férje szemével. Eddig a lelki fönség példányképét imádkozta férjében, és most — bármilyen keveset értett is a pénzügyekhez — ösztönileg érezte, hogy e fönség sugárfénye ködbe borul.

Közel volt a kétségbeeséshez; szeretne volna vért, életét odaadni, csak e rettenetes gondolattól ha szabadulna! Szeretett volna sírni, kezeit tördelni, háját tépni, azon könnyelmű vidámság miatt, melylyel férje e dolgokról beszél. Tudta, hogy e vidámság hazugság, épen úgy, mint az ő nyugodtsága; de hogy tud ez a becsületes ember, az ő férje! ilyen dologban hazudni előtte!

Szótlanul, szemlesütve ült; tekintete a kis Zsuzsikán tévelygett; a kis gyermek édesdeden nyugodott ölében, észrevétlenül elaludt. Hogy tud csak olyan nyugodtan alunni e kintől hánykodó sziv fölött? — kérde magában az anya. — Hát nem égeti-e az ő arezát is a szégyen pirja édesatyja miatt!

De a gyermek látása újra fölserkentette erejét; egy anyának nem szabad kétségbe esni; ha körü-

lötte házak dőlnek be, lángok csapnak össze, neki az omló kőzapor, az égő zsaráton keresztül kell gyermekét megmenteni. Pedig a halál nem olyan kínos, mint a szégyen.

— És mikép akarod ez emberek terveit kijátsszani? — kérdé tehát, visszanyerve előbbi vidámságát.

— Te általad! — felelé Surányi határozottan, és midőn a nő csudálkozva föltekintett, odalépett hozzá és nyugodtan ugyan de rettentő nyugodtsággal folytatá:

— Téged teszek vagyonom birtokosává.

— Nem értelek! — mondá Eszter.

— Pedig ez egyszerű! Irást adok magamról, a melyben kinyilatkoztatom, hogy birtokomat neked ajándékoztam, a mi beruházás rajta van, mind a te örökségedből telt, szóval mindenünk a tiéd.

— És aztán? — kérdé a nő, még mindig föl nem fogva, mennyire visz e szavak értelme.

— Aztán jöhetnek e kutyák, előállhatnak váltóikkal! Ennyit sem kapnak! — mondá, ujjjaival csettentve.

— És miért nem? — kérdé újra Eszter, és midőn látná, hogy férjének roszul esik e sok kérdezősködés' mosolyogva tevé hozzá:

— Ne haragudjál édesem, de látod, én olyan járatlan vagyok az effélékben! Voltaképen azonban azért kellett szegénynek annyi kérdést tenni, mivel a feje ugy égett, ugy sajgott és háborgott.

A kérő szavakra Surányi mégis elnyomta felindulását; nyugodtan és vidáman mondá tehát:

— Azért nem kapnak semmit, édesem, mert a

váltók csupán csak én általam vannak aláírva, téged nem köteleznek és annál fogva nem kell értök fizetned egy krajczárt sem. Nos már érted nemde? — tevé hozzá hegyke negédességgel.

Igen, most már értem! — mondá utána a nő, és feje mélyen csüggedt alá és két keze olyan görcsösen szoritá szívéhez az alvó kisdedet, hogy ez fölsikoltott álmából, kinyitotta angyal kék szemeit, egyet mosolygott és ujra elaludt.

— Ennek pedig minél előbb meg kell lenni, édesem! — szakitá meg Surányi a csendet.

— Minél előbb? — rezzent föl Eszter, tétovázó tekintettel férjére. — És miért?

— Azért, édesem, mert ez emberek valamit forralnak ellenem. Hallottam susogni őket. Nyilván a törvényhez folyamodnak! — mondá Surányi sürgetőleg.

— És a törvény részökre döntené el az ügyet? — kérde Eszter ujra.

— Ne kérdezősködjél sokat édesem, hanem engedd, hogy elkészíthetem az irást, mert ehez még más egyéb is szükséges.

— Jól van! Tedd föl tehát az irást. Én azalatt lefektetem a gyermekeket, — mondá Eszter és visszavért szobájába.

VIII.

Egy sugár a multból.

Ottbenn már nyugtalankodtak a gyermekek, Erzsi alig győzte szóval kis öcsét, pedig maga is már alig várta az ebédet. Öröm-repesve siettek tehát anyjok elé.

Eszter ebédhez ült; rég ideje, hogy az atya hiányzott az ebédnél. A gyermekeknek természetesen feltűnt e dolog, de az anya valahogy kitudta őt menteni. Aztán az éhség is nagy segítség volt ebben.

Eszter nem nyult az ételekhez; ő nem éhes, mondá Erzsikének, és soha sem mondott annál igazabbat. Mint irigyelte a gyermekek boldogságát! Mennyire nem sejtik a fejük felett lebegő veszedelmet.

Mert e nő előtt most már világosan állt minden. Tudta, hogy ők koldusbotra jutottak, azt is tudta, hogy csalás útján jutottak koldusbotra; de mindez nem fájt neki annyira, mint az a gondolat, hogy férje, a z ő férje! a becsület árán akarja megmenteni vagyonát. Ilyen dologra soha sem tartotta volna képesnek.

Hogyan lehet ezt tenni! — Hogyan lehet élni becsület nélkül! — kérde magában százszor is. — És mint jött, hogy ilyen emberek közé keveredett ez ember, a ki eddig csak a legtisztább jellemű férfakkal volt baráti viszonyban?

Hogyan jött? — és e kérdésnél arca elváltozott és föl kellett kelnie ültéből és besietni a mellékszobába és sirni keservesen.

Ő oka ennek! Ő taszította e tiszta jellemet a fertőbe! — szólalt fel egy hang szívében.

Csak ezt, mindig csak ezt az irtóztató vádat ordította a háborgó szív, hogy szeretett volna meghalni, semmivé lenni e rettenetes tudattól szabadulandó! Ha ő nem zárkozik így el az élettől, férje nem sülyedhetett volna annyira!

És most is! Nem-e ő az eszköz egy újabb gyalázatos tetteére? Nem-e az ő neve szolgáljon köpenyül

egy újabb bűntény elkövetésére? Épen most írja a másik szobában azt a hazug okmányt!

És nem lehet őt visszatartóztatni! Nem hallgat az most sem az ész, sem a szív intésére! Megvan háborodva! A szégyen, a gyalázat ördöge fészkelte be magát szívébe, és nem bocsátja be sem a szerelem, sem a becsület angyalait!

És mégis, meg kell őt menteni! Neki kell őt megmenteni, a ki az ő megrontója volt, és a kit azért büntetésül végromlása eszközeül szemelt ki a rettenetesen igazságos végzet! De ő nem lesz ilyen eszköz! Ő megmentője lesz, habár életébe kerül is!

De hogyan? Ezt még csak elképzelni sem bírta, egy leghalványabb csillámot sem látott még, mely e rémes kietlenségből kivezethetne. De azért mégis rendületlenül állt határozata. Vagy meghal, vagy — de nem! elkergette magától a halál gondolatát. Neki most nem szabad meghalnia! Neki meg kell menteni férjét!

És térdre borulva, és kezeit ég felé kulcsolva, könyörgött a Mindenhatóhoz, a ki a megkisértetés perczében az erény szavát hallatja a szívben. Ő megfogadja ez atyai szót, ő kész mindenre, csak nyujtsa feléje vezető karját, csak mutassa meg neki az utat, mit tegyen, merre forduljon, aztán ám vegye életét, örömmel adja oda, csak azt válthassa meg, a ki az ő földi megváltója volt! Tegye meg ő vele e kegyelmet, nem ő érette, hanem szegény, ártatlan gyermekeiért!

Ott feküdt e nő, felolvadva imában és hitben! Soha oltár előtt nem mutattak be tisztább áldozatot, mint a milyen e nő szive volt e perczben, a mely-

ben életét ajánlá fel váltságdíjúl férje becsületeért.

Azután fölkel, fölszárazította könnyeit, visszavért a gyermekekhez, de nem ült többé az asztalhoz, már nem éhes, ebédeljenek ma nála nélkül, és visszament férjéhez szobájába.

Arcza derült volt, a sirás és könnyeknek nyoma sem látszott rajta; de férje különben sem vette volna azt most észre, annyira el volt ez most más dolgokkal foglalva. Az irás már készen volt, formaszertint átengedése volt ez minden birtokának, tiz évvel előbbre tett kelettel. Volt benne hivatkozás arra is, hogy ő, Surányi, mig mielőtt Esztert ismerte, testileg lelkileg beteg volt, e betegségből csak Eszter szerelme gyógyította ki, háladatosságból tehát őt teszi minden vagyónának birtokosává.

Eszter nyugodtan olvasta el ez iratot; a betegséget kivéve, hazugság volt ebben minden szó; de arcza ki nem gyult többé a szégyentől; minél tovább nézett ez utálatos papirra, annál erősebb lett lelke.

— Még egy csekélység hiányzik belőle, — mondá Surányi — két tanu aláírása. De erről is gondoskodva van. Tudok két embert, a kik aláírják.

— Természetesen pénzért! — gondolá Eszter, de nem mondta ki. Minek elárulni férje előtt, hogy ő tudja, hogy az ut, melyre lépett, a bün, a gyalázat útja? Mit használna ez most? Kétségbeejtené, de meg nem mentené ez embert! Pedig neki ez a kötelessége.

Surányi zsebébe tette az iratot, elhagyta a szobát, meghagyta nejének, csak várja meg e szobában, azonnal itt lesz ismét.

Magában maradva, Eszter körültekintett és ah, milyen másnak tűnt most fel e szoba, mint évek óta! Hová lett a vonzó derű, a meleg otthoniasság, mely eddig feléje áradt, e szobába lépve? Most, oh most a bűn undok kisértetei vigyorognak reá minden zugból, börtöni levegő fojtja vissza lélegzetét, a festvények áruló szemekkel tekintenek reá a falakról!

Nézett, nézett, keresett valamit, maga sem tudta, mit, azt a segílyt, melyet felülről várt, azt a mentő szálát, melyet Isten mutat neki, a kiben egyedül bizott, a kiben erősen bizott.

Az íróasztalra is tévedt megfélemledett tekintete ott egy ivrétű vastag könyvet látott nyitva; ugyanaz a könyv volt ez, a melyből Surányi azokat a számokat összeadta volt, és a melyektől végre ájultan rogyott össze. Még most is nyitva terpeszkedett e könyv az asztalon.

Oda ment az asztalhoz, bele nézett a könyvbe. Bizonyosan kíváncsiság volt! Hiszen mi nők híresek vagyunk kíváncsiságunkról! Mi nem azért tudakozdunk olyan érdekelten egyik-másik dolog után, mert bele szeretünk hatni az események mélyébe, mert hiányos ismereteinket ilyen uton akarja pótolni tanulási ösztönünk, belső világát ekkép véli tágasbitani élénk képzeletünk; oh nem azért, az sem nem tanulási ösztön, sem nem gondolkozási hajlam, hanem üres, haszontalan kíváncsiság! Nemesebb indokok nem lehetnek ennek rugói!

Elég hozzá, Eszter — szegénynek, lehetett is is neki eszében, mostani szíven sujtott állapotában gyermekes kíváncsiság! — odament az asztalhoz és bele tekintett e könyvbe; nem látott abban egyebet

számoknál és neveknél, a melyek vajmi kevés utmutatóul szolgálhattak neki arra nézve, mit csináljon, hogy vergődjék ki kétségbeesése tömkelegéből.

Hanem azért csak tovább nézegette e számokkal és nevekkal tele irt lapot; végig elolvasta a neveket, kimondta a számokat és mikor egy lappal készen volt, fordított egyet és elolvasta a másikat, és így tovább a harmadikat, negyediket. Szegény, odáig volt már, mikor az érzékek nem szolgálják többé az elmét, az ajk mást beszél és a fő mást gondol. Nagyon közel volt a megőrüléshez.

Csak olvasott, csak olvasott, egyszerre azonban mégis csak elhagyta. Bódult szórakozottsága mellett is egy név tűnt föl neki; annyiszor fordult elő ez egy név, hogy lehetetlen volt figyelmessé nem lennie reá. Előbb arra kezdett eszmélni, hogy eddig nem is volt eszén, és némi részvétellel nézett e névre, mely magához térítette; csak azután kezdett azon gondolkodni, hogy mi az tulajdonképen, a mi e névben feltűnt neki? Egyszerű név volt ez, a minő száz meg száz van az üzletvilágban. R ó t! Mi lehetett e névben, a mi lefoszlatta elméjéről a bódulatot? Gondolkodott, gondolkodott, miglen úgy tetszett neki, hogy e név valami gyermekkori emlékkal van kapcsolatban, attól lett figyelmes reá. De minő emlékkal? Igen, igen! Most már az is kibontakozott a gyermekévek távoli homályából! Emlékszik már! Kicsi leánykorában egy család lakott szomszédságában, azt így hívták. Tisztán emlékszik már a család mindegyik tagjára. Egy öreg asszonyból állt ez, és ennek fiából. A férfit Salamonnak hívták, a kit ki nem állhatott, mert nagyon görbe orra volt és mindig megakarta csókolni; öt—hat éves lehetett ő

akkor, a férfit még már úgy harmincz körül. Hanem azért az a görbe orru igen elevenen tünt elő képzeletében; ez nőtlen volt és öreg anyjánál lakott; egy nagyon öreg asszony volt már ez, azt mondták róla, hogy már több nyolezvan évesnél; eleinte ettől is nagyon félt, mert tetőtől talpig fehérbe volt öltözve, és mindig bot volt a kezében, és minthogy nagyon félt tőle, hát mindig bekukucskált az ajtón, hogy meglássa. Később azonban nagyon megszerette az öreg asszonyt, ép úgy, mint görbe orru fiát; addig addig mutogatott neki mindenféle csecsebecsét, meg czukrocskát, míg magához nem csalogatta, azután mindennapos volt nála; nem félt többé sem botjától, sem pedig fiától; ez a bot nem verési célokból volt a kezében, hanem azért, mert a nélkül már nem birt volna járni; ezzel is csak egy pár lépést tehetett már; soha ki nem ment a szobából; aztán mindennap czukrocskát kapott tőle; a Salamon hozta volt e czukrocskát, az öreg meg neki adta, csak hogy minél tovább nála maradjon; nagyon szerette simitgatni a haját, fél óráig nem tett egyebet ennél, és a mellett egyre könnyezett; csak mikor a fia is otthon volt, nem könnyezett; később aztán az édes anyja is bejárogatott az öreghez és akkor megtudta, hogy az öreg azért szereti őt annyira, mert egy leánya is volt, a kinek körülbelől vele egykoru gyermeke volt és ő még soha sem látta unokáját. Férjnél van, de valami olyast tett férjeért, a mit ő soha sem tud neki megbocsátani; széttépte a nemzetségi kötelékeket; azért kellett könnyeznie, valahányszor csak őt látta. Nem sokára azonban megbetegedett az öreg asszony és meghalt; Eszter még a temetésére is emlékezett, akkor látta volt azt a leányt is; egész feke-

tében volt, és mikor a koporsót a folyosón vitték, még akkor is reá-reáborult és olyan keservesen sirva, kért bocsánatot tőle, hogy nekie is sirnia kellett. Salamon meg egyre elrántotta a nőt a koporsótól. Akkor látta utószor e férfit, mert nem sokára reá kiköltözött a házból.

Ezeket az emlékeket költötte fel Eszterben e név, egy percz alatt előtte álltak gyermekkorra e rég eltűnt képei, minden alakjaival, a legkisebb részletig. És a másik perczben már nagy világosság áradt el lelkén. Ez a Rót Salamon bizonyosan az ő gyermekkori czukorliferánsa, és ő felfogja keresni ez embert! Többször fordul elő neve e nagy könyvben, bizonyosan neki is követelései vannak férje ellen, és tehát legjobban fogja őt eligazítani teendőire nézve.

Mintha nagy kőtől szabadult volna meg szive, olyan könnyen lélegzett, midőn magát e lépésre elhatározta. Ha férfi lett volna, bizonyosan nevetségesnek, oktalannak találja e határozatot. Hogy is ne! Egy üzérhez folyamodni tanács végett olyan pénzügyben, mely iránt maga is érdekelve van! A bárány a farkastól kér tanácsot!

Szerencsére Eszter nő volt, és női felfogással elítélt az emberekről. Megemlékezett azon gyöngédségről, melylyel ez üzér tehetetlen öreg anyja iránt viseltetett, mennyi szeretettel vette őt körül, milyen önmegtagadással teljesítette minden ohajtását, és asszonyi eszével azt következtette ebből, hogy a ki annyi kegyelettel viseltetik édesanyja iránt, az nem lehet rossz ember, szive nem lehet érzéketlen egy nő, egy anya szerencsétlensége iránt.

Sokat tett hozzá azon körülmény is, hogy Eszter

teljesen ment volt minden elfogultság és előítélettől az embereket illetőleg. Mint jól nevelt és valódilag művelt lélek, kiemelkedett azon barbar sötétségből, hogy ellenszenvvel viseltethetett volna egyes emberek iránt csak azért, mert ez és ez osztályhoz tartozott, és mert maga is valódilag jó volt, a míg csak az ellenkezőről meg nem győződött, másokról is mindig csak jót tett föl.

Oh csak e tekintetben ha mindnyájan Esztert vennők például! ha megtudnók tisztítani szivünket az előítéletektől, hogy az embereket csupán jó vagy rossz tulajdonaik szerint becsülnők, vagy mellőznők, nem tekintve azt, ha egyik-másik dologban hozzánk tartoznak-e, vagy nem! Akkor valóban nem késnék sokáig azon boldog kör, a melyet a megváltás hirdetői előre láttak!

És nekünk n ő k n e k kellene ebben példát mutatni. A férfinak ezer meg ezer érdeke lehet, a miért az egyik embert a másiknak alárendelve ohajtja látni; — mert hiszen ha ez érdekek nem volnának, az előítéletek már rég eltűntek volna a szivekből és az életből. — Egyik a hatalomvágyból, másik az önzés, harmadik kislelkű féltékenységből nem engedi a sötét idők omladékait eltakarítani; de mi érdeke lehet a nőnek ezeknek fentartásában? Nagyobb lesz-e az ő tisztelete az által, ha testvérét maga mellől eltaszítja? Magának-e, a hazának, vagy az emberiségnek használ-e ezáltal, ha ő is egy-egy követ hord azon sötét korlátfalhoz, a mely testvért testvértől elválaszt? ha ő is lenézi azt, a kit az önérdek, vagy hatalomvágy áldozatul kiszemelt? ha ő is olajat önt a testvérgyűlölet léleksorvasztó lángjába? Hogyan esnék nekünk az efféle?

Gondoljunk csak vissza, melyikünk nem tapasztalt még nem-érdemlett mellőztetést, mennyire fájt ez nekünk és mint lázadt föl e lelketlenségre tiszta önérzetünk! És most gondoljuk hozzá azt is, hogy mi magunk minden nap, egész életünkön át ilyen lelketlenek vagyunk ezer meg ezer testvérünk irányában! Felsőséget, kiválóságot mutatunk irántuk, és mikép? magasabb műveltségünkkel talán? nem, hanem akképen, hogy lenézzük, megsértjük és elkeserítjük őket, mi, kiknek egyedüli felsőségünk a szelidség, egyedüli kiválóságunk a türelem és egyedüli hivatásunk: minél szorosabban fűzni a szeretet rózsalánczait az emberek közt és minél több édességet teremteni a földön!

Tudom, hogy ez nem megy olyan könnyen. Anynyi felül hintetnek belénk a konkolysemek zsenge gyermekkorunktól késő vénségünkig, hogy nem csuda, ha a sziv nemes hajlama is tele vannak vele! Hányan vannak, a kik azt hiszik, hogy annak úgy kell lenni, hogy Isten ember előtt kedves dolgot cselekesznek, ha a konkolyt minél többször feltüntetik, elterjesztik!

De éppen azért kell a művelt nőknek mindig elől-menni a jó példával. A sötétségnek nincs nagyobb ellensége a — világosságnál, az elfogultság és előítélet pedig a bagoly és denevér fajához tartoznak a sziv világában; csak a hol éjtszakai sötétség van, suhogtatják undok szárnyaikat; a világosság elől futnak, elbujnak; terjeszszük tehát e világosságot szóval, tettel; kövessük e téren is női szent hivatásunkat: legyünk a szeretet apostolai a földön.

Eszter ment volt e hibától, azért semmi idegenkedést nem érzett e gondolatra, hogy ő egy olyan em-

bertől kér majd fölvilágosítást, a kit Rótnak hívnak. Sőt mi több, ő megvolt győződve arról, hogy nemcsak felvilágosítást, de valódi segítséget talál ez embernél; és oh, milyen nagyon tudott ő annak örülni, milyen forró hálát rebegett már előre is, hogy az ég e nevet vezette eléje! Egészen fölvidult, megerősödött e hiedelem által.

Nem sokára aztán hazajött férje, arcza nagyon halavány volt és szemeiben lázos tűz égett. Kivette zsebéből az iratot és keze reszketett, a mint azt nejek átnyújtá.

Eszter nem szólt semmit. Nem merté kinyitni száját. Félt, hogy sirva fakad, ha csak egy szót ejt ki. Nagy megerőltetésébe került, visszafojtani könnyeit, hanem azért nyájasan és szeretetteljesen nézett férjére. Érezte ő mind a kinokat, mik most e férfiszivben tombolnak; de meg volt győződve, hogy ő véget vetend e kinoknak.

— Elvezetlek Csalmay ügyvédhez, átadod neki ez okmányt, ez mind, a mit tenned kell; — mondá Surányi, erőltetett nyugodtsággal.

— Elmegyek én oda magam is! — jegyzé meg Eszter gyöngéden. — Maradj te csak itthon. Pihenj egy kissé! Lásd, nagyon ki vagy merülve! Aztán meg nem is ebédeltél! Elintézem én magam is e dolgot!

— Jól van! Jobb is, ha engem most nem látnak veled menni! Itthon maradok tehát. Csak ne késél sokáig! És Csalmay se késék! — mondá, nejét az ajtóig kísérve.

Hanem Eszter keveset hallott e szavakból. Elég volt neki az a néhány szó, hogy: „Jobb is, ha engem

most nem látnak te veled.“ Oda jutott tehát, hogy férje nem mutathatja magát vele az utcán.

De az a kín sem maradt sokáig szívében. Hisz ez mind máskép lesz, mint a hogy férje gondolja!

IX.

A látogatás.

— Rót Salamon urral szeretnék beszélni! — mondá Eszter egy a legújabb francia divat szerint öltözött, szőke hajju, nyájas arczu és simára borotvált állu fiatal emberhez, a ki beléptére felugrott az íróasztal mellől és ez ohajtás hallattára olyan buzgó udvarias-sággal nyitotta ki neki egy mellékszoba ajtaját, hogy a ruhának csak egyik oldalát taposta le, a mit azonban a nő nem igen látszott észre venni.

Az ajtó bezárult és Eszter egy gazdagon butorozott, de nagyon komor tekintetű kis szobában volt. Asztal, székek, pamlagok mind sötét barnák voltak, és azonképen a nagy pénztár és az iratállvány, és a nagy arany ráamáju festvények a falon.

Mind a négy fal tele volt aggatva ős történelmi festményekkel, kivéve egy arczképet, mely az íróasztal felett függött. Egy öreg nőt ábrázolt ez, széles fodru hófehér főkötőtől körül foglalt bánatos arczczal és te-tőtől talpig régi divatu hófehér öltözetben.

Eszternek ideje volt körülnézni a szobában; az íróasztal előtt egy férfi ült ugyan, háttal feléje, de a ki meg sem mozdult beléptére. Nagy halmaz papir hevert előtte az asztalon, ebben buvárkodott.

E szoba és a fogadtatás nagyon alkalmas volt arra, hogy Eszter szive elszoruljon. Szerencsére meg-

pillantotta az arczképet az íróasztal fölött és ez bátorságot keltett benne. Ugyanazon öreg asszonyt ábrázolta e kép, a kire ő a Rót Salamon név által visszaemlékezett. Mintegy régi jó ismerőst látott ez arczban.

Hanem az a férfi mégis nagyon sokáig hagyta őt ez arczképpel mulatni. Már mindent elgondolt volt, a miről ez öreg asszonynyal hajdanta elbeszélgetett, és mit mondana neki most, ha életben volna, és az az ember ott még mindig háttal ült hozzá; pedig neki néhány percznyi várakozás is nagy időnek tetszett!

— Bocsánat, ha háborgatom! — kezdé tehát elég hangosan, de reszketeg hangon.

Mire a férfi hátrafordult és Esztert megpillantván, nagy sietve egy az asztalon lévő vas ládikába söprötte a nagy papírhalmazt, és reájuk csapva a vasajtót, elébb jól bezárta és csak azután kelt föl.

— Mi hozta ide kegyedet?

— Fontos ügyben jöttem ide! — kezdé újra Eszter, és nézett körül a szobában, ha nem lát-e közel egy széket, hogy leülhessen.

Bár mennyire készült ez idejövételre, alig birt állva maradni, úgy reszketett, a mint a férfi arca feléje fordult. Rémülettel tapasztalá, hogy ez nem az ő gyermekéveiből emlékezetében maradt Salamon bácsi. Legfőlebb az orr azé, de nyoma sincsen annak a szelidségéből és gyöngédségéből ez arczon; sőt inkább egy csonttá aszott arcz ez, a keményszivűség és rideg pénzvágó visszataszító kifejezésével.

— Fontos ügyben? — mondá utána rikácsoló jérczhangon, éles fekete szemeit fürkészőleg reászegezve. — Akkor az asszonyság bizonyosan eltévesztette az ajtót! Egy hatvan éves emberhez nem szokás fiatal asszo-

nyokat küldeni fontos ügyben! — tevé hozzá, cynikus célzással.

Eszter körül forogni kezdett a világ; azon módon távozni akart, de lábai nem bírtak mozdulni helyökből; szégyen dermesztette meg testét, alig birt lélegzeni.

Azonban ismét erőt vett magán; eszébe jutott föltétele, szent kötelessége és e vén gonosztevő trágár célzását büntetésnek vette Istentől férje ellen elkövetett vétkeért. A büntetés rettenetes, a mint megérdemlette! — De — mondá magában áhitattal — a kit Isten büntet, azt szereti, és elvolt határozva, nem hátrálni a fájdalom előtt. Csak abban az egyben kezdett most erősen kételkedni, ha ez embernél fog-e segítséget találni, ha mégis nem csalódott-e, midőn szive sugallatában bizott?

— Én Surányi Albertné vagyok! — kezdé tehát félénken, hogy valami bizonyosat tudjon e dologban.

— Surányi Albert? Ahá! tudom már! Az, a kit Dengelegi Ferencz ugy befont! De mi köze van a kegyed idejövetelének ehez? — kérdé az üzér meglehetősen egykedvűen.

— A férjem könyveiben az ön neve is előfordul! — jegyzé meg a nő.

— Igaz, ugy van,! Nekem is követelésem vannak az ön férje ellen, és ha kegyed azokat kiegyenliteni jött ide, ugy valóban örülök látogatásának.

— Igen is uram, ki akarom azokat egyenliteni! — felele a nő, szive mélyeig megbántva e soha sem tapasztalt lelki sivárságtól.

— Ah, ez egészen más! Akkor tessék leülni! Tes-

sék leülni! — sietett az üzér felelni, egy kerekéken járó támlányszéket huzva a nő rendelkezésére.

Eszter leült; most már nem annyira azért, mert testben lélekben meg volt törve, mint inkább azért, mert némi felsőséget érzett magában ez ember ellenében. Mélyen maga alatt látta ez embert, a kinek nincsen egyéb lelke, pénznél.

— Mondja meg tehát, mennyivel tartozik önnek férjem? — kérde nyugodtan.

— Ah, csekélység! — viszonzá az üzér, — A kamatokkal együtt sem tesz egészen tizezer forintot! Igazán csekélység a többihez képest!

— Hát a többi mennyire mehet? — kérde a nő.

— Hogy tudjam én ezt? kérde az üzér nevetve.
— Ezt majd a törvény fogja földeríteni!

— De épen azért jöttem ide, hogy az ügy ne kerüljön törvény elé! — jegyzé meg a nő, fájoan érintve a törvény szótól.

— Sajnálom asszonyom, de én soha sem avatkozom a törvény dolgába. Azonban azt tartom, nehéz lesz férjének kikerülni a törvényt! — felelé az üzér.

— És miért? — kérde a nő elrémülve.

— Azért, mert férje adósságai jóval felülhaladják összes vagyonát!

A nő erre csüggedten hajtá le fejét. Alig birta visszafojtani könnyeit.

— És nem tudna ön nekem segíteni ez ügyben? — kérde végre, szünet mulva.

— Én asszonyom? — viszonzá az üzér vidámon.

— Igen, uram, ön! Azért jöttem ide, mert azt hittem, hogy —

— Hogy én segíteni fogok kegyeden? — kérde az üzér és elkezdett kacagni. — Asszonyom, mi nem azért vagyunk a világon, hogy a vagyonbukott urakon segítsünk. Mi rajtunk sem segít senki!

— Oh uram, ha ön férjemet ismerné! — vágott szavába Eszter, elérve e szavak keserű szemrehányását.

— Hagyja el asszonyom! — kiáltá az üzér unottan. — Sokszor hallottam én már e szép szót, de mindig csak akkor, mikor reánk vannak szorulva, máskor soha! De hogyan is jutott eszébe, éntőlem segítséget kérni ez ügyben? — kérde álmélködvén.

— Arra, uram, ez a nő tudna önnek feleletet adni, ha még életben volna! — felelé Eszter, a falon függő arczképre mutatva.

— Anyám?! — kérde az üzér, és bámulatatos volt a változás, mely e szavakra ez ember arczán történt. A dermedt vonások megelevenültek, a fekete ránczok mégteltek, a sivár pénzvággy helyett gyöngye pirosság terült el ez arczon.

De hiszen ön nem is ismerte anyámat? — folytatá olyan gyöngéd lágysággal, hogy Eszter maga elbámult rajta.

De bámulatánál mégis sokkal nagyobb volt öröme e változás tapasztalatára. Tehát mégsem csalódott! Ennek az embernek van szive, és akkor — oh akkor nem reménylett hiába!

— Igen is uram, én ismertem az ön anyját! És önt is ismertem! Én csak kis gyermek voltam még akkor, de azért mégis igen jól emlékszem boldogult édes anyjára, és önre is igen emlékszem! Én soha sem tudtam elfelejteni azt a nagy szeretetet és önfeláldozó gyöngédséget, a mit ön édes anyja iránt tanusított,

azért jöttem ide! — mondá áradozó hévvel, és a férfi egész lelke csüngött e nő ajkain; szerette volna szemével magába szívni e szavakat.

— Igen, igen, emlékszem! — kezdé végre, mintegy álomból felocsudva! — Ön az a kis leány, a ki minden nap bejött volt édesanyámhoz!

— És a kinek ön minden nap czukrocskát hozott! — vágott szavába Eszter.

— Igen, igen! Az a szőke kis leány, a ki édes anyámmal olyan kedvesen elcsévegett! És kegyed már olyan nagyra nőtt azóta? — kiáltá egyszerre örvedetes csudálkozással.

— Ön is más, mint a minőnek akkor ismertem! — jegyzé meg Eszter mosolyogva.

— Igaz! Én is más vagyok! — erősíté az üzér, magához térve önfeledtségéből. — Rég ideje is annak! Jó husz éve!

— Huszonkettő! — igazítá ki Eszter. — Megváltoztunk azóta, csak a szivünk maradt a régi! — tevé hozzá bizalmasan.

De a sziv említésére az üzér arcza elkomorult ismét. Nyugtalanul kezdett ide-oda fészkelődni ülésén, és keserűen mondá:

— Csalódik asszonyom! A sziv is csakolyan, mint a többi testünk. Az is kihül, megkeményedik idővel!

— A szeretet nem hal ki belőle soha! — jegyzé meg Eszter.

— A szeretet? — kiáltá föl az üzér, keserű nevetéssel. — És hol találjuk azt napjainkban? Rég kiment már e nemes ércz a forgalomból, asszonyom! A

mit most annak neveznek, az nem egyéb hamis papírnál, kifestett rongynál.

— Csalódik uram! — veté ellene Eszter félénken.

— Csalódom? — kiáltá föl újra az üzér! — Nézze az én életemet! Ötven évet haladtam, ez a sziv egykor tele volt szeretettel, és most tele van keserü csalodással! Mind kitepték azt az emberek!

— Ez csak azt mutatja hogy mi vagyunk boldogtalanok, de nem azt, hogy a földön több szeretet nem volna! — jegyzé meg Eszter, az erős hit határozottságával.

És e szavak nem téveszték el hatását ez emberre. Élesen szögzé szemét a nőre, mintha lelkét leakarná olvasni arczáról.

— És az én idejövetelem, nem szintén azt mutatja-e, hogy a szeretet igaz vallása mindig nagyobb foglalatásokat tesz az emberek közt? — folytatá a nő, bánatos szemeit nyugodtan emelvén a férfira.

— Igen, mert férje vagyónát akarja megmenteni! — viszonzá az, mintegy jobb érzésével küzködvén.

— Csalódik uram! — veté ellene a nő. — Mert én férjem becsületét akarom megmenteni! Azért jöttem ide önhez. Én ismertem önt mint derék jó embert, ismertem az ön hű gyermeki szeretetét; az én férjem is derék, jó ember, és nekem is gyermekeim vannak! — tovább nem folytathatá, a könnyek elfojtották szavait.

— Nyugtassa meg magát asszonyom! — mondá most az üzér elérzékenyülten. — Én megteszem, a mit tehetek; de nem tudom, mit iehetek!

— Itt van az én összes vagyonom! — kiáltá a nő, magánkívül, a nagy fájdalomtól. — Tegyen vele

a mit akar, csak mentse meg becsületünket! — és a férjétől kapott okmányt az asztalra tette.

— Mi ez? — kérde az üzér, de a mint tartalmát elolvasta, a legnagyobb bámulattal fordult a nőhöz.

— Most csakugyan komolyan kérdem: minek jött kegyed ide? Hisz ez irás mellett az ön vagyonát semmi veszély nem fenyegeti? — mondá:

— Nekem e vagyon nem kell! Nekem férjem tiszta nevére van szükségem! — viszonzá a nő hévvel.

Az üzér egy darabig szóltanul bámult e nőre, a ki kipirult arczczal, könnyből csillogó szemekkel állt előtte.

— Bocsánat asszonyom; de engedje ajkaimhoz szoritani kezét! — mondá aztán kitörő elragadtatással. — Ön újra feltámasztotta a becsület és bizalom érzését, melyeket már rég kialudtnak képzeltem szivemben! Köszönöm, oh szivemből köszönöm kegyednek e nagy áldást! — és a mint a nő kezét tiszteltesen ajkaihoz emelné, két forró könnycsepp is esett e kézre.

— Tehát megteszi kérelmemet? — kérde a nő örömmel.

— Igen asszonyom! Mindent megteszek, ámbár még nem tudom, hogy mit tehetek ez ügyben! — viszonzá az üzér, de most már aggódó érdeklődéssel.

— Csak gondolkodjék, édes barátom! Én tudom, hogy ön fog módot találni. Az én szivem még soha sem csalódott! — biztatá Eszter, és az üzér, mint egy bűvös hatalomtól vonzatva, leült, maga elé teritette az Esztertől kapott papírt, tul felül meg nagy üzletkönyvét nyitotta ki, és fölolváltva hol az egyik, hol pedig a másodiknak tartalmába mélyedt.

De minél tovább gondolkodott, annál komolyabb lett arcza; szinte lelehetett olvasni ez erősen jellegzett arczról, mint támadnak elő elméjében ujabb ujabb gondolatok, és mint foszlanak ismét szélylyel elméjében.

Nyugodtabb lelki állapotban igen érdekes látvány lett volna ez Eszterre nézve, most azonban csak azt leste, minő mentő eszközt gondol ki részére ez ember.

Nem igen bátorító volt, a mit ez arczról leolvastott.

— A dolog nagyon rosszul áll asszonyom! — kezdé végre az üzér. — A tartozás jóval felülhaladja a vagyon értékét. A csőd kikerülhetlen, ha kegyed nem érvényesíti ez okmányt.

— Soha! — kiáltá föl a nő. — Inkább meghalok!

— Akkor még csak egy mód van hátra! — kezdé újra a férfi, — de előre tudom, hogy kegyed ezt el nem fogadja.

— Én mindent elfogadok, a mi becsületünket biztosítja. És mi legyen e mód?

— Hogy kegyed ez okmányt formászerint nekem eladja.

— Nem értem! — jegyzé meg a nő.

— Én itt nyomban fölteszek egy iratot, melyben kegyed kinyilatkoztatja hogy a férje által tulajdonává lett vagyont nekem adta el, örök időre, visszavonhatlanul.

— És mit nyerek ezzel? kérdé a nő.

— Ez irat alapján én egyezkedem férje hitelezőivel. De úgy-e bár, kegyed ezt nem teszi?

— Nem tudom, ha tegyem-e vagy nem!

— Ez irat által kegyed föltétlenül az én kezembe teszi le sorsát, míg tulfelül a törvény intézkedik ez ügyben.

— Akkor csak írja meg ez okmányt! — felelé a nő határozottan.

— És nem lesz oka megbánni bizalmát! — kiáltá az üzér ragyogó szemekkel. — Oh, ha minden ember olyan jó véleménynyel volna felőlünk, mi egészen mások volnánk mi akkor!

— Írja meg tehát, kérem, ez okmányt! — sürgeté a nő. — De ugy-e bár, akkor meg leszünk mentve?

— Becsületök legalább bizonyosan! Inkább áldozom föl a magamét! Arra ugy is keveset hajtanak az emberek, hadd legyen legalább egy kis haszon belőle! — mondá az üzér szomoruan mosolyogva, mialatt az asztalhoz ült.

— És, mikor tudok bizonyosat a dologban? — kérdé a nő.

— Azt még nem tudom. Csak arra kérem, ne lássanak minket együtt. Kerülje házamat. Hetek, hónapok telhetnek bele, és az is meglehet, hogy minden vagyonába kerül, de becsületök mentve lesz, és ekkor majd értesitem, — felele az üzér.

Az irás elkészült, Eszter aláírta, aztán sietett, repült haza férjéhez.

X.

A legfényesebb győzelem.

A milyen nehéz volt a szive, mikor idejött, olyan könnyű volt most, könnyű és vidám, mint a hogy lenni szokott a sziv, midőn kedvesével jót tehetett.

Haza érkezte, férje már nagy nyugtalanul várta. A mint megpillantotta, eléje sietett; a lépcsőn nem akart vele beszélni; félt; a kinek oka van reá, az mindenütt árulóktól tart.

Csak szemével tudakozódott, ügyekezett leolvasni neje arczáról eljárása eredményét, és ez olyan derülten, olyan boldogul mosolygott reá!

— Nos mit végeztél? — suttogá mégis a mint a lépcsőn fölvezeté. Meg nem állhatá, hogy legalább annyit mégis ne kérdezzen tőle.

— Minden jól van, — viszonzá Eszter hasonlókép suttogva, édes boldogsággal szoritva férje karját fendobogó kebléhez.

— Tehát sikerült? — kérdé Surányi, midőn a szobába érvén, az ajtót maga után zárta.

— Pompásan! — viszonzá a nő. — Minden a legjobban elvan intézve!

— Beszélj, oh beszéld el, hogy történt a dolog? — sürgeté Surányi lázas türelmetlenséggel.

— Engedj, kérlek! Hagyj magamhoz térni egy kicsit! Az ut, az izgatottság! Még nem tudok szólni! — mentegetődzék a nő, egy pamlagra vetve magát. Keble zihálódott, igaz, nem is tudott szólni, de nem az uttól, hanem a mély sajnálkozástól.

A mint férjét ilyen lázas izgatottságban maga előtt látta, eszébe jutott, mi egészen mást vár tőle most ez ember, mint a mit hallani fog tőle, és ez nagyon fáj az ő szívének. Tudta, hogy a mit tett, azt csak az ő érdekében, az ő javára tette; de azért mégis véghetetlenül sajnálta, hogy az örömet, a melyben most szive uszik, el kell neki rontani, hogy nehéz, keserű

órákat szerzett neki, és ez nagyon kínosan esett a lelkének.

Azért kért egy kis pillanati időt magának. Hadd tartson legalább néhány perczig még ez öröm; ez alatt maga is jobban gondolkodhatik a fölött, mikép adja elő eljárását és ennek eredményét.

— Jól van édesem, pihenj! Képzelem, mennyire felizgatott e dolog! Magamról tudom! — mondja Surányi gyöngédeden, nyomban azonban folytatá:

— Tehát jól ütött ki a dolog?

— A legjobban, édesem! — felelé a nő, még mindig lihegve.

— Hála Istennek! És Csalmay? az ügyvéd? az miért nem kísért vissza?

— Nem találkoztam vele.

— Hogyan? kérde a férj, csudálkozva. — Hát nem volt otthon? Pedig erősen megígérte volt, hogy meg fog várni!

— Nem volt reá szükségem! — jegyzé meg a nő kitérőleg.

— Tehát magad jártál el a dologban? És tudtad, kihez kell fordulnod? mit kell tenned? — kérde tovább a férj, növekedő csudálkozással.

— Nem tudtam, de utba igazítottak! — felelé a nő.

— És kicsoda?

— Rót Salamon! — viszonzá Eszter, édes, bensőséges mosolylyal, pedig ugy remegett a szive! —

De az édes bensőség semmi hatással nem volt most férjére.

— Kicsoda? Rót? Rót Zsigmond? — kérde, és sze-

mei kidőledtek, arcza eltorzult és testét reszketés fogta el.

— Albert, édes Albertem! — kiált Eszter olyan hangon, melyet nem lehet leírni. A legnagyobb rémülműlet mellett a legforróbb szerelem hallatszott e szavakból.

— Miért e kétségbeejtő ijedtség, mikor mondom, hogy minden jól van! — folytatá és kinyujtá két kezét, hogy szívéhez szorítsa férjét.

De ez nem hajtott most a szerelem szavára; se látott, se hallott.

— Szólj, oh szólj! Megöl a bizonytalanság! Azt mondtad, Rót Salamonnál voltál! És mit kerestél ez embernél? És hogy jutott eszedbe, ez emberhez menni? Mit kerestél ez embernél? — kiáltá űrületes izgatottságban.

— Oh ne! édes, kedves, egyetlen Albertem, ne kiabálj így velem! Mert lásd, akkor én nem tudok beszélni! — mondá a nő, bánatteljes szemét esdőleg emelve férjére.

Olyan egy tekintet volt az, a minőt Surányi még nem látott; olyan egy tekintet, a minővel a vértanuk hóhérjaikra nézhetnek.

— Jól van, nyugodt leszek! — mondá tehát csilapultabban. — Bocsánat hevességemért! Csak szólj, kérlek, mit csináltál ez embernél? mit kerestél ez embernél? és hogy jöttél ez emberhez?

— Magam sem tudom, mikép — viszonzá a nő, gyermeteg bensőséggel, mikor nem tudtam, hová fordulni, e név ötlött szemembe. Tudtam, hogy összekötetésben vagy velem, és ezt hittem, ez legjobban fog utba igazítani.

— Hisz ez egyik hitelezőm? Hát annyi felfogásod sem volt! — kiáltá Surányi.

— Légy türelemmel édes Albertem! Meglehet, hibáztam. Hisz én csak egy asszony vagyok! De tán csalódot ez emberben!

— Én? csalódot? Hiszen ez ember — kiáltá újra a férj; de újra ismét erőt vett magán, és csendesebben folytatá:

— És mit csináltál ez embernél? Megmutattad neki az irást?

— Igen is, megmutattam neki az irást, és ez nagyon jól volt! — felelé a nő.

— Elvagyunk veszve! Tönkre vagyunk téve! — mondá Surányi, hátravetve magát a pamlagon. Most nem kiabált többet, nem volt ereje hozzá! Dermedten ült a pamlagon, félelmetesen nyugodt kifejezéssel.

— Csalódot édesem! Hidd nekem, édes Albertem, nem vagyunk elveszve! Te csalódot ez emberben! — viszonzá Eszter, férje mellé ülve, és fejét általkulcsolva.

Surányi nem felelt semmit, hagyta magát átölelni, vigasztalni, a nélkül hogy csak észre is venné. Csak keble rengett zihálódtan.

Eszter kétségbe volt esve, ez embert így látva. Ez az ember most haragszik reá, tán gyűlöli, tán örökre elvesztette szerelmét, a mi neki drágább életénél! Oh, de hát mit csináljon!

— Szólj, oh szólj, édes Albertem! Hallgatásod jobban fáj a szemrehányásnál! — esedezett tehát.

— Mit szóljak! — viszonzá Surányi tompa siri hangon. — Nem elég tudnom, hogy ez tüzérnek meg-

mutattad az okmányt! De hogyan tehetted azt aszszony? — förmedt reá újra dühösen.

— És miért nem tettem volna? Mit árthat ez nekünk? — kérdé vizsont a nő nyugodtan.

— Miért? Azért, hogy mialatt te itt nagy eszedet fitogtatód, az alatt Rót uram a törvényt hajhászsa és vizsgálatot sürget ellenem!

— Biztosítlak, édesem, hogy nem teszi! — felelé a nő szeliden.

— Hogyan tudod ezt? tán ő biztatott azzal? — kérdé a férj gunyosan.

— Igen is, ő! — hagyá helyben a nő nyugodtan. Nem fájt most neki sem guny, sem szemrehányás ez embertől.

— Akkor már csakugyan nyugodtak lehetünk! — kiáltá Surányi, és elkezdett kacagni, mint egy örült.

Eszternek ez is jól esett. Csak hadd nevéssen, hadd sértesse; legalább kitombolja magát e nemes, de megháborodott sziv.

A nevetés után egyszerre új gondolata támadt Surányinak.

— De tán tehetek még valamit! Megyek Csalmayhoz! Ez tán tanácsot adhat, — mondá és kalapot, botot kezébe kapva, indult az ajtó felé!

— Igaz, majd elfelejtettem! Hol van az irás? Add ide, kérlek! — mondá.

— Micsoda irás? — kérdé Eszter.

— Az okmány! Azt, a mely a birtokot reád ruházza! — türelmetlenkedék Surányi.

— Az okmány? — kérdé Eszter zavarodva. — Hát nem mondtam, hogy azt Rótnak! —

De nem végezhetette szavait. Mint a vadállat, úgy szökkent feléje férje, és kezét megragadva, egy pár másodperczig szótlanul állt előtte, vadul forgó szemekkel, és nem találva hangot a szólásra.

— Ölj meg! Oh ölj meg, édes Albertem, csak így ne tekints reám! — kiáltá most a nő, térdre borulva férje előtt, nem birván többé nagy fájdalával.

— Ugy? Megöljelek? Nemde ez kellene! Előbb koldussá tettél, most még gyilkossá akarsz tenni! — viszonzá az, kibocsátva kezét, hogy a szegény nő végig terült a padlón.

De a másik pillanatban már talpon volt ismét, és már mosolyogni is tudott ismét.

— Nem úgy értettem ezt, Albert! Hisz tudom, hogy te nem haragudhatol reám! — mondá neki, olyan szivig ható szerelemelt bensőséggel, mint ha csak most váltották volna az örök hűség mennyei zálogait.

— Igaz, nem haragudhatom reád! Hanem azért koldusokká lettünk! — viszonzá a férj csüggedten. Önkénytelenül megkapta lelkét e nagy, ellenállhatlan szerelem.

— Tán nem egészen úgy van, a hogy te képzeled! — felelé a nő, lassu léptekkel férjéhez közeledve. — Meglehet, hogy marad még valamink. Rót legalább megigérte, hogy mindent el fog követni.

— Ne beszélj nekem ez emberről! Az ég szerelmére kérlek, ne emlitsd többé előttem ez embert! Jól van, oda adtad neki az irást, oda adtad vele összes vagyónunkat, csak legalább ne dicsérd előttem! — kiáltá Surányi.

És újra ledőlt a pamlagra, hanem most már nem

olyan meredt tekintettel. Teljesen visszanyerte öntudatát.

— Hiába volt minden! — fohászzkodott keserves fohászzkodással. — Koldussá vagyok téve! Általad vagyok koldussá téve, — és kezével takarta el arczát, hogy előfakadó könnyeit elrejtse.

És Eszter csendes önmegadással türte e rettentés vádat. Nem védelmezte magát egy szóval sem. Mit is használt volna most védelme? Avagy nem tudta-e, hogy ez ember szereti őt, e vádak tehát csak az elcsigázott szív be nem számítható kifakadásai!

A legboldogabb házasesetben is fordulhatnak elő ehhez hasonló válságos pillanatok. Egyik élettárs ingerültségében meggondolatlan szavakat ejt ki, de a melyeket a másik élettársnak nem szabad akkor hallani, és annál kevésbé emlékében tartani. Ha a társasesetben szabály, kogy barátok közt nem a szó, hanem a szándék az, a mi sért; ha a hidegen holt betük szerint ítélő törvényszékek is tekintettel vannak arra, minő körülmények közt és milyen lelki állapotban követték el a büntettet, mennyivel inkább kell tekintettel lenni azokra a házasesetben, a hol a szerelem mellett a legszentebb barátság is köti össze a sziveket, és a hol nem holthideg betük, hanem egy egész élet ezer tanubizonysága és áldozata szerint kell az egyes hibákról ítéletet mondani.

És mégis, ha körültekintünk az életben, vajmi gyakran tapasztaljuk, hogy a házasesetben nem mindig tartjuk szem előtt e boldogsági arany-parancsot, és — e tekintetben mi nők nem kevésbé hibásak vagyunk a férfiaknál. Nem úgy, hogy mi sértenők meg gyakrabban férjünket; oh nem; egy gyöngéd, művelt

nő ajkai nem nyilhatnak meg bántalomra, nem csak férje ellen, a kit szeret, hanem egyáltalában. A sértés mindig a műveletlenség jele, és semmi sem mutatja inkább egy embernek lelki romlottságát, mint az, ha indulatosságában sértegetésekre vetemül. A vétkest büntetni kell, a piszkolódás: aljasság, és ettől minden igazán művelt nő ösztönileg idegenkedik. E tekintetben tehát nem érhet minket szemrehányás. De a mi ellen — fájdalom, nem ritkán — vétkezünk, az, hogy a férjnek ingerültségében kiejtett kifakadásait olyanokul vesszük, mintha azokat tiszta észszel kiejtette volna ellenünk! Eltépelődünk rajtuk, boldogtalanoknak képzeljük magunkat miattuk, sőt — csak kimondom — van eset, hogy szeretetlenséggel vádoljuk őt miattuk, és a helyett, hogy szánakozva elnéznők — még csak ingerültebbé teszük! Nem egyszer tapasztaltam már, hogy ilyen pillanatnyi felindulásokból szomoruan komoly villongások fejlődtek. A férj — Isten tudja, mi által fölháborodva — egy-két meg gondolatlan szót ejtett ki neje ellen, a mit ez hasonló szavakkal viszonzott, ebből aztán harag lett, melyet még mindig lehetett volna egy-két engesztelő szóval elfojtani; igen, de melyik ejtse ki ez engesztelő szót? természetesen a férj, a ki a sértő szavakat is először kiejti — okoskodik a nő; igen, de a szegény nem ismeri a férfi természetét!

Legtöbb esetben „büszke,” azaz makacs egy természet ez! Minél bünösebbnek tudja magát, annál keményebben tartja magát! Ő megalázkodják egy nő előtt! Majd bizony! Hogy aztán paczkázzék rajta! Aztán miért is e megalázódás? Egy pár haszontalan szóért, a miket szerető nőnek föl sem volna szabad venni! és

a miket azon felül még az indulatosság perczében száján kiszalasztott! Aztán meg, csak nem iskolás gyermek tán, hogy bünbánólag bocsánatot esdekeljen!

Igy okoskodik a férfiak nagy része, és ha a nő hasonlóképen nem akarja magát „megalázni,“ a mint elég hibásan, a béke helyreállítási törekvést nevezik, az ilyen csekély feszültségek rövid idő alatt igen komoly, az egész házi boldogságot feldulással fenyegető szeretetlenségekkel fajulhatnak, a melyektől csak az óvhat meg biztosan, ha a nő nyugodtan tűri a férj kifakadásait ingerült perczeiben, hogyha pedig a keserű szavakat szintén olyanokkal viszonzta, akkor tegyen félre minden okoskodást, jog és igazságra hivatkozást, „alázza meg“ magát, engesztelje meg a felháborodott „oroszlán-“t és leljen kárpótlást azon szép és igaz közmondásban: „A szelidebb enged!“

Eszternek, egy másik ok is lebilincselte nyelvét, midőn férje őt okolta, hogy koldusbotra jutottak. Eszébe jutott, hogy megfordítva áll a dolog; a koldusbotot férje szerezte a házhoz, ő pedig megmentette legalább az élet legdrágább kincsét: a becsületet; megóvta férjét a szégyentől, hogy nevét köznapi emberek törvényszékről törvényszékre, hirlapból hirlapba hurczolják! és a mi mindennél kínosabb egy nőre, a mihez képest a halál édes szerelmi csók: megóvta őt olyan tettől, a miért a férj nejére, a nő férjére gondolván, pirulni kénytetnék! Kezében volt a vagyont biztosító hamis okmány, de neki az nem kellett; neki becsület kell, azért adta ki kezéből e förtelmes iratot!

És mert mind ez eszébe jutott, — hallgatnia kellett. Tudta, ha csak egy szót szól erről, vége házi boldogságának! Férjének soha sejteni sem szabad, hogy ő

tudja, mennyire megszedítette szívét a pénzvágy és mennyire megtántorodott jelleme, hogy vagyonát megmentse. Mert jaj azon nőnek, ki előtt a férjnek szégyelni kell magát! Ha nem szereti igazán, megöli, vagy egyszerre, vagy évekig tartó kínzással. Ha pedig igazán szereti: magát öli meg. Az igaz szerelem nem élhet becsülés nélkül.

Ezt tudta Eszter, és áldott jó szive azonnal e rettenetes válság kezdetén tisztán mutatta meg neki, mit kell tennie férje irányában. Neki kell áldozatul esnie, hogy férje visszanyerje önérzetét. Nem elég megmenteni őt, de neki kell a porba lefeküdnie, hogy lépcsőül szolgáljon férjének. Ám mondja őt okául a koldusbotra jutásnak, mit tesz ez? Ő tudja, hogy ez nem úgy van; férje pedig! — azt majd megfogja engesztelni, aztán újra kezdik az életet. Lehet az ember szegénység mellett is boldog, csak az öntudat legyen nyugodt. Évek múlva majd, mikor szívében a most olyan kínnal égő sebek behegedve lesznek, és a becsület újra visszanyerte abban régi fényét, akkor férje magától reájön, milyen igaztalanul ítélt most felőle, és ez — neki most elég; ezért ő szívesen tűr és szenved évekig. Az igazán szerető szív mind így gondolkodik.

XII.

Megpróbáltatások.

Egész nap egész éjjel tartott Surányinak e rettenetes lelki állapotá, a melyben nem tudott egyébre gondolni, csak arra, hogy ő koldussá van téve. Egész éjjel nem hunyhatta be szemét, a nélkül, hogy gondolkodni tudott volna; csak sohajtozni tudott és fohászzkodni

és hánykolódni ágyában, mintha éles szögekből volna az kiverve

Eszter sem alhatott, hanem a nők szerencsésebb természettel vannak megáldva. Talán azért, mert általában többet szenvednek, vagy mert rendeltetésök, másokért élni, de válságos percekben kevésbé vesztik el lélekjelenlétüket a férfiaknál, és a balsorsot is könnyebben viselik el náluknál. Mialatt férje bódultan hánykolódott, azalatt ő terveket szövögetett, hogyan fognak ők ezentul megélni. És addig gondolkodott, addig tervezgetett, míg csakugyan talált módot, dacára a nagy csapásnak tisztességesen megélhetni és gondoskodni gyermekeik neveléséről.

És olyan boldog volt, midőn e terv készen és világosan állt lelkében! Mint szerette volna ezt azonnal közölni férjével! De ezt hajnal felé mégis elnyomta a bágyadtság; aludt, ha ugyan az öntudatlan hánykodást alvásnak lehet mondani. Eszter ennek is nagyon örült; az álom mindig jótevője a dult szivnek; a fájdalom is elalszik ilyenkor.

Várakozott tehát, türtöztette magát reggelig, és mikor aztán reggel lett és férje fölébredt, újra türtöztette magát; jobbnak látta, bevárni a kedvező alkalmat, nem vágni utjába férjének; a férfiaknak mindig elsősege van az élet fontos elhatározásaiban, és ők nagyon féltékenyek ez elsősége.

És a kis nyugalom csakugyan jó hatással volt Surányira; sokkal nyugodtabb volt, midőn fölébredt; tétovázva tekintett körül a szobában; hirtelen nem tudta magát tájékozni; a tegnapi események csak valami rettenetes álom gyanánt tűntek föl előtte.

És ez a hiedelme még némi táplálékot nyert azon

vidor, mosolygó arcz által, melylyel Eszter, kedves egyszerű reggeli öltönyben, ágyához lépett, és azon meleg bensőségtől, melylyel a reggeli csókot ajkaira nyomta.

— Lehetetlen, hogy való legyen, a mi emlékében borong! — gondolá, e bájos tavaszias derűtség láttára, és e gondolattól, vagyis inkább e látványtól még jobban fölvidult.

— Jó reggelt! — viszonzá tehát neje kívánságát. — És te már fen vagy édesem?

— Az ám! A gyermekek is felvannak már öltözve! — mondá a nő, és fölvette a ruhájába fogódzó kis Zsuzsit és oda tartá apjának.

A kis gyermek általfogta nyakát és össze-vissza csókolta arczát. — Papa! Kedves papám, hol voltál? Kedves papa hol voltál? — mondá a kedves kis gyermek, újra meg újra apja arczára borulva és csókjaival elhalmozva.

— Édes gyermekeim! Én szegény gyermekeim! — kezdé most Surányi, mindig jobban-jobban fölédredvén és mindig jobban-jobban megemlékezővén a szomorú valóra.

— Édes Albertem! — mondá a nő, férje mellé egy székre telepedve. — Hagyd a szomorúságot! Hiszen te olyan erős lelkű vagy! Hisz te már annyi nehéz órán győzedelmeskedtél! Meglásd, minden jóra fordul még!

— Igaz, győzedelmeskedtem a nehéz órákon! De akkor még nem voltak gyermekeim! — veti ellen a férj, mély sohajjal.

— Oh, ezek né aggaszszanak, édes Albertem! Nézz e kedves életre, nem-e erő és kedv sugárzik e

drága bimbó szempárjából! Aztán ha gyermeked nem volt, feleséged sem volt, és hidd meg, én olyan hűségesen osztozom fájdalmadban! — viszonzá a nő, azzal a meleg őszinteséggel, mely mint a balzsam, egyenesen a fájó elevenbe szivárog.

— Tudom! — fohászkodott Surányi. — És épen az nyomja a lelkeket! Ha magam volnék, törődném is akkor az egészszsel! Bánnám is én akkor az életet! De te és gyermekeim! Mi lesz most belőletek? —

— Boldogok édes Albertem,! — felelé a nő vidáman. — Azok leszünk, a mik voltunk! Avagy azt hiszed, hogy mi csak a gazdagságban vagyunk a tiéd? és hogy a szegénységben nem te vagy a mi boldogságunk? Kell-e nekem egyéb a te szerelmednél?

— No meg egy falat kenyér a jóllakásra! — jegyzé meg Surányi, keserű mosolylyal.

— Az is lesz! — tevé hozzá a nő határozottan. — Te még nem tudod, mennyi nemes erő rejlik benned! Meglásd, áldani fogjuk még Istent, a miért vagyunkat elvétette. Visszaszerezzük, többet szerzünk, mint volt, és pedig önönfáradozásunk által. Oh, te nem tudod még, mennyi erő rejlik bennünk és milyen édes az a falat kenyér, a mit magunk szerzünk!

— Igen, de mikép szerezzük e falat kenyeret? — kérdé Surányi, láthatólag megkapva a nő erős hite által.

— Ha csak az a baj, ugy ne busulj semmit, édesem! Csak egyszer odáig jussunk, hogy szeressük az életet és nem sajnálunk érte fáradozni, akkor mindjárt a jó Isten gondolatokat és eszközöket is ad, a melyek segélyével célhoz juthatunk. Meglátod, mint népesedik meg szép lelked tervekkel!

— Oh csak ezeket ne említsd! — vágott szavába Surányi! — Borzadok a tervektől.

— Nem úgy értettem a szót! — sietett a nő kiigazítani magát. — Én olyan dolgokat értek ezalatt, melyek nem haladják meg képességünket. Lásd — de neved ki, kérlek, ha egy kicsit bolondosnak tartod, — de nekem van már egy tervem! — tevé hozzá derülten.

— És ez volna? — kérde a férj közönnyel.

— Hát a mint az éjjel így gondolkodtam, eszembe jutott, hogy te milyen jól értesz a gazdasághoz; milyen egy kis paradicsommá változtattad volt egykor birtokodat, — kezdé a nő hévvel.

— Igaz, de —

— Nos, a mit akkor multságból tettél, nem tehetnéd most ugyanazt én értem és gyermekeinkért? — kérde a nő édes biztatással.

— Csak hogy most a más birtokán kellene azt tennem! — jegyzé meg a férj, szórakozottan.

— No látod, hogy kitaláltam gondolatidat! — kiáltá föl a nő örömmel. — Én is épen úgy vélekedtem! A föld mindenütt egyforma, és akár a magunké, akár bérelt, mihelyt fáradozunk rajta, megszeret és meghálálja fáradságunkat! Oh én akár hány ilyen derék magyar embert ismerek, a kik mások földjén boldogok!

— Az igaz! — hagyá helyben a férj, nekividámulva. — A földművelés a legnemesebb foglalkozás. Csak hogy pénz kell hozzá!

— No látod, hogy már is jó gondolatod jutott! — biztatá a nő, mint ha nem is tőle származott volna ez eszme. — A mi pedig a pénzt illeti, az is van. Csak

nézz körül, mennyi felesleges lim-lom van itt körülötünk! Aztán mennyi ékszert nem vettél nekem tiz év óta! Én mindig tudtam, hogy ez csak arra való, hogy ha a szükség úgy hozná magával, legyen miből pénzt teremteni! — mondá a nő egész elragadtatva.

— Surányi pedig nem szólt semmit; csak nézett feleségére, és a nő lelkesültségében észre sem vette, hogy midőn az ékszerekről szólt, a férj szemei lassan-lassan megnedvesültek.

— Édes jó feleségem! — kiáltá végre, midőn Eszter elhallgatott. — Oh ha tudnád, milyen boldogság nekem, téged így beszélni hallani!

— Oh tudom! — viszonzá a nő, szerelme egész bensőségével. — Mert nekem is boldogságom a te életed! Én csak a te gondolatodat ügyekszem kitalálni! Így jöttem erre ez eszmére is! Mit gondolna az én jó Albertem, ha lelke most nyugodtan nézhetné át jelen helyzetünkön? mondám magamban az éjjel, és úgy jöttem arra az eszmére, hogy mi haszonbérnök legyünk. A te lelked sugta azt nekem; én mindig és mindent csak a te tiszta, nemes lelkeddel tudok gondolni. És nemde kitaláltam?

— Ki! — felele a férj, szinte megnyugodva.

— Így tehát minden jó lesz! Én most a gyermekek után nézek, te meg ez alatt felöltözködöl és aztán bejössz hozzánk. A gyermekek már annyit tudakozódnak felőled! — mondá a nő, olyan boldogul, olyan átszellemülten, mint — mint a hogy csak nő képes.

Surányi szívében pedig csakhamar erős gyökeret vert a neje által behintett eszme. Mint a ki nehéz betegségben az élet és halál fölött elhatározó válság után azt hiszi, hogy már teljesen meggyógyult és

fölkelni, jární kíván, úgy ő is; megszabadulva azon rettenetes gondolattól, hogy családját nem bírja többé eltartani, azt hitte, már minden jó van, csak valami alkalmas jószág után kell néznie, azt bérbe vennie és dolgozni, a többi majd magától jön. És mire készen lett öltözködésével, száz meg száz tervvel volt készen; szépen kigondolta fejében, milyen jószágot fog bérbe venni, mennyit fog érte fizetni, mennyit belefektetni, mikép fogja művelni és mennyi jövedelmet huzni belőle. Egészen beleélte magát az új világba, melyet neje előtte föltárt, a nélkül, hogy eszébe jutott volna, kitől jött neki ez új világ. Eddigi állapotára pedig épen nem gondolt többé. Birtoka, adósságai, hitelezői mintha a világon som volnának.

Ilyen jó hangulatban kereste föl nejét; a jó aszszony persze mindent megtett, hogy e hangulat egyhamar el ne muljék ismét. Gyermekei vidám szeretettel fogták körül, de Eszter jól tudta, hogy ennél hathatósabb szer is létezik most a jókedv szítására, és ez: meggyőzni őt a felől, hogy van mivel valósitani tervöket. Odavezette tehát az egyik szekrényhez, a hol, míg férje öltözködött, mindent összerakott, a mit értékes ezüst és arany ékszerekben csak birt.

— Lásd édesem, ez mind sajátom! Ehez nincsen joga sem Rótnak, sem akármi néven nevezendő másnak! Mind sajátom ez, és testvérek közt megéri a huszezer forintot, annyi pénzzel pedig sokat tehet olyan ember, mint te. Aztán még az a butor! Meg az a sok egyet-más! — tevé hozzá derült határozottsággal.

Surányi nem szólt semmit, csak molygott és az a mosolygás most értékesb volt Eszter előtt minden csillogó ékszernél a világon.

Azután újra a gyermekekhez vezette férjét, hadd lássa, hogy marad még nekik elég drágaságuk, a mi az életet fényessé teszi.

— És tudok is már egy jószágot! — kezdé végre a férj. — Egészen nekem való! Nem nagy, de igen jó föld és csak a napokban hallottam felőle; a tulajdonosa itt volt Pesten, hogy bérlőt keressen számára.

— No látd! — biztatá a nő. — Ezt neked ki kell vened! Ez egyszersmind szórakoztatni fog, a mire nagy szükséged van.

— Igazad van! Legjobb nekem most távol lennem innen! — jegyzé meg a férj szomoruan.

De a nő nem engedte őt elszomorodni ismét.

— Azalatt pedig, hogy te oda leszesz, én pénzzé teszem e haszontalan piperét, és mire megkötöd az alkut, utánad küldhetem a pénzt. Csak parancsoljon velem férjem uram! — folytatá negéddel. — Szolgállok én pénzzel, a mennyi csak kell. — Hirtelen azonban csak nyakába borult férjének és könnyes szemekkel folytatá:

— Oh drága életem! te nem is tudod, mi boldogok vagyunk! Mindig fájt az a gondolat, hogy mennyivel tartozom én neked. Most legalább megmutathatom, hogy jószágodat nem pazaroltad hiába. Meglásd, hogy fogok én dolgozni, csak te légy vidám és szeress!

— Ne kételkedjél abban, édes életem! Felejtsük a multat! Mától fogva új életet kezdünk! — viszonzá a férj elérékenyülten és legott hozzá látott az utikészületekhez és még azon délelőtt hagyta el a fővárost.

Nem bucsuzott el senkitől; azokkal az emberekkel, a kik utósó időben körülötte forgódtak, nem akart többé találkozni; még gondolni sem tudott reájuk; azokra pedig, a kikkel évekig a köztisztelet útján haladott,

nem a k a r t most gondolni. Olyannak képzelte magát, mint a ki sok éveig sötét börtönben sinlett, és most megtisztult lélekkel és ujult életkedvvel szabadnak érzi magát. A mi elmúlt, elmúlt; mindent újból kell kezdeni és neki van hozzá ereje, és van felesége, a kire gondolva, meg nem lankadhat többé ez erő.

És most az is jutott eszébe, milyen jó mégis, mikor az embernek olyan nyugodt, tiszta öntudata van! Milyen bátran utazhatik és találkozhatik most az emberekkel. Nincsen oka senki tekintetétől tartani! És most először támadt benne az a gondolat is, milyen jó, hogy neje nem mutatta be a törvénynek azt az iratot, melylyel őt vagyonának tulajdonosává nevezte ki! Mert hisz ez irat hamis! Ezzel ő csalni akart! Csalni!! Van-e ár, a melyért ő e tudatot elviselhetné! Nem! Örült volt, midőn ez átkos gondolat benne támadt, és bizonyosan halála lett volna az a tudat. De most megmenekült tőle, neje által menekült meg tőle!

XIII.

Az élet iskolája.

A bérlet dolga azonban nem ment olyan könnyen, mint Surányi képzelte. Az a birtok, a mi végett utra indult, már ki volt adva; másikat ment tehát nézni, több felül ajánlottak neki bérbe adandó birtokot; mert fájdalom, még mindig van hazánkban olyan ember, a ki azt hiszi, hogy mikor néhány száz holdnyi földje van, csak bérbe kell azt adni, hadd bajlódjanak vele mások, ők meg tunya tétlenségben tolják az időt, vagy test és lélekrontó mulatságokra pazarolják nem csak jövedelmöket, de elébb-utóbb vagy-

nukat is, ily módon vélvén becsületére válni a hazafi czimnek.

Évről évre ritkábbak lesznek az e fajta hazafiak, de azért Surányi mégis annyi példánynyal találkozott még, hogy szive mélyéig elszomorodott. És minél többet forgódott most e parlagi társaságokban, annál világossabbá lón előtte a magyar földbirtokos nemes és egyszersmind gyümölcsöző hivatása, és annál inkább elbusult azon, hogy ő milyen fonák uton tévelyedett volt felgazdagodási vágyaival! A helyett hogy az anyaföld áldásait kifejtette volna, egy egészen idegen, előtte merőben ismeretlen világban kalandozott! Üzér lett! Mintha ehez pénz és akaratnál egyéb nem kellene! És mintha a földnek okszerű műveltetése az ahoz alaposan értő gazdát nem biztosabban vezetné ohajtott czélra az üzérkedési szédelgésnél!

Föl is tette magában, hogy ő most más életet fog kezdeni; gazda lesz ismét; bár mindig az maradt volna! De a mi elmúlt, elmúlt; nem siratni, de helyreütni kell a veszteséget és ő ezt tenni is fogja.

Igy mult el hét hét után vágyakodás és keresés közt; észre sem vette, midőn már itt volt az ősz, azaz öt hónap telt el a vidéken jártában, a nélkül, hogy csak egyszer is feljött volna Pestre; pedig mint vágyott övéi körébe! Mint sovárgott a lelke, ismét szívéhez szoritani nejét és gyermekeit, a kikről csak tőlük elszakadva tudta meg igazán, milyen pótolhatlanul vannak szívéhez növe! De azért még sem ment vissza Pestre; utálta most e helyet, gondolni sem tudott reá borzadás nélkül. Oh nagyon sok oka volt, a miért szive a milyen nagyon vágyott övéi után, épen olyan

erősen huzódtt el onnan messze, minél messzebbre! Egy rész örült annak, hogy alkalmas haszonbérletet nem talált; legalább van oka, távol lennie a fővárostól.

Aztán Eszter leveleiből azt vélte olvasni, hogy jobb neki távol lenni most onnan. A jó nő persze nem mondta ezt ki így világos szavakkal; mindössze csak annyit irt leveleiben e tárgyat illetőleg, hogy milyen boldog lesz, ha majd ismét csendes falusi boldogságban együtt lesznek; alig várja már ezt az édes órát; de azért ne siessen a bérlettel, ne hamarkodja el a dolgot ő végetta; ő tud várni, semmi baja, inkább veszit még néhány hónapot, csak aztáo biztos kilátás legyen a tartós boldogságra. És e szavakból Surányi még azt is vélte kiolvashatni, hogy neki magának is jobb, ha távolt marad a fővárostól; bizonyosan rossz hírek kerengenek felőle; és valjon nem volt-e oka, tartani a rossz hírektől?

Ebben ugyan csalódott, mert Eszter egészen más okból szerette, hogy férje most távol van; az az ok nem volt egyéb olyan egy kis nő hiúságnál, a melyben épen a nagyon tiszteletre méltó nők szenvednek sokat, abban a gyöngeségben tudniillik, hogy a férj mindig szeretetreméltónak találja őket, Eszter pedig azt hitte magáról, hogy az ő szépsége egy idő óta tul a rendén gyors hervadásnak indul, és jobb szerette, ha imádott férje most nem is látta.

Bizouy rossz színben is volt szegény Eszter és volt is miért; minden nap új keserőséget hozott neki. Csak most ismerkedett meg mindazon átokkal, mely e szóban: szegénység ki van fejezve. Eddig azt hitte,

hogy szegénynek lenni nem tesz egyebet, mint azt, hogy küzköeni kell az anyagi gondokkal, most azt tapasztalta, hogy ez többet tesz annál, hogy ez a legnagyobb átok; mert nem azt teszi, hogy nincs vagyona, hanem azt, hogy nincs becsülete, nincsen kéz, mely segítségre készen feléje nyulna, nincsen sziv, mely részvéttel vonzódnék hozzá, hogy erőt módot találjon sikeresen megküzdöni az anyagi gondokkal; szóval most tapasztalta, hogy szegénység annyit tesz napjainkban, mint kítaszítva lenni a polgári társaságból, mint valami bűnös, mint valami megbélyegzett.

És legyen itt megengedve nekem, síríg tartó mély hálaérzetemet kinyilatkoztatnom egyik drága barátnőmnek. Néhány év előtt én is voltam olyan kétségbe ejtő állapotban, mint Eszter. Egy pár ember bukása minden vagyonunktó fosztott meg és egyszer csak úgy álltam, hogy nem tudtuk, honnan vegyük gyermekek számára a falat kenyeret.

Akkor te kerestél föl kedves Etelkám, könyekkel szemedben és szeretettel hűségesszivedben. Mivel épen kész pénzzel nem rendelkezhetél, letetted asztalomra ékszereidet, hogy ezeken szerezzem meg a fentartásunkra szükséges összegeket. Nem volt szükségünk reájuk, Isten, mint mindig, úgy akkor is egyik kezével sujtott, a másikkal feltámasztott; segítettünk magunkon más uton; de a te nemes, áldozatkész barátságodnak köszönhetjük, hogy lelkünk föleszmélt a nagy csapástól való elkábultából; a mi örömöm az óta az életben van, mind, mind neked köszönketem, édes hű barátném, azon egy tetednek, hogy kész voltál áldozatot hozni érettem. Nem mond-

hatom meg a világnak nevedet, de valahányszor reád gondotok, a hála könnyei világosítják meg szememet és olyan édesen jól esik, lelkemnek el-elgondolkodnom jószágodon. Nem irhatom ki nevedet, de még a sirban porládozva és szívem áldozni fogja e nevet.

Oh, ha minden szerencsétlen ember csak egy ilyen szívet találna, mennyivel kevesebb volna a szegények száma a földön! Mert nem csupán a sors csapásai okozzák az elszegényedést, hanem az, hogy nincs a szerencsétlen sestének lelkének miben fogódzni, hogy ismét fölegyenesedjék:

Ei ha csak eddig volna! De nem elég, hogy nincs föltámasztója, akár hányan vannak, a kik egyet-egyet taszitanak is még a szerencsétlennen, hogy eddig is csak tántorodván, végkép elbukják! Vigasztaló biztatás helyett, szemrehányással tetézik, mely részvét helyett szívtelen lenézéssel sértegetik, üldözik, köszönet fejében, a miért őket Isten megverte a balsors hasonló csapásitól, a miért tovább is náluk hagyja az ő földi kincseit! Mintha ez az ő érdemök volna és nem az Isten jóvoltától függne, hogy holnap még övéig legyen e gazdagság, avagy még szegényebbé, még nyomorultabbá legyenek azoknál, a kikkel olyan könyörtelenül bénna. Vajha soha se ismernék a nyomor keserű óráit, de az élet mutatja, azért nagy jó megemlékezni a szentírás ama szép és igaz szavairól, hogy a gazdagság nem egyéb kölcsönnél, melyet az Isten tőke gyanánt tesz le a végett, hogy az illetők a szegényeknek fizessék ki az abból járó kamatokat, és jaj annak, a ki e kamatokat hűségesen le nem rója; mert okvetlenül fel van mondva neki hitele ottan. és

mikor nem is sejt, elveszi tőle a tőkét és olyannak kapják, a kik eddig kamatokra voltak szorulav.

Avagy nem úgy van? Csak tekintsünk körül az életben! Nem azt tapasztaljuk-e Hány olyan szegény embert nem ismerünk, a kiknek apja nagyapja uszott a kincs és gazdagságban? És viszont hány olyan duzsgazdagot nem ismerünk, a kiknek apja, nagyapja földhez ragadt szegény emberek voltak? Mind onnan volt ez, mert az illetők visszaéltek a gazdaság rendeltetésével.

Sokszor csak egy-két század múlva következik be e magosabb igazságszolgáltatás; de mi az egy-két század az emberiség életében? Nem oda fejlődött-e már az emberiség, hogy a száz évvel ezelőtt történeteket olyanokul érezzük, mintha napjainkban történetek volna? Gondoljunk csak vissz, nem-e úgy találjuk, hogy ez a tiz-husz év, melyet tiszta eszmélettel átéltünk, mintka csak tegnap lett volna? Érdemes-e tehát egy-két századig való gazdagság, hogy évezredekig mocsok szenyezte be nevünket!

És mégis vannak emberek kik azt be nem látják, a kiknek drágább rövid életök a történet örökkevaló ítéleténél!

Eszternek is keservesen bő alkalma nyílt, meggyőződni ez emberekről. Legkevésbbé sem fáj neki az a tudat, hogy vagyonát elvesztette. Nos aztán? mondá magában, hát szegények vagyunk-e mi azért? Nincsenek-e férjemnek is magamnak is elég módja és kéhessége, önönmunkásságunk után tiszteségesen fentartanunk magunkat? És van-e nemesebb czim a hasznos munkásságnál? Oh mint fog ő, tehát dolgozni a férje által nyerendő új munkakörben.

Sőt nemes munkasága be sem hagyta őt várni ez új munka megnyitását. Mi is tétlenkedjék ő addig! És bámulattal és szégyennel tekintett vissza azon sok időre, melyet Pesten laktában hasztalanul elvesztegetett. Pedig soha sem volt rest és mindig azt hitte, hasznosan foglalkozik! Igen ám hetekig, hónapokig elszuszmagolt egy himzet mellett, vagy felcizfrászta gyermekeit hasztalan, hiúságkeltő csinosomával! Hát nem tehetett volna ő annál hasznosabbat is?

Igaz, akkor nem kellett neki a munka pénzbeli értékére gondolni, akkor gazdag volt; de épen azért nem lehetett volna ez időt mások hasznára értékesíteni?

És most kezdett lelkipurdalást érezni azon önzésért, a melynél fogva egészen visszahúzódott az emberek béréktől. Saját elhagyatottságából ismerte meg, hogy a gazdagnak kötelessége a szegényeknek visszaajándékozni feleslegét; mináenki abból áldozzon, a miből neki bőven jutott; az idő is épen olyan értékes, mint a pénz. Ezt az igazságot nem bírta ő eddig belátni és ime — megbüntette érte az Isten: akkor átallotta szabad idejével a szegényeknek áldozni, most szegény lett, pénzzé kell tenni minden szabad óráját, a maga hasznára.

És ő örömmel veszi magára e bünködést, mert minden bünködés egy lépcső a javulásra. Ő tehát, pénzért fog dolgozni; minden szabad idejét jövedelmező munkásságra fogja fordítani, hogy abból a vagyonyból, a mi még megmaradt nekik, lehetőleg kevés fogyjon a családtartásra. Én milyen édes boldogságra gondolt azon pillanatra, a melyben visszatért férjének

mégfogja mutatni, hogy távolléte alatt ő is keresett, nemcsak hozzá, nem nyult a meglevőhez, hanem még szerzett is! És miért ne volna ez lehetséges? Összeszámológatta szabad óráit és kiderült, hogy naponkint négy-öt órát töltne a házon kívül, a nélkül, hogy hogy anyai kötelességeit el kellene hanyagolnia, Gyermekai úgy is iskolába járnak, mire haza jönnek onnan, ő is itthon lehet már, távolléte alatt pedig bátran bizhatja házat cselédjére; lakása most már három szobából áll csupán, cselédje pedig hűséggel ragaszkodik hozzá, mint rendesen mikor jól és nemesítőleg bánunk e szegény teremtésekkel; miért ne igyekezzék tehát e naponkénti négy-öt órát jövedelmezővé tenni?

A miképre nézve szintén hamar tisztában volt. Hála alapos műveltségének, sek olyan ismeretnek volt birtokában, melyeknek szükséges esetére anyagi hasznát is vehetné. Kitünően zongorázott, értett több nyelvet, jártas volt a legszükségesebb kézi munkákban; mindezen dolgokban alapos oktatást is adott már leányainak, miért ne lehetne tehát másokat is hasonló szép sikerrel ezekben oktatni?

Ez volt Eszter terve és nem kételkedett benne, hogy ez uton szép jövedelem-forrást biztosít majd magának, mert hogy foglalkozást bőven találand, arról eseve mégvolt győződve. Hogy is ne? Hány jó barát-nője nincs neki a fővárosban! és mind jó módnak, gyermekekkel megáldott nagy nagy rokonsággal, széles ismeretséggel dicsekvő családanyák, a kik mind részvét és örömmel sajátságéva lesznek, saját gyermekeiket oktattatván általa, vagy más családoknak ajánlván őt e célra!

Tele a legszebb reményekkel legott hozzáfogott

tehrt terve valóításához, és bizonyos nemes büszkeség töltötte el lelkét azon gondolatra, hogy ezen eltökélése által mennyivel nagyobb hasznára lesz ő mind önmagának, mind pedig a hazának, és az ezen való büszkeségénél fogva, tökéletesen hitte, hogy az ő régi jó barátnői megbocsátták neki visszavonult életét az utolsó időben; a megjavult szív bizton számolhat bocsánatra. Aztán meg a szerencztéltenségre, mely érte, is bizonyosan tekintettel lesznek azok a régi jó barátnők.

Részletesen soroltam elő mind azon okokat, melyek e nőt ez eltökélésre indították és az érzéseket, melyeket ez eltökélés benne keltett, és azt tudtam, nincs ez okok és érzések közt egy is, melyet olvasónőim helyesnek, szépnek és dicsérendőnek ne találnának, viszont hogy természetesnek találja azon örömet, a melyet elhatározásán érzett. Azt is lehetne felhozni az ellen, hogy egy nő a természettől neki megszabott határok közt dolgozni, használni és magáról és családjáról gondoskodni vágyik?

Hogy mit lehetett az ellen felhozni? Eszter fájfálgalommal csakhamar megtudta!

Elfelejtethlen életében az a nap, midőn először kísérlette meg kedvencz tervének valóítását.

Igaz, olyan „barátnő“ volt az, kivel már jó ideje nem találkozott volt, hanem azért mindig a legbensőbb szeretetet, sőt egy kis tiszteletet is tanusított volt irántában, akárhányszor fejezte ki bámulatát iránta, a miért olyan „művelt“ és úgy sajnálta, hogy az ő szülei nem szerezték meg neki is e „legdrágább kincsét“ az életnek.

Mit ér az a három emeletes ház az X-utczában, műveltség nélkül k — panaszkodék akárhányszor és

szentséges arczfintorgatással fogadta föl, hogy a különb nevelésről gondoskodik leánya részére. Egyetlen egy leánya volt neki.

Most tehát, azt kereste föl legelőször Eszter, és azt kelle tapasztalnia, hogy az ő kedves barátnő, az a fiom lelkü nagy bámulója egy jó félóráig kün hagyta őt ülni és várakozni az előszobában, míg bebocsátotta. Még a to i l e t t e n é l van, üzente ki neki szobaleányától! És mikor végre szine elé bocsátotta, olyan gőgös reátartóssággal fogadta, a hogy csak azok tudnak, kiknek egyetlen műveltségi igényök az, hogy három emeletes házuk van!

Eszternek fájóan esett ez, de nem ütődött meg rajta. Műveletlen lélektől mit is várhatni egyebet! ez volt első gondolata, csak azon csudálkozott, hogyan birt e nő olyan ügyesen, annyi ideig szinleni előtte? Ő valóban azt hitte, hogy feltudja fogni a jó nevelés ezer áldásait! Hisz ahoz nem épen szükséges, hogy az ember maga is művelt legyen!

Igaz, de egyről megfeletkezett a jó asszony, arról t. i. hogy a jó nevelés áldásának felfogására mindenek előtt az székséges, hogy roszul ne legyünk nevelve, korunk és nemünk egyik nagy átka pedig, épen abban áll, hogy rosz nevelésben részesülnek leányaink. Innen a külsőségek utáni nagy kapkodás a műveltnék látszani akarás, a látszatnak a valóság fölėje helyezése, a kétszinűség és álnokság az oltár előtt épugy, mint a társaséletben. Anyák! inkább semmi nevelés, mint ilyen sziv rontó parodiája e szent fogalomnak! A parlagon növekedett lélek nem olyan veszedelmes, mint az, a ki rosz álnok eréeyben lön nevelve!

Eszter csak rövid ideig maradt a derék asszonyságnál; de néhány percz is elég lett volna arra, hogy a derék asszonyság igaz lelkét feltüntesse előtte. Ugy beszélt vele, mint ha már az is nagy kegyelem volna reá nézve, hogy egy ilyen asszonyság csak beszél is vele! Nem kérdezte, mi célból jött ide, hanem annál nyomatékosabban terpeszkedett ki azon thema fölött, mennyire nem lehet mai nap egy hölgy eléggé ovatos a körökre nézve, melyeket látogat! Az ember azt hiszi, tudja Isten, milyen előkelő ez vagy amaz, aztán néhány hét vagy hó múlva kizűl, hogy — koldus! Még divatos ruhája sincsen! Pedig hogy „affektálta“ mindig az előkelő műveltséget!

Eszter távozott; itt tehát csalódott; de vigasztalta magát; soha sem létezett valami különös rokonszenv közte és e derék asszonyság közt. Tehát csalódott; nos mit tesz ez? A rossz után a jó következik, és ez egyen kívül még akárhány barátnője van még neki! Ezek csak más féle barátnők!

És fölkereste a másikat; ugy nevezett előkelő nő volt ez és retteneteskepen eszményi teremtés; a legfellebb nyelven beszélt, imádta a hajnalt, egyiránt ragyogott a holdvilágos estik és a jeges kávé iránt. Egy hölgynek szokta volt mondani, tulajdonkép csak jeges kávéval szabad élni; ez eszményi. Gyermekeinek is ilvan nevelést adott; már két éves korukban ugy kellett velök „társalogni,“ mint felnőtt emberekkel, a cselédeknek kisasszonyolni kellett őket és szórakozásul érzélgős költeményeket tanultatott meg velök, hogy jókor velök felülemelkedjenek a köznapire életre prózai légsöréből.

Beléptek or exiltált sikolylyal fogadta Esztert,

megsókolta, letültette maga mellé, mély megilletődéssel tudakozódott, ha igaz-e, hogy elvesztették vagyonukat és szinpadi pathoszszal declamált egy bizonyos költeményt, a melynek az a tulajdonsága van, hogy vagy másfélezer sorból áll, a melyekben többek közt az a nagyszerű gondolat is előfordul, hogy „az elementumok gyűlölik az emberi kéz alkotását.“ És annyira el volt ragadtatva e másfél ezer sor költészettől, hogy egészen elfeledkezett barátnőjéről, és midőn ez mégis módot talált, a költemény közepe felé előadni idejövetelének okát, hogy t. i. általa tanitassa leányait, az eszményi teremtés újabb extaseba esvén, fölkiáltott.

— Nem barátnóm! Azt neked nem szabad tened és én arra segedkezet nem nyujthatok! Te magasabbra vagy teremtve, mint arra, hogy a köznapiság igájába szorítottad lelkedet! Neked nem szabad alászállni az élet eszményi sphaerájából,

— De mikor ez neked örömöm, — jegyzé meg Eszter szerényen.

— A syrének csábalakjai ezek! — kiáltá föl a nő fölfelé fordított szemekkel. — Szépnek mutatják magokat csak azért, hogy hideg, vizes birodalmukba ragadjanak! Hogyan lehetne előtted szép örökké itt alant járni a földön, neked, kinek lelke egy paesirta, mely csak az aether kék hullámaiban fürödve zengheti dicső érzelmeit!

— De mikor nekem szükségeim vannak, a melyeket ily módon — veté ellen Eszter félénken.

— Ach! ne beszély nekem szükségekről! — kiáltá föl újra a barátnő — Olyan kiváltó lényeknek, a a milyenek mi vagyunk, ki tudnak emelkedni azon köznapi fogalom járna alul, a mit anyagi szükségnek

neveznek! Nappal meleg sugár este meg a hold meggő ezüst koszorúja, és körülöttem az enyelgő zaphirek és Flórának csók és illatból lett gyermekek, ez az, mire a mi lelkünknek szüksége van!

Eszter végre belátta, hogy itt is hiába reménykedett; ez a nő nem érti az ő lelkét; elbuesuzott tehát és egy mátékhoz ment.

Ez meg merő ellentéte volt az előbbinek; nagyon nyájasan fogadta, de segíteni rajta — nem tud, mondá. Ilyen nagy szerencsétlenség után mondá, végkép szakítani kell a munkát; zongora nyelvek csak emlékeztetnék őt arra, a mi volt, a mit veszített év azért ő azokban nem oktathatja; csak egy módja volna, mi által valamit kereshetne, az, ha gazdasszonynak vagy kulcsárnénak menne valamely mai házhoz; de azt sem teheti, mivel gyermekei vannak; ilyet a minélfogva legjobb, végkép lemondani az ilyen fenhéjáró tervekről és magadni magát sorsában.

A negyedik és ötödik még ennél is tovább ment; ezek vagy ájtatos lelkek voltak és az Isten akarata elleni egyenes föllázadásnak nevezték Eszter „erőlködés“-ét, visszatörekedni azon helyzetbe, a melyből egy „magasabb Gondviselés“-nek őt elmozdítani tetszett. Ha Isten azt akarta volna, hogy neki jobb dolga legyen, nem engedte volna, hogy vagyonát elveszítse; az Isten akaratában meg kell nyugodni. Gazdagnak kell lenni és szegénynek kell lenni, **így volt** ez világ teremtése óta és ők nem árthatják kezöket a világ rendjét feltorgató ilyen merényletekbe!

Ismét mások, és leginkább azok, a kik több időt töltenek tükör előtt, mint gyermekeik körül, épen szemrehányásokkal fogadták. — **Hogyan?** — mondák

— ők segítsenek neki, idejét a házon kívül elvesztegetni és magukra hagyni gyermekeit, azokat a kedves, áldott teremtések, a kik úgy a szívéhez vannak növe neki? Hisz ez anyai volna, mint segédkezet nyújtani arra, hogy ez áldott lelkű, kedves teremtések a bizonyos halálé legyenek! Mikép is lehet tőlük ilyesmit kívánni?

Mások meg tárt karokkal fogadták és forró könnyeket hullattak Eszter szándékának hallattára. Milyen nemes, emelkedett és áldozatkész lélek! Ilyen eltökélésre csak egy ilyen fönkelt szellem képes! Hanem azért — nem segíthetik őt szándékában. Ők nem nézhetik, hogy egy olyan angyali teremtés a mindennapi kenyérkeresés keserves munkájával ölje magát; ők tudják, hogy az ő nemesebb élethez szokott teste ezt ki nem állja, belebetegszik, belehal és azért a milyen magasztosnak találják a szándékot, olyan határozottan kell ellenezniök a kivitelt! Hozzá való nagy szeretetöknél fogva nem lehetnek oka az ő bizonyos halálának! Gondoskodják kenyérről a férj, nem ilyen gyöngéd női élet!

Oh is voltak olyanok is, a kik a lamizsnát ajánlottak neki; adnak neki havonkint néhány forintot, mondák, gyűjtenek részére, sorolást rendeznek érdekében, csak azt ne kívánja tőlük, hogy tanítónőnek vagy minék ajánlják! Ez „derogál“ nekik! Röstelik mondani, hogy nekik egy barátnőjük leczkékét ad! Ilyen önfeláldozást a barátság sem kívánhat jogszerűen!

Mások meg „finomabbak“ voltak; elváltak ragadtatva elhatározásától; maguk ugyan nem vehetik igénybe fényes tehetségeit; (tartottak tőle, nehogy

gyermekeik tanítónője némi-némi bizalmasságot áruljon el irányukban. Ez nagy hátrányára volna anyai, háziasszonyi és urnői tekintélyöknek!!) hanem azért legyen jó reménységgel; mert ők bizonyosan mindent elfognak követni, hogy minél több és minél hasznosabb foglalkozást szerezzenek neki; éjjel-nappal csak erre lesz most gondjuk! Ezzel elbocsátották, és a mint a szegény nő után becsukódott az ajtó, el volt felejtve ígéret és biztatás, szegénység és barátság! Hogy is ne! Van is nekik idejük, bajlódni az effélékkel! Mi lesz akkor az új ruhából! Igazán, némely nő olyan követelő, olyan gyöngédtelen! Mintha az a barátság egyértelmű volna a szolgálattal! A bizony! Még leczkét is szerezzenek neki a barátság szent nevében!

Ilyen tapasztalatokat tett a szegény Eszter; így kellett megtanlnia, milyen kínos-keserves dolga van mai nap a szegénységnek; mint dolgozik száz meg száz érdek nem azon, hogy a roskadozót megtámasz-
szák, hanem azon, hogy még léjebb süllyedjen. Hiába ajánlja idejét, erejét a becsületes munkára; nem fogadják el, a míg csak arca pirulni és szeme meg-
szégyenülni el nem felejtett! És könyhullatás közt mondá el magában minden ilyen fájó tapasztalat után: nem a nehéz munka, sem az egészségtelen életmód, hanem a szívtelen bánás, az erkölcsi száműzöttség tudata oka, hogy a szegény ember olyan korán a földbe kívánkozik, és a míg el kell viselnie megbélyegzett életét, hogy olyan keveset törődik a becsülettel! Mirevaló is törődnie ezzel, ha így is, úgy is csak göggel, lenézéssel, gyanakvó bizalmatlanság és megvetéssel találkozik az életben! És a mi legszomo-

ritóbb: a nők e tekintetben keveset különböznek a férfiaknál!

Ilyen tapasztalatokat tett Eszter, és ettől lettek piros arczái halványok. De azért nem sujtották le a keserű tapasztalatok; a csalódásak nála csak arra szolgálnak, hogy szívébe tekintsen, felismerje tévedéseit megjavuljon, és elejéről kezdjen. Tudta, hogy élni annyit tesz mint élvezni, élvezni annyit mint használni, pedig annyit mint dolgozni. Az a tehetségünk, melyet hasznosan nem foglalkoztatunk, az még a testnek szóba szállta előtt halálra ítélve.

Ujra hozzá fogott tehát terve valósításához, és most merőben ellenkező módot követett; nem a gazdagsághoz fordult többé, hanem a szegénységhez. Ugyanis volt neki egy régi zenetanítója, egyike volt ez a régi világból való embereknek; fiatal korában — a mi lehetett ugy negyven évvel ezelőtt — igen gazdag volt, nagy kereskedés szállt reá örökségül, hanem mert jobban szerette kezdőt a rőfnél és a kótát a „Strázsá“-nál, még nem volt egészen harmincz éves, midőn annyira megbukott, hogy nem maradt egyebe hegedűjénél és egynehány kótájánál, a többit mind olyan emberek vitték el, a kik azt mondták, hogy ő nekik adósuk és ember nem emlékezett ugyan reá, hogy valaha kölcsönt kapott tőlük, hanem reá hagyta, hogy adósuk, átengedte nekik vagy vagyonát fogta hegedűjét, nyakába öltött a világot tele a művészet iránti rajongással és szép álmokkal. Ugy örült a szegénységnek! Most szabad, függetlenül élhet keble ideáljanak, az isteni művészetnek és majd terem ő magának nevet és boldogságot, fényesebbet és gazda-

gabbat a föld minden kereskedőjénél, még Rothschildet sem véve ki!

Hóna alá vágta hegedűjét és elindult — hangversenyzőnek tán? Oh bár tette volna! De ő költő volt és annálfogva nem lehetett hangversenyző! Elandult tehát egy bizonyos külföldi városban, melyet akkor a zeneköltészet Metropolájának mondtak, elkezdett költeni zeneműveket, és végezte — még nem végezte; mert a jó ember még most is él; annyit annyit hanyta vetette a sors, miglen Pestre került, huszonöt év óta huzza azt a hegedűt, melynek egykor örök hűséget esküdött, azokat az álomba ringató felvonás közti teremelés előtti nótákat, havonkinti 30—40 ft. fizetésért, de azért most is az „isteni Musica“ iránti ragyogó szeretettel szűztiszta szívében.

Ez a jó ember volt egykor Eszter tanítója a zeneköltésben, ezt kereste föl most, hogy legyen neki segítségére terve valóításában. És a szegény jó öreg, a ki a maga érdekében a tehetetlenségig szerény volt, a ki különös idegenkedéssel nem, ezt az érzést a tiszta lelkü ember nem ismeri — hanem igen is művészi visszahuzakodással viseltetett a gazdagság iránt, most sorban járta az előkelő házakat, a melyekről képzelte, hogy neve nem lesz egészen sirtelen, és ki ne ismerte volna a színháznak huszonöt év óta esténkinti első hegedűsét, és ki ne bizott volna a legjobb quarttekinta ajánlatában? és ki csudálkoznék tehát azon, hogy Eszternek néhány hét alatt annyi tanítási órája volt, hogy alig győzte? Hiszen a nagy városokban a véletlen és a divat viszik a főszerepeket! Hiába dicseknél a legfényesebb tehetségekkel, ha egy szerencsés véletlen nem kedvez, boltad napjáig ott járhatod a köz-

napiság poros országutját; míg ha „divattá“ válmod sikerült, sokkal kevesebb tehetséggel, csak elegendő „routin“-nal kapóssá leszel és rövid idő alatt neked áll a világ!

Eszternek a véletlen az öreg muzsikus képében jött segítségére, és hogy nem sokára reá „divat“-tá is vált, azt épen azon körülménynek köszönheté, a miért első kísérlete alkalmával legtöbb barátnője hátat fordított volt neki! A mint egy-két uri ház tanítónőül fogadta, egyszerre minden szív túlaradt a részvétől a „jobb sorsra méltó“ nő iránt, és a kik csak kevéssel azelőtt tudni sem akartak róla most maguk hívták megtermészetesen csak tanítónőül gyermekeik számára; a régi bizalmasságnak örökre vége volt.

Eszter pedig meggyőződésből épügy, mint eszélyességéből nem is emlékezett többé e barátságra; tudta, hogy neki szakítani kell a multtal, csak úgy viheti ki elhatározását sikeresen, és ez valóban nem esett neki nehezére. Oh, a kik a munka utáni fáradságot, és e fáradság gyümölcseit nem ismerik, azok nem ismerik a nyugalom édességét és az élet legkellemesb ízű füszerét. A ki maga-szerezte kenyeret nem evett, az nem evett még igazán tápláló eledelt.

Hát még az a tudat, hogy becstületes keresetünk, munkásságunk által gyermekeinknek szerzünk kenyeret, jólétet! És ettől a nagy boldogságtól a nők legnagyobb része megvan fosztva!

Azt mondják, a háztartás gátolja abban! Eszter is attól tartott eleinte, de csakhamar meggyőződött róla, hogy ez csak üres kifogás. Négy-öt órát volt ő naponkint a házon kívül elfoglalva és azért csak olyan szép rend csín és tisztaság uralkodtak az ő hajléká-

ban, mint azelőtt. Pedig akkor négy cselédje volt, míg most kettővel is teljesen beírta. Az igaz, hogy akkor hét szobából állt lakása, míg most csak négyből; de ő most e négy szobában boldogabbnak érezte magát, mint akkor. Ugy tetszett most neki, mintha az a hét szoba akkor csak arra való volt, hogy több cselédet kelljen kitudtani és hogy neki egész nap e cselédek után kelljen nézni. Most a kettő mellett csak olyan rend és tisztaság volt nála, mint akkor, és gyermekei és épekét egészségesek és virgonczok voltak; szem látomást nőttek és fejlődtek, hogy öröm volt reájuk nézni.

Csak egyre nem jutott ideje; a czél nélküli látogatásokra; de azt azelőtt sem igen tett volt csupán unalommal. Az emberszólás soha sem volt sajátja.

Azzal nem azt akarom mondani, hogy Észer nem tett látogatásokat; sőt inkább, hanem csak azt, hogy nem unalomból tette, hanem azért, mert szíve vonzódott rokon keblét után; időt pedig tudott most azokra találni inkább, mint azelőtt; bármilyen különösnek tetszik ez sokak előtt, mégis úgy volt; most, hogy idejének is rendelkezhetik. De úgy vagyunk az idővel mint a pénzzel: a gazdag a feleslegre pazarolja, azért nem marad neki a szükségre, míg a ki jól gazdálkodva, minden garást számva vesz, kevesebbet költ, jobban él és minden szükségét ki tud elégíteni. A fődolog az, hogy jól és okosan osszuk be időnket és ne ide-oda kapkodva, hanem mindent idején és kedvvel tegyünk.

Én nem tudom, hogyan végezheteszte annyi mindenfélét! Hol veszed csak az időt hozzá? — Hány-szor nem hallani ezt az életben, pedig az egén igen

egyszerű; az illető gazdálkodva bánk az idővel, czél-szerűen kiszámítja beosztja, ebből áll az egész.

Eszternek tehát még szabad ideje is volt, a mi látogatásokra használhatott, és használta is azt látogatásra.

Ilyen keserű tapasztalatok után, a miket elszegényedése által a barátságot illetőleg tőn, gyöngébb lelküeltű nő ember- és világgyűlölettel eltelve, hátrahúzódtott volna az élettől, lemondva az emberi javulás reményétől, és költői ábrándnak tartván azt a jobbszert, melyet a Megváltó óta annyi éhletett lélek előre mondott.

De Eszter nem volt közönséges lélek, nem ítélte el az egészszet az egyesekért, a tények mellett a tényezőket is számba vette és a keserű tapasztalatok által csak a kötelességek hűségesebb teljesítésére lőn serkentve.

Most is elgondolkodott azon, mint jött, hogy annyira az emderekben, és a felelet az volt: azért történt ez, mivel a válvik jó ember nagyobbrészt — rejtekbe vonul; beéri azzal, hogy neki magának tiszta jó öntudata, de hogy az erénynek híveket szerezzen, hogy nemes érzületeinek, nemes tetteinek nyilvánosságára hozatala által az üdvösség számára toborozzon, azt — szerénysége nem engedi.

Nemes erény a szerénység és csak valódilag emelkedett lelkek tulajdona; de vajmi sokszor összezavarjuk a fogalmakat, szerénységnek nevezvén a féltékenységét és az erélytelenséget. A szerénység azt parancsolja, hogy túl ne becsüljük értékünket, hogy az érdemesbek előtt tisztelettel hátráljuk; de hogy a jó a rossz előtt visszavonuljon, hogy a nemes

tettvagy a czélra tespedésnek vagy épen a káros, veszedelmes példaadásnak engedje át a tért, az nem szerénység hanem gyávaság, nem erény hanem véték.

E vétkes gyávaság oka, hogy napjainkban a női erények gyakorlata nem igen terjeszkedik túl a családi kör szentélyén. Sokkal nagyobb a jó és művelt nők szána a rosszakénál; de míg a hűn és szégyen tag nyilván üzi ártalmas mesterségét, addig a jóság rejtekbe huzódik, szerénységből!! De miért e szerénység a szerénységtelenséggel szemben? és miért e rejtekbe vonulás az ártalmas példaadás ellenében? Mivel használnak többet? A gyáva visszahuzódás, vagy ha nemes célok érdekében nyíltan kezet fognak egymással?

Mindezt érezte most Eszter, és bűnbánó szomorúsággal vallá ha magának, hogy ő is ama megrovandó hibában szenvedett; ő is merő jóságból hibázott; visszahúzkodott tette készítő lélettől; akkor azt hitte: gyermekei, családja iránti érdekből, de most nyugodtabban gondolkodhatik e fölött, most már tudja, hogy az nem volt más: kényelemszeretet, közöny és féltékenység. E három syren altatta el szívében fiatalsága rajongó lelkesedését. Oh, az ember nem lehet eléggé óvatos! Ezer arcza van az ördögnek, hogy a jó törekvéseket kijátsza!

Vétkezett és bűnhődik! — füzé tovább gondolatait. — A mi balsors őt is, férjét is érte, mindezek csak azon egy forrása van: félreértette női hivatását. Az ő megtántorodása maga után vonta férje megtántorodását, elszegényedését és az utolsó idő sok keserű tapasztalatást.

— De maga után vonta javulásomat is, és azért

hála Neked Istenem, hogy olyan keményen sujtottál! — rebegé minden éjjel és minden reggel új életkedvvel fogott a napi munkához, és megis látszott rajta az ég áldása; most már nem volt halovány és szomorú, hanem viritó és derült jókedvű; nem tele belé őt hó és háza ismét a legtiszteltebbek közé tartozott és a kik elszegényedésekor ócsárolták vagy lenézték, épen azok voltak most legtűzesebb magasztalói. Mert Eszter ezeket is meglátogatta; nagy megerőltetésébe került ez neki, de ebben is letudta győzni a szívében felszólaló rossz indulatot; ő megtudott bocsátani, el tudott fejteni bántalmat, ki tudott irtani szívéből minden keserű érzést azok ellen, a kik ellene vetettek. És mikor egyszer lelke emelkedett, annyi okot talált, a miért megbocsásson, és annyi édességet a megbocsátásban, hogy meg nem foghatta, mikép lehetnek haragosak, ellenségek a világon.

És elgondolkodott azon, mint van, hogy a vizsgálódás átka annyira elvan harapódzva köztünk? Hogy tiz család közül őt bizonyosan ellensége egymásnak? Pedig mind a tiz műveltnék, finom modorunak tartja magát!

Ha élet- és becsületbe vágó elvek választanak el őket egymástól, akkor sem volna ugyan valami dicsérendő dolog, de legalább értelme volna! De mikor legtöbb esetben a viszály oka olyan csekély, hogy egy kis engedékenység mellett legott keletkeztek el lehetne oszlatni! De nem! Inkább vitják, táplálják még, hadd nőjön, hadd mérgesedjék el a szív végképen! Megfoghatlan! Mintha a harag kívánatosabb volna a barátság nál, a bocsánat nem a legédesebb érzések közé tartoznék és nem épen azokból válnának

a legforróbb barátnók, a kik egymásnak tiszta szivből megbocsátottak!

„És bocsásd meg a mi vétkeinket, mikép mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek“ — ezt mondjuk naponként és nagy buzgón várjuk is, hogy Isten meghallgatja könyörgésünket, megbocsátja vétkeinket, de mi azért nem bocsátunk meg!

Eszter nem úgy gondolkodott; nem csak megtudott bocsátani, hanem még azt is, hogy a kinek egyszer megbocsátott, az soha sem szorult többé a bocsánatra. Soha egy szóval sem érintette a multat, soha magyarázgatásokba nem eveszkedett, és mégis javítólag, nemesítőleg hatott a lélekre. Mindenki érezte jószágát, szelidségét, nemességét, felsőségét, mindenki őt választá mintaképül, őt a szegény zongora- és nyelv-mesterét!

És nemcsak lelki tulajdonokkal, de anyagi tehetségekkel is birt immár a női hivatás hűséges teljesítésére, daczára annak, hogy fáradságosan kereste kenyerét és hogy bánatok óta férje semmit sem keresett számukra.

De miként az idő, ugy a pénzre nézve is jótékony hatással volt reá nézve a szegénység: megtanította czélszerűen gszdálkodni, czélszerűen beszoztani a pénzt. Mindig jótékony szivü volt, mindig örömet talált, ha szegény emberen segíthetett; de az előtt azt hitte, hogy ez csak a gazdagság kiváltsága, középsorsu ember nem élvezheti e mennyei élvezetet, mert annak nem telik, mivel jót tennie. Most azonban meggyőződött a felül, hogy az nem ugy van, csak egy kis szeretettel, egy kis részvétellel az emberiség iránt, középsorsu nő is eleget tehet ebbeli kötelességének, és

részesülhet-e magasztos édségben, azt kell igazán éreznie, hogy ez kötelesség, élvezet, és csak meggondolatlanul ne hányék pénzével.

Eszternek egész évi jövedelme most nem tett többet két ezer forintnál; ebből kellett magát, három gyermekét elsartani, mindennel ellátni; ebből kellett 300 frtot hézbért, 160 frtot két cselédnek fizetnie, maradt tehát 1500 frt. és hányan vannak a kik lehetlenségnek tartják, ennyi jövedelemmel egész tisztéségesen a fővárosban megélni! Hisz kisvárosban is csak szegényesen, ugyancsak meghuzva magát jöhet ki egy ilyen család annyi jövedelemmel! — mondják.

Pedig Eszter nemcsak kijött vele, de még ez ezer ötszáz forint öt százalékát irodalmi és jótékony célokra fordította! Az az öt százalék pedig évenként 7 hetvenöt foritot tett! És — becsület szavamra, ez nem költött, hanem valósággal megtörtént tolog! És a hetvenöt forintot úgy osztotta be, hogy 35 frtot az irodalomra, a többi negyvenet pedig szegények és jótékony célok segélyezésére fordította.

Hogyan volt ez lehetséges? bizonyosan szegényesen, és magát meghuzva élt! — mondják tán. Magát meghuzta, igen, de szegényesen épen nem! Mindene volt e családnak, a mire csak szüksége volt, kényelem is annyi, a mennyit a szükség megkívánt; csak a fölöslegre nem költött semmit, arra soha sem volna szabad jutni, még gazdag embernek sem. A felesleg soha sem a miénk, hanem a hazáé, az emberiségén, a szellemé és a szegényeké. Ezekről vettük, ezeknek kell visszaadnunk.

Hanem az is igaz, hogy a hány ember, annyi féleképen értelmezik e szót: felesleg, és a mi az egyik-

nek az, az a másiknak szükség, vagy legfőlebb kényelem.

Hogyan lehetne tehát igazságos határvonalat húzni arra nézve, hol végződik a szükség és hol kezdődik a felesleg?

A legegyszerűbb módon; csak Eszter példáját kell követni; ő pedig ekkép tőn: összeszámította évi jövedelmét, abból lehuzta előbb az első, aztán a másodrendű kiadásokat; első rendűek a ház- és cseléd-bér, a konyhára való, a tüzelő, a szükséges ruháneműek és az irodalom és jótékonyági öt százalék; ez tett ezer kétszáz forintot, maradt tehát még haszon száz forint a kényelemre, és egyéb előre nem látható kiadásokra.

Hanem az is igaz, hogy a konyhára csak nyoczsáz, ruházatra pedig csak kétszáz forintot költött. De ez elég is volt; maga is, gyermekei is virító egészségben voltak, és ruházatuk is mindig annyi volt és olyan, hogy bár mely művelt társaságban megjelenhettek.

És bárki próbálja követni Eszter példáját, megfog győződni, hogy e példa a mint egy felül könnyen kivihető, ugy más felül nagyon üdvös; csak annyiból áll az egész, hogy soha se költsünk vaktában, hanem számítsuk ki, mire mennyit lehet fordítanunk, és ne feledjük ki a szellemi és lelki szükségeket sem, akkor mindenre telik!

Sokan követték már azóta Eszter példáját, és egyik sem bánta meg. Fiatal leánykák csak olyan kedvesek voltak az egyszerű szövetti öltönyökben, mint a drágákban, a családanyák pedig, oh azok még elébb tapasztalták ez életmódnak testre lélekre,

ház és családra egyiránt áldásos, következményei-
és még [most is áldják a perczet, mely őket e nő
közelebb hozta.

XIV.

Jutalom.

Hat hónap telt el így; Eszter úgy beleélte ma-
gát, mintha soha más nem lett volna; most már
ohajtotta férje visszaérkeztét, de Surányi még min-
dig vonakodott, azt teljesíteni; még mindig nem ta-
lált haszonbérletet, a fővárosba pedig csak akkor
tudna nyugodt lélekkel visszatérni, ha a Dengelegi-
féle ügy már rendben volna, — írta nejének, és
mindenik levélben újra kérte, tudakozódják Rót Sa-
lamonnál, sürgesse az ügy elintézését; mert addig
neki nem lehet nyugtá! igaz, Rót birtosította, hogy
az ő neve nem fog előfordulni e csunya ügyben,
de ő nem bizik többé az üzérnek szavában; csak
azért mondta azt akkor ez az üzér, hogy kézhezke-
ritse a birtokát, ezen majd kielégíti magát saját kö-
vetelési erejéig, aztán bánja is ő, mi történik a do-
logban, átengedi nevét a többi hitelezőnek, a gya-
lázatnak! Ismeri ő már ez embereket.

És Eszter semmi megnyugtatót nem tudott neki
írni ez ügyben; valahányszor elment Róthoz, ez csak
annyit mondott neki, hogy legyen nyugodt, és
mindannyiszor újra kérte, ne fáradjon hozzá, majd
értesíti. mikor az ügy be lesz fejezve; férje neve
semmi esetre nem lesz terhelve benne. százszor is
csak ezt mondta neki, hogy a szegény nő végre ma-
ga is átalt már hozzá menni.

Tudja Isten, mikor láthatja férjét, — tépelődött, midőn hat hó is eltelt és Dengelegi csődügye még mindig nem volt elintézve. — Évekig elhúzódhatik az ilyen dolog. Nemcsak a türelem, de az élet fonala is tizszer elszakadhat, míg ilyen ügy rendbe lesz hozva!

Ez a gondolat kínosabban esett neki vagyona elvesztésénél, és már-már csüggedni kezdett maga is, midőn egyik téli este, midőn tanításait végézte, haza érkezett, egy valóban nem várt vendéget talált házábanál, Rót Salamon volt e vendég, a maga egész rokonszenvetlen valóságában.

Eszter azonban minden rokonszenvetlensége dacára véghetetlen megörült e látogatásnak; alig vett magának annyi időt, hogy mint máskor rendesen tenni szokta, gyermekeit megcsókolja. Egy olyan gondolata jött e férfit megpillantván, a mi most édebb volt neki gyermeke csókjánál; az a gondolata, hogy nem sokára viszont látja imádott férjét. Ez ember megjelenése támasztotta lelkében ez édes gondolatot.

Alig tudott tőle bocsánatot kérni, hogy várokozttatta; még a fölöltőt sem tette le, úgy fölöltöstől kalapostól ült melléje és kérte. mondaná meg neki idejövetele okát.

Az üzér azonban nem sietett annyira a felelettel, hanem elkezdte neki elébb körülményesen beszélni, mennyi baja volt neki azt a sok hitelezőt távol tartani; mennyit kellett ennek is, annak is igérni követelése fejében; és hogy a hövetelések minden lealkudások után is még igen tisztességes összegeskét tesznek.

— E szerint? — kérde Eszter kínos aggodalommal.

— E szerint eljöttem, hogy kegyednek visszaadjam azt az irást, melynélfogva kegyed engem e jószág tulajdonosává tett! — mondá az üzér, a maga száraz, éretlen modorában.

— De uram! — kiáltá a nő, elrémülve. — Hisz ön biztosított engem, hogy a hitelezőkkel —

— Ne szóljon nagysád semmit a hitelezőkről — viszonzá neki Rót. — Bánja is nagysád a hitelezőket! Nagysáo nevére van átalírva a birtok, az adós pedig nagysád férje.

— De hát nem monótam-e, hogy nekem férjem becsülete! — vága szavába Eszter ingerülten; de Rót nem hagyta tovább beszélni.

— Én valóban úgy értettem akkor a dolgot, hogy nagsyád a hitelezők alkalmatlankodásaitól akar szabadulni! — mondá ravasz mosolylyal, a mi épen nem emelte arcza bájait.

— Mit akar ezzel mondani? — kérde a nő.

— Azt, nagyságos asszony, hogy én elnémitottam hitelezőit, és most szépen beleülhet jószágába, — felelé az üzér.

— Soha! — kiáltá a nő megbotránkozva, és az üzérhez fordulva, nyugodt méltósággal folytatá:

— Mivel adtam önnek okot, hogy felőlem így vélekedjék? És miért vélekedik ön rosszabbul férjemről, mint én önfelől gondolkodtam?

— Most meg én mondom nagysádnak, hogy: mit akar ezzel mondani? — válaszolá az üzér.

— Oh, ön nagyon jól ért engem! — mondá Esz-

ter izgatottan. — Ön tudja, hogy én ez irást többé el nem fogadhatom!

— És valjon miért nem? — kérde az üzér.

— Azért, mert én a hitelezőket nem tudom kiélegíteni.

— De mikor mondom, hogy én a hitelezőket elnémltottam! — veté ellen az üzér.

— Elnémitotta? Hogy értsem e szót?! — kérde a nő, kinek már a feje kezdett kábulni a sok ide-oda beszédől.

— No látja nagysád, — válaszola az üzér, — azt mindjárt kellett volna kérdeznie; akkor én mindjárt megmondhattam volna, hogy a hitelezők ki vannak elégítve, ki vannak fizetve. Avagy azt hitte nagysád, hogy egy hitelezőt mással is ki lehet elégíteni, mint pénzzel? — tevé hozzá nevetve.

— Ki vannak elégítve? kifizetve? És ki által? — kérde a nő álmélkodva.

— Hát valjon ki más által, mint én általam? — kérde viszont a férfi jókedvűen. — Mikor a nagyságos asszony nekem ez irást általadta, mindjárt erősen állt bennem a határozat, hogy teszek, a mit tehetek; eleinte azonban semmit sem tehettem; a hitelezők keményen tartották magukat, akartam nekik adni huszönötöt, kértek tőlem ötvenet, értettek alatta negyvent, ígértem nekik harminczat, megegyeztünk tehát harminczötben, hogy io ne! Ők tudták, hogy a jószág az én kezemben van, legjobb esetben tehát perre kerül a dolog, a peres ötvennél pedig mindig töbdet ér a bizonyos harminczöt, így szabadultunk a bajból!

Ugy látszott az üzér igen jól mulatott e beszéd alatt, különben lehetetlen lett volna észre nem vennie

124
Eszter tétovázó tekintetét és arcának fokenkénti el-
helaványodását.

— Ha jó értettem ön kifizette az adóságokat? —
mondá tehát a nő, midőn végre szóhoz juthatott.

— Félig az adósságot, félig az adósokat! — vi-
szonzá az üzér névetve.

— És most mi csak önnek tartozunk? — foly-
tatá a nő, és aggodalma lassanként örömmé vált.

— Igen is, nagységos asszony, nekem tartoznak,
azért jöttem ide én azért adtam által kegyednek ez
írást? — felele az üzér komolyan.

— És mivel tartozunk mi kegyednek? — kérdé
Eszter, remegő kézzel nyulva az írás után.

— Azt nem mondhatom még egész bizonyosság-
gal. Előbb ki kell vonnom belőle két összeget, a mivel
én kegyednek tartozom.

— Kegyed? nekem? — kérdé a nő csudálkozva.

— Igenis nagyságos asszony! felelé az üzér, nő-
vekedő komolysággal. — Az egyiket még kicsi leány
korában egy öreg asszonynak kölcsönzött, a mely
öreg asszony az én édes anyám volt; a másik összeg
pedig — no azt még épen nem tudom kivonni, olyan
nagy, — csak azt mondhatom, hogy még élek, nem
fogom elfelejteni, a mit a nagyságos asszony velem
tett! — és az öreg, száraz, fonnyadt arcán két nehéz
könnycsepp gurdult alá.

Eszter hovatovább nagyobb zavarba jött.

— Valóban nem értem önt, Rót ur! — Nekem
kellene köszönetet — mondá tehát, mélyen megil-
letődve.

— Meghiszem, hogy a nagyságos asszony nem
ért engem; annál jobban értem én magamat! Mit is

tett a nagyságos asszony? semmit? És mégis sokat! Semmiből teremtette Isten a világot és ilyen isten volt nekem a nagyságos asszony: egy világot teremtett abban, egy oly világot, melyről én azt hittem, hogy végkép el van már pusztitva: megtanította újra szeretri az embereket; és mi által? az által, hogy egy kis becsületet tételezett föl rólam! Csak az által tudtam meg, hogy csakugyan van is még bennem egy kis becsület és a tudat egyszerre sokkal, de sokkal büszkébbé tett, mint évek óta a gazdagság tudata! Ezt a jóságát én soha sem tudom a nagyságos asszonynak megfizetni! — mondá az öreg, mély megilletődéssel.

— Oh ne beszéljen így Rót ur! Ön — utasítá vissza Eszter e magasztalásokat. De az öreg hévvel vágott szavába.

— Mit? Ne beszéljek! Az egész világnak elbeszéllem! Megmondom az egész világnak, hogy én husz év óta nem ismertem egyéb vágyat a pénzvágynál és nem tapasztaltam egyéb szeretetet az önszeretetnél! Oh mert higyje meg nagyságos asszony, az emberek nagyon rosszul bánnak mivelünk! A ki szeretne is jó lenni közüsünk, nem lehet; a sok szegyen és pizoktól, a mit kicsitől vénségünkig reánk dobnak, a szegyentől a mivel szívünket elmérgesitik. Így éltem én ötven évig. Ötven ér mulva aztán eljött hozzám a nagyságos asszony és azt mondta nekem: Rót Salamon, én tudom, hogy neked szived van, te tudsz úgy érezni, mint én, és úgy szeretni mint én; én pedig jó igazán becsülöm az embereket, és ennél fogva téged is becsüllek; azért jöttem hozzád, hogy segíts rajtam! Ezt mondta nekem a nagyságos asszony!

— Én? Dehogy mondtam! — tiltakozék a nő; egyre növekedő esudálkozással.

— Nem mondta? — vága szavába újra a férfi!

— No, ha nem mondta, hát gondolta! Bizonyosan tudom, hogy gondolta! Annál fogva segitettem a nagyságos asszonyon! Harminczötezer forinttal tartózik nekem a nagylágos asszony, ez az egész!

— De kérem, Rót ur! — kiáltá Eszter. — Hisz én tudom, hogy százezer! — De az úzér újra szavába vágott.

— Bocsásson meg a nagyságos asszony, de biz azt roszul tudja! És tekintetes férje ura szintén roszul tudja. Átalában figyelmeztetem tekintetes férje urat, hagyjon fel a pénzüzletekkel! Ez nem neki való. Ahoz több kell a jó akarathnál, ahoz rosz akarat is kell. Én elhiszem, hogy megakar gazdagodni; de a pénzüzletkedésnél nem fog meggazdagodni. Azért, hogy Dengelegi Ferencz megszökött, van még több Dengelegi az országban. Ha megakar gazdagodni, maradjon a gazdaságnál, Művelle jól földeit, ügyeljen a jószágára, legyen jó, azaz takarékos gazda, és bizonyosan meggazdagszik, holott a pénzüzletek által bizonyosan mások gazdagodnak meg utána.

— Köszönöm a jó tanácsot, édes Rót ur! — felelé Eszter — Férjem nevében köszönöm, és bizonyosan követni is fogják.

— Így jó lesz minden, azért én most ajánlom magamat nagyságos asszony és ha valamiben szolgálatjára lehetek, tudja már a lakásomat — mondá az öreg, kalapja után nyulva.

De eszter nem engedte még távozni.

— Maradjon még Rót ur! Oh maradjon még!

Hadd térjek magamböz! Hadd legalább tudjam, meny-nyire levagyok kötelezve — mondá, kezénél fogva az öregét.

— Hogy mennyivel tartozik a nagyszágos asszony? — viszonzá az úzér vidámon. — Mondtam már harminczezer forinttal! Irás nem kell róla. Azt nem veszek. A nagyszágos asszony sem vett tőlem, mikor a birtokot becsületemre bizta. Higyje meg nagyszágos asszony, hogy én azt soha sem fogom elfelejteni — és midőn látá, hogy e nő szemében könnyek gyűlnek, újra tréfálkozásra fordította a beszédet.

— Higyje meg, soha sem nevettem annyit, mint mikor a dolgot tisztába hoztam. Nagy mulatság volt nekem, a sok hitelezőt kifizetni. Nagyon jól is kifizettem őket. Apró pénzzel! Azt mondtam nekik: a jószág az enyim, Surányinak, azaz hogy tekintetes Surányi Albertnek semmije sincs, mind enyém az ő birtoka, de én nem akarom a ti káratokat és kifizetlek benne-tek; mit kívántok tehát? — Mondták, hogy százhusz ezer forintot, annyi a tartozás; tudom, mondám én, de nem azt kérdeztem, hanem azt, mennziben van nektek az a százhusz ezer forint? Erre ők természetesen hallgattak. De én tovább beszéltem. Ti neu tudjátok hogy mennyiben van? nem tesz semmit; tudom én; annak a százhusz ezer forintnak a felét Dengelegin nyertétek vissza, a kivel évek óta egy kézre játsztatok, és ki igazi betelcsőtök; marad tehát hatvan ezer forint; hatvan ezer forint követelés egy olyan ember irányában, kinek semmije sincs, annyi, mint száz ezer semmi, nos megelégedtek harmincz ezer forinttal? No persze, hogy megelégedtek! No csak ne huzza össze a homlokát nagyszágos asszony; ez nem család;

ezek az emberek harmincz ezer forintot sem adtak ki e dologban; még mindig negedéségben vannak; érteni kell ehhez; azért mondom, hogy tekintetes férje ura ne folytasson pénzüzleteket, ahhoz tudomány kell! Azok az emberek persze most azt mondják, hogy megcsaltam őket, kijátsztaim őket, csak a magam zsebére dolgoztam; de a nagyszágos asszony legjobban tudja, hogy az nem úgy van, és az nekem elég. Azok az emberek csak hadd tartsanak engem csalónak, én azért mégis soha sem éreztem még magam olyan boldognak, mint most.

— Oh, hát még én! — fakadt ki a nő.

— A nagyszágos asszony majd csak ezután fogja magát boldognak érezni, mikor majd férje szorgalmával egy kis paradicsommá válik a birtoka. Meglássa olyan könnyen fogja nekem tiz év alatt visszafizetni azt a harmincz ezer forintot, hogy nem is érzi. Mert azt kikötöm magamnak, hogy tiz évig benne kell hagyni az én pénzemet, erről évre törlesztenek belőle 4000 frtot, az öt év az én hasznom lesz; no lássa, hogy nem érdemlek köszönetet! — mondá, azzal kisietett a szobából. Eszter alig bírta az ajtót kizárni.

XV.

Vége.

Kevés mondandóm van már. Surányi visszatért jószágára; a harmincz ezer forintot, a mit Eszter az eladott ékszerek és butorok árában kapott, belefektette a gazdeságba és nem is kellett tizenöt év, hogy Rót Salamon ki volt fizesve. Surányi belátta, hogy a kinek birtoka van a hazában, annak nincsen szüksége

kétes jellemű pénzüzetekbe bocsátkozni; megadja a jószágos föld a szorgalom jutalmát, csak gazdálkodni tudjunk. Igaz vannak inséges évek is, de a jó gazda azokat is kiállja, ha az áldásos esztendőkből okosan tud élni.

Az okosan élésre pedig Esztert vette például. Ismerjük már e nő lelkét; nem szükség tehát mondanom, mi volt ő gyermekeinek, mi környezetének, a haza és az emberiségnek. Vajha minél többen követülhetnék példáját, akkor minden városunkban volna jó t é k o n y nőegyesület, cselédek menhelye, irodalmunk és művészetünk szintén virágzanának és gyümölcsöznének, és volna mindenk felett olyan családi- és társas életünk, a minő kell, hogy az ember megnyugvást találjon a jelenben és boldogsággal gondoljon a jövőre.

Eszter előtt világos volt a nő magasztos hivatása és élt is annak halála óráig. Nemtője volt férjének a megkisértetések válságos óráiban; és ez imádta őt érte késő öregségébe úgy, mint fiatal korában, az erény példája volt gyermekeinek, és ezek hű szeretettel hálaálták meg erényét; szeretettel vonzotta magához a jókat, és jutalma az volt, hogy a gyöngék erősekké, a roszak pedig jókká lőnek általa; örömet osztotta meg feleslegét a szűkösködőkkel ez tette jó gazdasszonynyá, sorsával megelégedetté, öntudata által boldoggá; támogatta és bátorította a nemes czélu intézeteket, ez hozta meg neki a kitüntetések legfényesebbkét: a köztiszteletet és vgre erejéhez képest a szellemi fejlődés előmozdítására, és jutalma lőu, hogy hetven éves korában is fiatal volt a lelke, és keresve keresték társaságát; a lélek fiatalsága az arcnak is

mind végig megtértotta vonzó nemességét; mert igazán ruttá csak a műveletlenségből származó féktelen indulatok teszik az emberek; művelt nő arcán csak az öregség szó reldőket, ezek vonzók és tiszteletregerjesztők; — szóval a mi boldogságban nő, csak részesülhet, az mind kijutott Eszternek e földön és mind ezek azért, mert igazán és nemesen szeretett. Vajha minál többen követnők példáját.

Eszter előtt világos volt a nő magasabb hivatása és élt is annak halála óráig. Nemtörje volt férjének a megkísértések válságos óráiban; és ez imádkozó és értekező öregségbe ugry, mint fiatal korában, az erény példája volt gyermekeinek, és ezek hit szeretettel hála látták meg erényét; szeretettel vonzotta magához a jókat, és juttatma az volt, hogy a gyöngék érsekké, a rosszak pedig jókká lőnek általa; örömet osztotta meg feleségét a szűkölködéssel ez tette jó gazdasszonyvá, sorával megelégedett, öntudata által boldog; támogatta és bátorította a nemes ezülnitéseket, ez hozta meg neki a kitüntetések legfényesebbét: a köztisztelést és végre erélyhez képest a szellemit fejlődés előmozdítását, és juttatma lőn, hogy hetven éves korában is fiatal volt a lelke, és keresve keveset társaságot; a lélek fiatalága az arcznak is

A tisztelt előfizetők névsora. *)

Akna-Sugatag.

Osváth Vatternaux Amália

Alvincz.

Hidvéghy Netti ivén:

Hidvéghy Netti

Juhász Mari

Almás.

Lederer Emma

Alsó-Köröskény.

Thuróczy Berta ivén:

Thuróczy Berta (6)

Özv. Szántó Mária

Thuróczy Gabriella

Köröskényi Mária

Adamovich Stefka

Ernyey Piroska

Polónyi Gáál Klára

Özv. Thuróczy Josefa

Czapkay Thuróczy Rozália

Palásthy Anna

Marsovszky Ilonka

Alsó-Fegyvernek.

Kiskéri Tóth Ottília ivén:

Kiskéri Tóth Ottília

Bohák Eszter

Kiskéri Tóth Ilka és Irén

Kiss Tóth Julianna

Szabó Győri Klára

Bogyó Mária

Farkas Kamilla és Malvin

Kis Károly

Göbel Csajághy Ágnes

Kraft Mária

Hankesz Mária

Kiskéri Tóth Emma és Vilma

Ujszászi Erzsébeth

Lédeczi Katalin

Balla Katalin

Magyary Mária

Czimer Végh Ágnes

Sirchich Zsuzsánna

Paitty Janka és Mária

Kiskéri Tóth szül. Técsi Zsuzsánna

Alsó-Told.

Veres Emma ivén:

Martina Egger

Özv. Veres K. Józsefné

Veres Emma

Kiss Istvánné

Özv. Trajtler Mihályné

Szontag Tivadarné

Tornássy Gáborné

Szabó Erzsébet

Alsó-Vásárd.

Rákóczy Irma ivén:

Rákóczy Irma szül. Tuzcentaller

Prónay Buocz Malvina

Koron Mihály

Rákóczy Ede

Mántcz János

Arad.

Köpf Auguszta ivén:

Tariányi Aranka

*) A jelölzetések zárjelek közé külön vannak kitéve. A számok forintokat jelentenek. A ritkított betűkkel szedett nevek a t. gyűjtőket tüntetik fel.

Sujánszky Eusztak
Bettelheim testvérek
Huszár Katinka és Anna

Árca-Várallja.

Wesz el ovszky Károlyné ivén :
Dluhovics Mátyás
Lehótzky Antal
Gemzék Andor
Cancrinyi Julia
Kruzslicz Tóni
Cziruly Zsófi
Medveczky Zsófi
Várzély Paliczky Jusztina
Lavotha József
Dobák Helén
Kovács József
Wesz el ovszky Zsófi

Bába.

Bay Ilona

Bajmok.

Szalay Anna

Balásfalva (Erdély).

Kovrik Tivadarné

Baracs.

Horhy Szabadhegyi Valburga. —
Vadas Ida

Báth.

Medgyessy Sándorné

Báttaszék.

Koller Matild

Balassa-Gyarmath.

Némethy Giczey Teréz ivén :
Özv. Schiller Lajosné, szül. Plachy
Éva
Németh Edéné
Okolicsányi Anna
Bérey Vilma
Csörföly Kis Anna
Ticsénszky Miklósné sz. Zsigmondfy
Irma
Kék Lászlóné
Némethy Luiza
Horváthy Albert
Várhalmy Julia
Szenizly Róza
Jacobey Irma
Pokorny Antónia
Túsinszki József

Dobrovojevics Teréz
Vladár Emma
Némethy Giczey Teréz

Beled.

Kondics Mária

Beöd.

Hegedüs Zerna

Berczel.

Pongrácz Sarolta

Bereg-Böszörmény.

Szikszay Janka ivén :
Nagy Róza
Sebő Ignác
Szikszai Janka

Beremend.

Altpach Katalin

Bisztricska

Ujhelyi Gabriella ivén :

Ujhelyi Gabriella
Ujhelyi Bertha
Lehóczky Lajos
Beniczky Irén
Rakovszky Iván
Páles Gusztáv
Ruttkay Emma
Beniczky Márton
Ujhelyi Lehotzky Fanni
Lévay-Lehotzky Berta
Lévay Matild
Lévay Ilka
Dávid János
Troko János
Ivánka Zsiga

Csepcsányi Ferencz
Ujhelyi-Buday Emma
Huszágh Etel
Huszágh Irma
Lehotzky János
Velits Adolf
Ruttkay Márton
Záborszky Ferencz
Gr. Desewffy Egyed
Justh Sándor

Böny.

Kolossváry Ignáczné

Breznő-Bánya.

Lepényi Fanni ivén :
Polóny-Bankó Ottil

Bankó Andrásné
Bankó Julia
Baitrock Józsefné
Föglér Mariska
Zörnlaib-Fác Mathild
Kellner Paula
Mezey Mihályné
Rozmusz Katalin
Schöltz Vilmosné
Obrankovits Bertha
Scherffel Auguszta
Scherffel Jozefa
Lepényi Fanny

Bukareszt.

Mester Orbán Lóra

Buda.

Klauzál Gáborné. —
Sárossy Mária és Laura. —
Horváth Magdolna.

Buzafalva.

Dióssy Miklós

Csákány.

Hodász Jozefa ivén:
Veres Geiza
Szloboda Ignác
Ereős János
Boronkay István
Kalmár Julia
Hodász Josefa
Hertelendy Gyula

Csány.

Wolnhoffer Gabriella ivén:
Wolnhoffer Gabriella
Hamar Ilka
Petheő Széplaky Izabella
Dankó Ferenczné

Cs.-Bagos.

Szilágyi Amália ivén:
Szilágyi Amália (2)
Szarka Mária, Nagy Zsigmond, ref.
lelkész-neje
Pongrácz Ilona (2)
Pongrácz Béla (2)
Szabó Elizabeta
Szaplóczay Matild
Jakob Pepi
Glomb Anna

Csécse.

Sréter Klára

Csaba.

Kemény Mihályné ivén:
Vidovszky Matild
Karassay Istvánné
Majláth Gyuláné
Bartóky Mária
Bartóky Ilka
Ormay T.-né
Lacza Józsefné
Bajcsy Sándorné
Omaszta Zsigmond
Kemény Károly
Csabai Kaszinó
Kemény Mihályné

Csenger.

Mankó Istvánné

Csertő.

Lukinich Matild ivén:
Lukinich Matild
Lukinich Jozefa
Krupiczter Anna

Csetnek.

Nagy Julia ivén:
Kerepessy Etelka
Mikulás Imréné
Liptey Edéné
Plenczner Jánosné
Lukács Jánosné
Szontagh Miksáné

Csököl.

Mezey Mari

Csurgó.

Kétli Irma ivén:
Kétli György
Roder Ignác
Pák Boldizsár (2)
Oláh Sándor,
Bögözy Faragó Irma
Lukács Pellit Etelka
Pintér Karolin
Geiger Antal
Kétli Irma
Szabó Antalné ivén:
Verlai Julia
Házlicsek Mihályné (1.20)
Remete Ferenczné
Richter Antalné
Váry Elekné
Ross József

Pongrácz Julia
Pongrácz Ilma

Csuz.

S z a l a c s i Zsigmondné ivén :
Szalacsi Zsigmondné
Sebestyén Albertina
Bózó Manóné

Czabuna.

G r i n l a n d Katalin ivén :
Grinland Katalin
Kovács Antónia
Gróf Klissa Emilia

Czibakháza.

Nagy Ferencz

Dargói-pusztá.

C s á s z á r Jánosné ivén :
Császár Kati
Pankuch Hermína
Czigler Jozefina
Bárdos Anna
Szinyért Amália
Novák Teréz
Császár Hermína

Dab.

P a p testvérhölgyek ivén :
Pap testvérek
Nagy Imre
Lukássy Istvánné
Horváth Alojzia
Makády Lajosné
Boros István
Bárczay Róza

Dános.

K á n y a Nelli ivén :
Kánya Nelli
Märkt Betti

Darázs.

M a t y a s k o Erzsébet ivén :
Matyasko Erzsébet (3)
Wittelsbach Paulina
Gareis Róza

Dárda.

Jellachich Károlyné

Deés.

Medveczky Emilia

Debreczen.

Csáthy Lajos és társa. —

Lintner Pólin
Lesczinszky Lajosné
Suján Ferenczné
Mészáros Dánielné
Mészáros Erzsi

Dégh.

L a k y Á c s Anna ivén :
Laky Ács Anna
Stöber Katalin
Fogler Madarász Róza
Keczeli Sarolta
Bereczky Róza

Ditro-Szt-Miklós.

J a k o b y - K o l b á s z Anna ivén :
Jakoby-Kolbász Anna
*) —ár Jenő
—li Elek
—si Gyula
—vács János
—uzzi Vigilis)
Prohászka Edéné
Zakariás István
Krizár János
Boros Amália
Bodo Károly
Fiala József
Drótos János
Lám Károly

Dugoszello.

Péternelly Hermína

Dunapentele.

Ujváry Etel (5)

Edelény.

Balassa Emila ivén :
Schmidt Vilma
Partemann Johanna
Balassa Emilia

Eger.

F i s c h e r Riza ivén :
Fehérpataky Ilka
Ujlaky Ilka
Hellebronth Majzik Amanda
N á n á s s y S z ö k ő Mária ivén :
Nánássy Szökő Mária
Nánássy Ernő
Rác Hanis Mária

*) A zár alatti öt név a pecsét felszakadása miatt olvashatlanná vált.

Makray Kornélia ivén:
 Makray Kornélia
 Kovács Rósa Emilia
 Szmerkovszki nővérek
 Horánszky Jánosné, szül. Korponay
 Rozália

Egyed.

Concha Jánosné ivén:
 Gr. Batthyányi Gézáné
 Neuhauser Jánosné
 Blaschke Emilia

Enying.

Rátkay Ilona ivén:
 Rátkay Ilona
 Mihályfi Róza
 Koller Kornélia
 Horváth Flóra
 Vukovits N.
 Seratoris N.
 Glocker Klára
 Weinfortner Teréz
 Seratoris Mariska
 Kohn Lajos

Eölkény.

Sánta Györgyné ivén:
 Sánta Györgyné
 Család Zsigmond

Eperjes.

Hazslinszky Teréz

Erdőd.

Válik Anna ivén:
 Válik Károlyné (2)
 Dr. Kánitz
 Válik Károly
 Schinelzky N.
 Jansch Arno
 Kovács Lujza
 Glós Aurél (2)
 Csató Róza
 Pálfi Luizi
 Grehl József
 Bendess János
 Sziver János
 Vájthó Lászlóné
 Tamásfi Antal
 Simunchich Katalin
 Hoffmann Lajos
 Tamásfi Béláné
 Novák Károlyné
 Poszvák Nándor
 Krániczter Károly

Dalnai Endre,
 Iszik Ferencz,

Farkasd.

Tóth Jánosné ivén:
 Tóth Jánosné sz. Bartók Julia (4)
 Vég Mihályné sz. Kossa Janka

Feldebrő.

Fischer Riza ivén:
 Berkó Bella
 Kanovicsné N.
 Altornainé N.
 Fischer Szidon
 Fischer Kornélia
 Német Emilia
 Berkó Mari
 Fischer Riza

Feled.

Sándor Béláné ivén:
 Vályi Laura
 Borbély Lászlóné
 B. Nyáry Sándorné
 B. Nyáry Sándor
 Vajda Istvánné
 Szabon Jánosné
 Bosnyák Lajosné
 Sándor Béláné
 Honvai Károlyné
 Fáy Barnabásné
 Fáy Tamás
 Mikula Eszter
 Sándor Albin
 Darvas Pálné
 Keszler Borbála
 Török Sándor
 Kubinyi Arnoldné
 Szilassy Pálné
 Vajda Gyuláné
 Török Adolfné

F. Daróc.

Luby Ilosvay Katalin

Felső Rajk.

Kánya Frigyes ivén:
 Schober Béla
 Müller József
 Rajky Miklós
 Gombás János
 Rajky László
 Gubányi Ferencz
 Fleischmann Tódor
 Schwarz Sándor
 Kánya Frigyes
 Rajky Zsigmond

Fertő-Szt-Miklós.

Halder Józsefné

Felfalu.

Majthényi Bartakovics Albertina

*Felső-Hidvégh.*J e s z e n s z k y Moravchik Klotilda
ivén:

Jeszenszky Moravchik Klotild (2)

Jeszenszky Huszár Mathild

Szántó Zsigmond

Liber József (2)

Dobrovzsky János

Grosch Györgyné

Moravchik Andor

Moravchik Forster Mária

Abrahám Sándor

Prager Jánosné

Perczel Lajos

Felső-Káld.

Káldi Györgyné

F.-Győrös.

N a d á n y i Ferenczné ivén:

Nadányi Ferenczné (2)

Paulovics Sisáry Borbála

Sisáry Matild

Porcsalmi Rozália

Sánthó Pálné

Sárkány Imre

Fel-Or.

B o é r Károlyné ivén:

Boér Károlyné

Betegh Emma

Tatrosy Sándorné

Fogaras.

B r a s z t Lajosné ivén:

Braszt Lajosné

Gölner Antalné

Tóth Józsefné

Fülöp Elekné

Pasche Péterné

Bruszt Ignáczné

Pánczél Károlyné

Egy valaki (50 kr.)

Novák Jánosné

Özv. Benedek Istvánné

Tárczanovszki Jánosné

Rákosi Lina

Jakab Györgyné

Wachspress Mózes

Riminoff N. (1. 50)

Soltészné N.

Herszényi Vilma

Bisztray Antal

Özv. Boda Károlyné

Orosz Gizella

Pentsy Józsefné

Taglicht N.

Szeres Károlyné

Hétásné N.

Némethi János

Goldsteinné (40)

Herszényi Lászlóné.—

Papp Mihályné

Ferenczy Amália

Szilágyi Erzsébeth

Papp Péterné

Novákné

Háyth Ferenczné (8)

Szabi József

Gegóné

Fövény.

Persa Anna

Galacz.

D a r k ó Károlyné ivén:

Korody Emma

Darkó Károlyné

Varró István

Nagy Sándor

Darkó Etelka

Török Róza

Galsa.

Institoris Hermina

Karácsonyi Mari

Sorban Vilma

Magyari Ferencz

Pichler Berta

Nyisztor Beatrix

Gernyeszeg.

M á t h é Károlyné ivén:

Vajda Blanka

Boér Mari

Törpényi Lenka

Fazakas Elek

László Miklósné

Jantsó János

Mihály Istvánné

Máthé Károlyné

Gyarmathy Sándor

Albert Zsuzsanna

Kökösy Sándor

Lőrinczi Gyuláné

Székelly Jánosné
Szacsvai Jánosné
Tolvalj Ferenczné

Geszt.

Dacovil Miklósné ivén:
Heinrich Apollónia
Hudáli Józsefné
Hudich Louise
Dacovil Miklósné

Gesztely.

Orosz Irma

Göböljáváras.

Várady Dánielné ivén:
Kozsár Sándor
Schmidt Miklós
Várady-Cseko Mária

Gyergyó-Szt-Miklós.

Itj. Lázár Jánosné, szül. Vákár
Nina ivén:
Lázár Zakiné
Lieb Józsefné
Száva Petőné
Vákár Lajosné
Szekula Lászlóné
Ázbe Antalné
Lázár Lázárné
Nuritsán Antalné
Kedves Tamásné
Györfi Petőné
Balázs Mihályné
Prohászka Edehné
Bíró Jánosné
Vákár Eliza
Szarukán Nina
Száva Ilka
Lázár Antónia
Domokos Mari
Zakariás Fránczi
Zakariás Mari
Szász Etelka
György Teréz
Császár Margit
Karácsonyi Gerő
Szatmáry János
Miklósy Antal
Jakabfy Antal
Bocsánczi János
Czifra Kristóf
Keresztes Kristóf
Várterész János
Bogdán Kristóf
Márton Ferencz

Vákár Kristóf
Vákár Nina

Gyiva.

Andrássy Koller Berta ivén:
Andrássy Koller Berta
Andrássy Szidónia
Koller Irma
Koller Gizella

Gyöngyös.

Torkos Vecsei Flóra. —
Hoffmann Károly

Győr.

Bodroghy Gizella ivén.—
Özv. Purgly Sámuelné
Fischer Jolán
Ihász-Nagy Róza
Bíró-Karácsony Nina
Ráth Károlyné
Teller Emma
Bodroghy Gizella
Lueardy Elza
de Grach Etelka ivén:
Perlaky Gizella
de Grach Etelka (2)
Vörös Imréné
Jerfy Anna
Vörös Lidia
Horváth Sándorné
Haubner Matild
Keresztessy Mari
Lippits Lászlóné
Horváth Berta
Landtaller Kornélia
Mészáros Lilla
Böröndy Jánosné ivén:
Böröndy Jánosné
Söpf Jánosné
Skargai Paulina
Srikker Lászlóné
Nicsinger Sándorné
Vincez Károly
Kutas Istvánné
Brunner János
Györkös József
Veisz Sándorné
Aschendorfné
Keller Th.

Győr-Szemere.

Matkovics Lidia

Gyula.

Marjalaky Károlyné ivén:
Marjalaky Károlyné

Papp Mihályné
Winkler Ferenczné
Weinzierl Minka
Lindenmayer Károly
Oláh N.
Császár Cyula
ifj. Kis Antal
Cziffra Imre
Hüke Petronella
Mogyoróssy Stephania (2)

Gyulafalva-Sugatag.

Szálka Péterné

H.-Szalonta.

Debreczeny-Hertelendy Mathild

Halas.

Péter Zsigmondné ivén :
Péter Zsigmondné
Tary Mathild
Sass Károlyné
Thorma Vincze
Fridrich Alajosné

Hadház.

Poroszlay Ferenczné ivén :
Poroszlai Ferenczné
Kontz Adél
Poroszlay Terész
Poroszlay Karolina
Tollnay Jánosné
Illyés Gergelyné
Békési Lajosné
Ambrus Amália
Bartha Janka
Karp Irma
Hadházi Józsefné
Erdélyi Gáborné
Békéssy Eszter

Hátszeg.

Lengyel Netti Dombrádyné

Hetény.

Jeges Ferenczné

Hetény-Dombóvár.

Hödl Ferenczné ivén :
Schwartz Antalné
Hödl Ferenczné

Hídvég.

Deák Zsigmondné Szalavec
Johanna ivén :
Öz. Genesi Ignáczné
Koronka Lajosné
Genesi Eszter

Szénási Miklósné
Bosáncezi Adolfné
Vinkler Anna
Ajtai Karolina
Húbert Blánka
Öz. Kovács Istvánné
Öz. Kovács Lajosné
Ambrus Terézia
Kovrig Tinka
Gaál Lőrinczné
Brösztel Jakabné
Csukás Cornelle
Angyal Jánosné
Farkas Józsefné
Kraicsovics Hermin
Berczeli Rebeka
Székely Sándorné
Páskúj Matild
Corvián Klára
Márkus Milka
Halmágyi Miklósné
Nagy Istvánné
Kenderesi Janka Berta
Czecz Tinka
Török Teréz
Pap Danile Hemtner Hermin
Brem Anna
Piskoti Sándorné
L. Bakalárs
Özv. Deák Zsigmondné Szalavec
Johanna
Helei Jánosné
Bálint Berczi
Körisánczki Endréné

H. Lapos.

Salamon Nina ivén :

Özv. Futó Jánosné
Alexy Józsefné
Özv. Hortolányiné
Fazekas Imréné
Salamon Tinka
Salamon Nina

H. M. Vásárhely.

Kovács Küry Teréz ivén :

Barta Mihályné
Berez Sós Juliánna
Lengye Józsefné
Szomor Lajosné
Kovács Küry Teréz
Simonides Józsa ivén :
Pap-Vojnics Mária
N. Szabó Pálné
Kovács Imréné
Hódi Páné

Dósics Mari
 Dékány Józsefné
 Papy Emilia
 Nagy Róza
 Kovács Ilonka
 Simonides Józsa
 Mihályfy Györgyné

Homok-Komárom.

Keményfy Julia ivén:

Mihályfy Györgyné
 Sonnewend Irma
 Mihályfy József
 Kozinszky Jusztina (2)
 Buchgraber Károlyné
 Dénes Ferencz
 Kolossa József
 Theimleitner Gellért
 Knausz Boldizsár
 Takács János
 Szép Károly
 Hegyi Bálint
 Ósz Gábor
 Welisch Ágoston
 Brunner Ferencz
 Daras Ágoston
 Bisztricsáni J.
 Ruesz József
 Molnár István
 Frank Ernő
 Kaiser József
 Hubenay József
 Fesselhofer József
 Fábíán Juszti
 Pfaff József
 Scherz Julius
 Magyar N.
 Zatl György
 Knorzor Frigyes
 Pázsit György
 Chinorany Boldizsár
 Chinorany Géza
 Bay György
 Kocsis Ferencz
 Sáríts Menyhért
 Kovács-Perczel Apollónia
 Farkas Luiza
 Belus Teréz
 Keményfy Julia

Homonna.

Major Istvánné ivén:
 Szerviczky Takács Katalin
 Alpenau Helén
 Durcsinszky-Szijártó Ida
 Thoman-Weinberger Róza

Kelemen-Rabics Anna
 Kranzthor Manóné
 Skaliczky Emma
 Rosznáky Etelka
 Pupinszky Józsefné
 Kéler Julia
 Milko Judith
 Kranzthor Kálmánné
 Dudrovics-Farkas Czecezilia
 Ladomérszky Antalné
 Bekes Edéné
 Moll-Bánóczy Amália
 Ungár Róza
 Jencsik Mihály
 Matolay Victorné
 Matolay Ida

H. Szoboszló.

Adler Farkasné ivén:
 Nagy Sámuelné
 Csorba Lajos
 Róth Lajos

Hohenelbe.

Baukál László Hermin ivén
 Baukál László Hermin
 László Gizella

Ipacsa.

Szabó Angyal Sarolta ivén:
 Szabó Angyal Sarolta
 Szikszay Károly
 Hoffer Pálné
 Bernáth István
 Krób Krisztina
 Hamar-Godány Sarolta
 Bajó-Dömötör Etelka
 Bilicz Matild

Ipoly-Pásztó.

Kovács Sebestyén Ida ivén:
 Környei Ilona
 Stróbl Lina
 Vladár Sándor
 Stróbl Sándor
 Schulez Albert
 Kovács Sebestyén Ida

Ipoly-Ság.

Rosemberszky Csejtey Anna (2. 50)

Jász-Apáthi.

Balajthy Erzsébet ivén:
 Balajthy Erzsébet (4)
 Vágó Lászlóné
 Váczy Sándorné

Lipovniczky Pálné
 Deli Istvánné
 Fehér Györgyné
 Koller Kálmánné
 Horváth Bertalané
 Vágó Ignáczné
 Nigrínyi Józsefné
 Imrik Béláné
 Kienicz Mátýásné
 Pájer Antal
 Vágó Antalné
 Klinger János (2)

Jász-Berény.

Farkas Anna ivén:
 Mercse Mária
 Farkas Anna
 Orbay Antalné
 Farkas Péter
 Thassy Géza
 Gailhoffer János
 Pethő Lajos
 Nyilas N.
 Elefánty Viki
 Marggraf Hermiu
 Gyurga József
 Bóta Bernát
 Schminszky János
 Blau N.
 Gyurtsik Mária

Jász-Féngyszaru.

Scipiades Betti ivén:
 Kovács Ferencz
 Iressa István
 Dányi István
 Kalocsai Károly
 Scipiades Betti

Jász-Kisér.

Küry Vincze Etelka (2)
Jászó.
 Csutor Jozefa ivén:
 Csutor Jozefa
 Szécsey Hermina
 Csereser Anna
 Hollósy Boldizsár
 Hollósy Eleonóra
 Schuller Ernesztin
 Vassvölgyi Irma
 Lenky Szidónia
 Tarczay Théréz
 Nóvák Gabriella
 Stolcz Jenő

Kalocsa.

Goór Lászlóné szül. Schuller Aloizia

Káján.

Komis Druzianna (10)

Kamánfalva.

Paeséry Toesek Ráz Paulin

Kaposvár.

Sváb Katalin ivén:

Kostály Janka
 Nöttig Károlyné
 Szunter Ferenczné
 Sváb Katalin
 Vajda-Szeles Amália ivén:
 Vajda Amália
 Gönczy-Bárány Róza
 Martonfalvay Zuzsó
 Szébenyi Karolin
 Ambrus Ida
 Kutassy Ernő
 Kovachich
 Lájpezig Antal
 Brülk János
 Tigyi Ida

Kápolna.

Oroszy Ida ivén:

Oroszy Ida
 Pap Pálné
 Manszbarth Györgyné
 Szijártó Lajosné
 Schik Ignáczné
 Hegedűs József
 Kaszál Sarolta
 Maiszinger Károly
 Biró Albert
 Metzky András

Karász.

Marky Szellemly Ida

Karczag.

Veres Emilia

Kassa.

Gerstner Mari ivén:
 Klestinszky László tanácsos
 Gerster Constanz
 Zuan Rezső
 Genta Mari
 Kruzsllyák József
 Török Emilia
 Hajdu N.

Horák Ede
 Perlsberg N.
 Háter Caroline
 Moys L á n c z y Amália ivén :
 Moys Lánczy Amália
 Melléthei Barna Mihály
 Tarnovszky Julia

Kemenes-Szt-Márton.

Boros Nina és Róza

Kecskemét.

Tatai Karolin ivén :
 Tatai Karolin
 Tatai Julia

Király-Helmeccz.

Klimó Bodó Czecczília ivén :
 K. Bodó Czecczília (3)
 Halasy Szeréne
 Hegyessy József (2)
 Moor Anna
 Zavaczky József
 Reviczkey Zsófia
 Bencsik Therézia
 Csoltko Julianna
 Battha Zsigmond
 Bárczy József
 Szmrecsányi Paula
 Soltész György
 Mayer Róbert
 Ullrichné
 Voronyákné
 Fedák Berta
 Nátafalusy Irma
 Polányi Irma
 Göcze Bertha Erzsi
 Antalóczy Kreskay Friderika
 Takács Sándorné

Kis-Czell.

Rosenberg Zsófia ivén :
 Güntner Mari
 Steindler Teréz
 Rosenberg Zsófia
 Miszory Ferenczné

Kis-Geresd.

Szarka Károlyné (6)

Kis-Kun-Halás.

Varga Borotvás Johanna

Kis-Kőrös.

Szilágy-Pázsit Zsófia. —
 Blázy Bertha (2)

Kis-Láng.

Kiss-Pentz Irma ivén :
 Kiss-Pentz Irma
 Kiss-Baján Róza
 Pentz Verner Mária
 Pentz József
 Verner György
 Kiss Gyula

K.-Nyék.

Balassa Jolán

K.-Sömjén.

Berzsenyi Cornélia ivén :
 Berzsenyi Sándor
 László Berzsenyi Anna (2)
 Berzsenyi Ajkay Julia
 Berzsenyi Miklós

Kis-Ujszállás.

Balog Sándorné ivén :
 Mihálovics Józsefné
 Nikt Mihályné
 Fekete Zsuzsika
 Illéssy Györgyné
 Balog Sándorné

Kis-Venyim.

Zatsovits Schmidbauer Antónia (2)

Kocs.

Milkovits Kelemen Mari (2)

Kolozsvár.

Szentes Róza (2) —
 Bertha Róza —
 Pálffy Antalné —
 Balog Mária
 Jakab Bogdánné ivén :
 Merza Joáchim
 Egy valaki
 Pap Áron
 Balázs Boldizsár
 Orbán József
 Himmelstein Róza
 Czervik Adolf
 Markovics Szilárdka
 Pod. Zachariás Lukács
 Jakab Bogdánné
 Sándor Titi ivén :
 B. Kemény Istvánné
 Füleli Ágnes
 Tóth Zsigmondné
 Müller Betty
 Korbuly Ida
 Szentes Róza

Andraschowski Róza
 Sándor Titi
 Kiss Mórné ivén:
 Kiss Mórné
 Csiky Imre
 Lázár Ferencz
 Kátrobezné
 Gámenczy János
 Kis Mórné
 Tauffer Józsefné
 Tuczec Ilka
 Gámán Zsigmond
 Boér Sándor

K.-Varsány.

Kubinyi Ignáczné ivén:
 Kubinyi Ignáczné
 Várady Mari
 Nagymáté Ferenczné
 Sulyok Elekné
 Erdőhegyi Anna
 Erdőhegyi Lajosné
 Erdőhegyi Dánielné
 Erdőhegyi Gyuláné
 Lónyay György
 Tékey Lónyai Erzsébet
 Pánthyé
 Oprisné
 Hrangó Mihályné
 Tellefy Gabriella
 Sváitzler Sohlhauzen Fanissa
 Kőrösi Harsányi Ziza
 Heritz Ferenczné
 Hunyady Tamásné
 Krausz Ferencz

Koltha.

Kürthy Antónia ivén:
 Szombathely Kürthy Emerenzia
 Szombathely Czigler Anna
 Hidasy Christina
 Bagnar Tini
 Kürthy Antónia (6)
 Özv. Jaross-Szabadhegyi
 Ludovika ivén:
 Özv. Jaross-Szabadhegyi Ludovika
 Jaros-Lipovniczky Nepomuczéna
 Dióssy Lipovniczky Julia
 Dióssy Ilona
 Özv. Jankovich Lajosné
 Szabadhegyi Janka

Kopács-Apáthi.

Ilosvay-Ujhelyi Krisztina
 ivén:
 Ilosvay-Ujhelyi Krisztina

Steiner Julia
 Balogy Mihályné
 Komáromi Pálné
 Böszörményi Diánna
 Polyák Borbála
 Csernyánszky Szonercsai Róza
 Tivadar Ida
 Fülöp Lászlóné Vas Zsófia
 Isáák Lászlóné Kela Eulalia
 Szentmariay Ferenczné Jármy Jolán

Körös.

Tarbay József ivén:

Tarbay Mária (2)
 Tarbay József (2)
 Tarbay János
 Komját Emilia
 Tóth Ferencz
 Vághó Dániel
 Nagy Dániel
 Csoka Károly
 Schiller Ferencz
 Zechmeistr Károly
 Vlasits József
 Schnerund Vilma
 Kummer Kálmán (1. 30)

Körmend.

Rechnitzer Róza ivén:

Rechnitzer Róza
 Wojta Amália ivén:
 Wojta Amália
 Batisz Józsefné
 G. Gergácz
 Bernitter Elek
 Bernitter Victória
 Weinhoffer Mária
 Munser Hermina
 Piravendár Irma
 Gyarmati Julia
 Hittler Gyula

Kosd.

Járdánházy Róza

Kövágó-Örs.

Sághváry-Horváth Ida

Kula.

Dr. Thoman

Kun-Szt-Márton.

Fray-Bozóky Betti

Kun-Szt-Miklós.

Baký Ferenczné ivén:
 Baký Ferenczné, szül. Pap Amália

Özv. Baky Antalné
Técsy Józsefné
Könyves Tóth Kálmánné
Tóth Istvánné
Lesitz Róza
Korváth Lászlóné
Bolyhó Julia

Kutas.

Krisanich Józsefné

Lakompak.

Némety Krisztina (2)

Lelle.

Ferenczy Lenke ivén:
Ferenczy Lenke
Ferenczy Ilka.

Losonc.

Kovách Jozefa ivén:
Kovách Jozefa
Kováts János özvegye
Kováts Zsuzánna
Károlyi Huszár Anna
Mocsáry Fáy Mária
Nagy Sándorné
Szethlo Auréliá
Serli Rozália
Grittnerné
Hegedűs
Keller Erzsébet
Sztolár Károlyné
Diviaczky Jozefa
Bartholomeidesz Antónie
Busbak Amalia

Ludbreg.

Waniss Luiza és Berta ivén:
Szabó Schmidt Antónia
Waniss Berta
Waniss Luiza
Gerencsér Etelka
Csigaházy Irma
Polyák János
Vérfy Illés
Teklich József
Fischer Mari
Csigaházy József
Hechinger Imre
Karácsony Antal

Maad.

Führer Ádolfné

Mácsa.

Töttössy Ottilia

Magyar Bóly.

Gullnerics Julia ivén:
Zenthe Józsefné
Gullnerics Julia
Veresné Linka
Zenthe Ara
Zenthe Mariska
Trepiny Alajos
Elversz Nándor
Veres Vánczer

Magyar-Bükkös.

Kemény Lőrincz ivén:
Kemény Lőrincz
Mihály Károlyné

Magyar Genes.

Kisfaludy Jolán

Magyar-Óvár.

Bikkessy Erzsébet ivén:
Bikkessy Erzsébet
Holdházy János
Sziklay Antal
Csellei János
Steiner Márton
Major
Szathmáry Cornél
D. Sötér
Salamon Tivadar
Festetits Elek
Sey Andor

Makó.

Török Imre ivén:
Török Imre
Bíró Imréné, szül. Tasnesich Klára
ifj. Nónay János
Nárcsy Sándor
Pándó Mihály
Návay Istváo
Návay János ifj.
Návay Géza
Návay Tamás
B. Bánhidly Béláné
sz. Návay Irma
Návay Cili
Návay Návay Lajos
Návay Fanus
Nyéky Antalné
Návay Károlyné

Marczaltó.

Concha Jánosné ivén:
Uchtvitz Amade Dominika (5)
Lengyel Sándorné

Stetina Ferenczné
 Szánthó Mari
 Démi Imréné
 Sperk Antalné
 Hannauer Béláné
 Takács Pálné
 Szigethy Dánielné
 Henrik Mari
 Ferdinkó Luiza
 Concha Jánosné.

Máramaros-Sziget.

K u t k a - W o z á n y Berta ivén :
 Szaploneczay-Huliman Berta
 Kovásy Herchenröther Ilka
 Krutsay Kramer Anna
 Spakholcz Luiz
 Pusztay Karolin
 Mandics Endre
 Pekker Mihály
 Lipesev Pál
 Wozáry Berta
 Papp Gyula
 Kovaliczky Mihály
 Poznyánszky Lione
 Fertin Ferencz
 Laitner Zsigmond
 Muszka Antal
 Taary Károly
 Görög Dani
 Csizsár Lajos
 Popovics Jenő
K a i z l e r Póli ivén :
 Kaizler Póli (3)
 Girsik Ottília
 Trux Lajos
F e j é r Bertalan ivén :
 Fejér Terézia
 Marikovszky Menyhértné
 Szilágyi Istvánné
 Szentimrey Tamás
 özv. Fejér Antalné

Margita.

K e c s k é s Victória ivén :
 Kecskés Victória
 Menszár Lajos
 Török Etelka
 Szklenyov Imre
 Suliszta László
 Nepsztor József
 Boborszki Lajos
 Kaszó József
 Major Gyula

Maros-Ujvár.

Veres Viktória.

Maros-Vásárhely.

P é t e r f i Anna ivén :
 Péterfi Anna
 Péterfi Jánosné
 Görög Józsefné
 Dósa Györgyné
 Kozma Endréné
 Bodrog Józsefné
 Esztegar Antal
 Száva Farkasné
J a k a b f i Véri ivén :
 Jakabfi Véri
 Jakabfi Gerő
 Drágomán Nina
 Dájbukát Nina
 Istvánfi Katalin
 özv. Kabdebo Simonné
 sz. Petrásko Katalin
B o d o l a Jánosné ivén :
 özv. Tompa Ádámné
 Lokody Jánosné
 Szarvady Lajosné
 Gaál Brentsán Borbála
 Damokos Sebestyén Irma.
 Imrefi Eliza
 Jékeli Eliza
D é é r H o r v á t h Á g n e s ivén :
 Déér Horváth Ágnes
 Szántó Zsófia
 Erdős Elekné
 Damokos Sebestyén Irma
 Erdélyi Eszter
 Brand János
 Szöllösi Sámuelné
 Bárdosi Jánosné
 Hadodi F. Lajosné
 Nagy Jánosné, szül. Nagy Karolina
 Szöts Dánielné
 Csapó Ferenczné
 Darkó Sámuelné
B a l o g h Karolina ivén :
 Balogh Karolina
 Balogh Póli
 Koncz Józsefné
 Algyáné
 Bartha Mari
 Nagy Eszter
 Hegedűs Lászlóné
 Benkő Józsefné
 Jeney Albertné
 Mihály Eliza

M.-Ujváradna.

Kópi Anna

Mély-Kút.

Milásevits Mari ivén:
Milásevits Mari
Diamant Fáni
Kohn Julianna
Leitner Johanna

Mecske.

Biró Teréz ivén:
Klie Anna
Antal Jánosné
Vlasits Eliza
Buday-Kelemen Tekla
Gruber Eduardné
Jezerniczky Emma
Förster Etelka
Majlát Etelka
Leithgeb Mari
Simon Pepi
Angyal Róza
Sey Victória
Schedel Mari
Magyar Katicza
Denk Gyula
Sey Lászlóné
Székely Zsófia
Cserta Róza
Szigriszt Józsefné
Höblingné
Deibrek-Vlasits Róza
Antal Mari

M.-Lukafa.

Vajda Pálné

Mező-Peterd.

Concha Károlyné ivén:
Concha Károlyné
Kubinyi Elek
More Nándorné
Kovács János
Simon István
de Rivo Józsefné
Kochna Szidon
Graf Lajos

Mező-Túr.

Nagy Józsefné ivén:
Nagy Józsefné
Mészáros Lajosné
Biró Irma
Várady Sámuel
Lipsey Ilona
Dörgő Sándorné
Székely Károly
Mészáros Klára

Nagy Sándorné
Gyikó Veres Krisztina
özü Méhesné ivén:
Dr. Pap Ferenczné
Emszt Laura
Szabó Mihályné
Bordats Teréz
Oldal Örsike
Nagy Mari
György Petronella
Czira Teréz
Gál Zsuzsanna
Lukács Julia
Mészáros Krisztina
Kristófi István:
Tóth Eszter
Ugray Mari
Tóth Endre
Méhész Zsigmond
Flóra Eszter

Mihálydi.

Morva Ignác ivén:
Morva Ignác
Balogh Antalné
Ujfalussy Berta
Egy honleány
Somossy Ilona
Béressy Szele Victória

Miske.

Baranyi Berta

Miskolcz.

Szathmáry Király Pálné ivén:
húsz előfizető. A nevek nem voltak beküldve.

Mohora.

Beniczky Antalné

Mondorlák.

Zolyomy-Glacz Mária ivén:
Zolyomy-G. Mária
Mihajlovics Ottilia
Köller Mathilde
Schlager Emilia Nichte
Bersuder Hermine
Szalay Károly

Murány.

Kirják Szöllösy Janka ivén:
Dragány Renata
Almásy Veronka
Tolnay Irén
Löffler Katharina

Nagy Miklós
Menyhart Teréz
Kirják Szöllösy Janka
Kiss Gizella
Réger Ida
Gyürky Gábor

Nádudvar.

Kádas-Láposy Ilona

Nagy-Abony.

özv. Noszál Jánosné

Nagy-Bánya.

B o r z a Fáni ivén :

Almer Teréz
Gellért Lászlóné
Lengyel Endréné
Moldován Kálmánné
Makray Mária
Spinetti Lori
Merekes Mihályné
özv. Nemes Istvánné
Petrovay Anna
Domogány Gergelyné
Donovák Antalné
Szendy Antalné
Sönherr Csasz Anna
Papp Simai Nina
Borza Fáni
T h a i s z Fáni ivén :
Thaisz Fáni
Sipos Irma

Nagy-Becskekerek.

S t o j a n o v i t s Mária ivén :
Stojanovits Mária
Bukovalla Kozma Euphrozina
Weiss Fanni
özv. Menczer Francziska
Engelsmann Matild
Kohn Julcsa
Sternfeld Emilia
Engl Amália
Freund Róza
Eiszner Róza
Eisenstädter Károly
Eckstein Matild
Berger Julcsa
Hesz Amália
Guttman Annette
Filkovics Luiza
Filkovics Jozefa
Dr. Plechl
Malay Johanna (2)
Malay Frigyes

Feigl, szül. Elter Erzsébet

Aranyos Anna
Römer Emilia
Deutsch Katalin
Poroszkay Katalin
Quirinyi Katalin
Dániel Zsófia
Botka Lajosné
Steingassner Katicza
Kölsch H.
Deutsch Nina
Schenk Karolina
Zimmerer Náandorné
Kellner Emilia
Baumbach Teréz

N.-Berezna.

P a p v á s á r h e l y i Lenke ivén :

Papvásárhelyi István
Papvásárhelyi Lenke
Szabó Mihály
Bárdos Mihály
Ardejkovics Czeczilia
Lahocsinoszky István
Saager Karolina
Lyachovics Anna
Lyachovics Ilus
Medveczky Bazil
Gerbery Antal
Dudinszky István
Kisztler Ferencz
Kisztler Teréz
Libay Róza
Natolya Mihály
Spéry Lipót
Gyöngyössy László
Liachovics Endre
Pap Antal
Gaspary Antal
Damjanovics Veronika

Nagy-Csanád.

A n g y a l Józsa ivén :
Angyal Józsa
Egervári István
Haragos Teréz
Gulyás Bayer Antalka
Telbész Béláné
Augusztin Georgina
Jung Anna
Bayer Emilia
Tőtösy Söffér Róza
Doboczky Schulcz Magdolna
Vig Ede
Nágel Mária
Kopf Augusztia

Nagy-Enyed.

N é m e t y Ilona ivén :
 Zeyk Károlyné
 Zeyk Nina
 Zeyk Miklós
 ifj. B. Kemény Domokos
 Némety Ilona
 Pogány Ida
 Szörtseyne.—
 Török-Török Kornélia

Nagy-Födemes.

N a g y M a r i s k a ivén :
 Nagy Mariska
 Dubovszky Pipiske

Nagy-Füged.

K o v á c s J o l á n ivén :
 Kovács Jolán
 Majzik Alajos
 Majzik Karitás
 Reviczki Ede
 Asztalos József
 Biró Albert

Nagy-Gécz.

L u b y P é c h y Ilka ivén :
 özv. Péchy Gáborné
 Luby Péchy Ilka
 Luby János
 Peley Szuhányi Emma
 Kunde Szuhányi Laura
 özv. Cseh Ferenczné
 özv. Papp Endréné
 Fogarassy Kálmán
 Petrovics Antal
 Irényi István
 Fábíán István
 Dr. Halász István
 ifj. Koványi Jánosné
 Cseh Ferencz
 Gecsey Józsefné

Nagy-Kálló.

M a n d l Izidorné

Nagy Kanizsa.

Wajdics Alajos.—
 Rosenberg Ödön.—
 T e r s á n c z k y Mari és Belus
 Teréz ivén :
 Tersánczky Mari
 Belus Teréz
 Unger Virginia
 Breier Fanni
 Koch Krisztina

Tóth Lajosné
 Pintér István
 Kaan Károlyné
 Rák Paulina
 Kritsch Zsuzsa
 Varga Anna
 Auenti Róza
 Bentzek Juli
 Domanitzky Terézia
 Diwisch János (2)
 Gózonné
 Gutman Simon
 Horváth Julia
 Sombor grófné (5)
 Oroszváry Luiza
 Traupman Terézia
 Tiringer Klára
 Darás Ilona
 Bölts Erzsi
 Müller Jozefa)
 Müller József) (3)
 Vitáli János)
 Horváth Jánosné
 Kaan Vilmos
 Dobrovits Erzsébet
 Dannaberg Ernesztina
 Sommer Henriette
 Dobrovits Mari
 Tárnok Alajos
 Dömötör Gyula
 Wajdits József
 Swagel Klementina
 Hegedüs Eleonora
 Wlassits Mari
 Fasciati Jozefa
 Lowák Karolina
 Sonnevend Gyula
 Babochai Karolin
 Rosenberg Sarlotta
 Grobetti Antónia
 Blümlein Anna
 Rozenzweig Mari (2)
 Gutman Anna
 Englaender Luiza
 Wolheim Regina
 Wilhelm Regina
 Weiss Hedwig
 Maschanszker Ida
 Rosenfeld Berta
 Löwy Rozália
 Löwinger Juli
 Trager Eugenia
 Rosenfeld Béla
 Ebenspanger Lipót
 Neusiedler Mari
 Plosszer Angyalka

Szép Károly	Weiss Sarolta
Wagner Károly	Dannaberg Ernestine
Deáky Sándor	Kaiser József
Botfy Julia	Löwinger Julia
Csauszner	Delisch Katalin
Brunner Nina	Grünhut Luiza
Csizmadia Imre	Zerkovitz Vilmos
Martinkovits Vilma	Löwinger Lina
Fabianits Laura	Pauer Augusta
Barts Mari	Slawy urnő
Nagy Ferencz	Sobodik N.
Benczek József	Barabás Mari
Martinkovits Terézia	Bartos János
Szabó Sándor	Schweder János
Bentzek Ferencz	Ritscher Meyer
Németh János	Kohn Regina
Limbeck Laura	Plichta Fáni
Bauer Mari	Fábián Juszti
Kattauer Vilmos	Walterné
Langer Manó	Stettner István (2)
Greiner György (5)	Pollak Zsófia
Hofman N.	Welisch Kata
Krug N.	Aufrecht N.
Mattosch József	Ollop Sámuel
Löhlein C.	Pressburger Ignác
Theen György	Vince László
Barbay Ilka	Pressburger Jakab
Hóbor Kálmán	Glawiner Lajos (5)
Horváth Anna	Zathuretzky Paulin (3)
Horváth Lajos	Godina Lucia (2)
Csizr Fanni	Clement N. (5)
Domaniczki Terézia	Vehofsits Adolf
Spanier Ferdinand	Wolf József
Wellerman János	Wagner Ignác
Barát János	Agházy Jozefa
Albanich Terézia	Wustel Teréz
Ráky Ferencz	Bachrach Anna
Nentvich Gyula	Kremzier Jakab (2)
Schmidt	Büky Juliánna
Wéber Teréz	Juhász Emilia
Werner Ferencz	Bichler Anna
Dolmányos György	Reinisch Zsófia
Wertler Mátyás	Kreisler Salamon
Könnye Alajos	Michel Ignác
Balázs Sándor (2)	Gáspár Ferencz (2)
Janky Károly (2)	Rosenstock Lipót
Konez János (2)	Rosenstock Betti
Piaristák háza (5)	Bethlehem Soma
Siskovits Jenő	Reichenfeld Simon
Hauser János öreg	Kosányi Vilma
Hauser János ifj.	Fischer József
Fesselhoffer Anna	Weismayer Antónia
Lackenbacher Alajos	Chynorányi Anna
Dobrovits Eliza	Wustel Alajos
Viasz László	Stoczek Wenczel (2)
Friedenthal Teréz	Prangen József

Schertz Luiza
 Weismayer Ottilia
 Weiss Mina
 Pollak Sámuel (2)
 Fassel Rósa
 Dobrin Selina
 Rosenberg Fanni
 Horváth Pál
 Rózsavölgyi Helena
 Fleischman Sándor (2)
 Engel Johanna
 Engländer Johanna
 Meyer Czeccilia
 Löwinger Friderika
 Schwartz Karolina
 Markbreiter Jozefina
 Neuman Móritz
 Sommer József
 Löwinger Sándor
 Halvan Károly
 Zerkovitz Vilmos (3)
 Kotsis Antónia
 Paukovits Luiza
 Belus József
 Horváth Sándor
 Keményfi Julia
 Fárnek Kálmán
 Horschetzky Julia
 Schiffer Helena
 Eisingen Henrik
 Rosenberg Ferencz (2)
 Weiser F. C.
 Steiner N.
 Rajkay Ignác
 Deutsch Katalin
 Löwinger H.
 Blau Lina (2)
 Reindl et Brunner (2)
 Knorezer Paulina
 Schreier Jozefa
 Blau Mari
 Blau Borbála
 Schönfeld Fanni
 Bisztricsányi Julia (2)
 Dömötör Kornélia
 Theen Julia
 Zotl Mari
 Marschal T.
 Stern Sarolta
 Kohn Nina
 Maturnik Antal
 özv. Szulitsné
 Mühlhofer Sándor
 Halphen N.
 Fábian Zsiga
 Cavallar Mari

Szukits Mathild
 Blau Szidónia
 Welisch Vilmos
 Kohn Fülöp
 N. N. (1/2)
 Fárnek Kálmán ivén :
 Mayer József (3)
 Jack Frigyes
 Stern Mór
 Halvas József
 Dobrin Benő
 Schertz Albert
 özv. Steiner Katalin
 Kiss József

N.-Károly.

Schöberl Károlyné ivén :
 Schöberl Károlyné
 Ujházy István

Nagy-Körös.

Harnócz Emilia ivén :
 Faragó Dienesné
 Faragó Ferenczné
 Faragó Mihályné
 Kaszaji Lidia
 özv. Harsányi Ferenczné
 Sánta Ferenczné
 özv. Tótt Lászlóné
 Vladár Mari
 Gáll Therézia
 Harnócz Istvánné
 Víg Sándorné
 Pándi Jánosné
 Ádám Luiza
 Szabó Dánielné
 Beretvás Eszter
 Kelecsényi Mari
 Báski Jánosné
 özv. Módra Józsefné
 Körösy Ferenczné
 Vayda Pálné
 Szabó Antalné
 Biczó Bálintné
 Dubraviczky Antónia ivén :
 Dubraviczky Antónia (2)
 Sigray Mártonné
 Jasovitzky Károlyné

Nagy-Kun-Madaras.

Náko-Bagosy Klára ivén :
 Nagy Lajos
 Pap. Nagy Eszter
 Bogsch Agoston
 Szűts Györgyné
 Tóth Károly

H. Csatári Sára
 Hatházi Sára
 Bagossy Tóth Róza
 Bagossy Józsefné
 Kovorgányi Mária
 Kovács Péterné
 Borsányi Bozó Elek
 Elek Mártonné
 Nákó Mariska
 Bagossy Károly
 Nákó Bagossy Klára
 Méhes Imréné Pólya Erzsébet
 ivén:
 Méhes Imréné Pólya Erzsébet
 Uy Mihályné Gerendai Krisztina
 id. Berényi Gáborné Matilecsy Ju-
 liánna
 Simon Vilma
 Helmeczi Mari
 Herbály Edit
 Tóth Imréné Pólya Terézia
 Tóth Zsigmondné
 Telöki Terka
 Harsar Róza
 Sükösd Imréné Radicsi Luiza
 Őrsi N. Pálné Komáromi Mari
 Nagy Nelli
 Méhes Erzszi (8 éves iskolás)
 Fekete Janka

Nagy-Láng.

Tónay Teréz ivén:
 Schön Ilon
 Tónay Pálné
 Tömör Karolin

Nagy-Lak.

Lenhardt Emilia ivén:
 Bartholomeides Theréz
 Benedek Borotvás Luiza
 Zayacz Amália
 Szeberényi Zsuzsi
 Vargha Zsigmond
 Lenhardt Emilia

N.-Magassi.

Guotth Ida ivén:
 Guotth Ida
 Lippits Istvánné
 Doktorics Honor
 Ferenczy László
 Guotth Carolin
 Nagy Theréz
 Berzsenyi Guotth Mari
 Farkas Mari
 Guotth Etelka

Kiss Elek
 Káldi Ferenczné
 Magyar Mariska

Nagy-Somkut.

Belbe Jánosné ivén:
 Belbe Jánosné
 Medán Endre
 Kincses Elekné

Nagy-Szeben.

Komáromi Klára ivén:
 Komáromi Klára
 Barabás Lajosné
 Péchy János

N.-Szelecsény.

Kürthy Teréz ivén:
 Kürthy Teréz
 Andreánszky Cziruly Bertha
 Bodó Freska Zsuzsanna
 Ruttkay István
 Bodó Dedinszky Antónia
 Bodó Nedeczky Izabella

Nagy-Szombat.

Szontagh Livia ivén:
 Kanovich Szakmáry Eleonóra
 Sipeki Ágosta
 Szontagh Pentesilea
 Csorba Borbála
 Szüry-Bartakovics Lina
 Willerding Sallér Janka
 Zerdahely Klára
 Kuklenik Vince
 Francisci Zsófia
 Pántocsek Mária

Nagy-Szt-Miklós.

Csambál Ida ivén:
 Csambál Ida
 Slezák Rozália
 Tötössy Emilia
 Daniel Augusztá

Nagy-Várad.

Csathó Ilka ivén:
 Csathó Ilka (2)
 Szabó Kornélia
 Czeilik Etelka
 Topisch Matild
 Szarukán Ilka
 Báró Gerliczy Feliné
 Németh Gizella
 Kerekes Károly
 Kossa László

Szy József
 Körfy Rózsa
 Balázsovcis Izabella
 Csanády Kálmánné
 Stepán Istvánné (5)
 Jedlicska Julia.—
 Juricskay Vilmosné.—
 Megyesy Emilia.—
 Gozman-Jrinyi Lilla

Nagy-Zerind.

W i n d i s c h Józsefné ivén :
 Zachariás Emilia
 Szaló Józsefné
 Peetner Ferencz
 Lázár Amália
 Engel Jakab
 Ökrös községe
 Kalácsa községe
 Olesa községe
 Kórój községe
 Márton Zsigmond

Nyir-Megyer.

özv. Keresztszeghy Albertné

Nyitra.

Palásthy Paulina ivén :
 Palásthy Paulina
 Mérey Irma
 Zelinka Antal
 Benkeő Gizella
 Benkeő Jozefa
 Tóth Deseő Judith

Obrázsa.

Anvander Antalné

Ó-Kanizsa.

Hrobony Both Luiza ivén :
 Zottományi Thurszky Paulina
 Horváth Antalné
 Hrobony Both Luiza
 Razovics Teréz
 Vagner Tóbiás (2)
 Hoffmann Kiss Zsuzsa
 Vágner Ferenczné
 Szalkay Teréz
 Szabados Antal
 Král Farkas és fia (2)
 Eisenstädter Vilmos
 Fejér Pichler Aloyzia
 Krnesik Pauk Mária
 Szilágyi Vincze
 Vágner Husztágh Anna
 Kiss Andrásné

Lovaszgy Hoos Etelka
 Rózsa Ferencz
 Hoos Kardos Julia
 Veisz Nina
 Eremics Tivadar
 Durakov Steva
 Ivkovics Sándorné (2)
 Theodorovics Mihályné
 Jablonszky Czizonyi Mária
 Popovics Gaicsinovics Lyubicza
 Vozár Mária
 Kafka Garay Emma
 Deuts Jánosné
 Huszágh Miklós
 Deuts Fülöp
 Deuts Lipót
 Szárnyasi Aloyzia
 Popovics Olga
 Popovics György
 Megyanszky Karapandzsics Alka
 Heszer Gáspár
 Mihály Vincze
 Király Ágoston
 Körmöczi László
 Grüner Jakab
 Katkics János
 Schöbel György
 Vuics Pál
 Popovics J. P.
 Kosztyik Ede
 Motok Lázár
 Hazsics Péter
 Szerelemhegyi Schnerman Erzsé
 Jankovics Zsófi
 Schwimmer Száli

Ó-Kigyós.

Pándy István ivén :
 Sehercz Józsefné
 Wieland Jánosné
 Göndöcs Benedek (2)
 Rázel István
 Nagy Francziska
 Pándy Istvánné
 Kopesák Emilia

Ónod.

Kazimir Ida ivén :
 Kazimir Ida
 Koháry Erzsé
 Bárány Dezső
 Sisovits Zsigmond
 Vilt Vilmos
 Dubay Pál
 Tóth Lajos
 Vöcht Sándor

Neilinger Jakab
 Ruoly János
 Széchényi István
 Czako István
 Dvórszky Béla

Ozail.

Áts Luiza

Öcsöd.

Juhász Julia

Ölbő.

Orosz Argay Sarolta ivén:
 Orosz Argay Sarolta
 Kálóczy Lajos
 Argay István

Öreglak.

Lária Lujza ivén:
 Mária Lujza
 Brigits Julia
 Kollár Nina
 Erchardt Terézia
 Klázer Ida
 Hegel Lujza
 Kelényi Józsefné (3)
 Mittler Czeccilia

Örs.

Markovics Luiza ivén:
 Soos Mari (2)
 Koller Mari
 Reichert Zsuzsánna
 Miskey Antalné
 Markovics Luiza
 Markovics János
 Imresik Pál

Öttevény.

Takács Riza

Paks.

Kornis Róza ivén:
 Kornis Róza
 Madarász Mariska
 Novák Rebeka
 Gebhardt Károly
 Malatinszky
 Kornis Klementin
 Tóth János
 Fuchs József
 Báán János
 Nagy Maris
 Egerer Józsefné
 Kohn Regina

Palatka.

Báró Inczédi Zsigmondné ivén
 Inczédi Zsigmondné
 Kornis Lajos
 Gaál Péter
 Papp Lászlóné
 Kornis Julia
 Gothard Sándorné
 Thuri Elek
 B. Inczédi Luiza
 Pergő Márton
 Gámán Jánosné

Pápa.

Ajka y Imréné ivén:
 Ajkay Imréné, sz. Pálffy Kamilla (2)
 Mikovinyi Luiza
 Hets Luiza
 Osvald Dánielné
 Tárcezy Lajosné
 Baráth Ferenczné
 Nagy Ignáczné, szül. Kovács Justina
 Noszlopy Tamásné
 Koller Ignáczné
 Szabó Sándorné
 Eöri Szabó Sándorné
 Pósa Gáborné
 Szvaboda Venczelné
 Kluge Ferenczné
 Brader Samuné
 Tsechepen Edénné
 Mattusz Katalin
 Vérffy Eleonóra
 Galambos Mari
 ifj. Keleczné
 László Ida
 Barát Lajosné
 Pády Józsefné
 Hertelendy Ferencz
 Schila Józsefné
 Bermüller Józsefné
 özv. Horváth Lajosné
 Stieder Lajos
 Horváth Istvánné és leánya Ida (2)
 Sternné Pserhofer Ilka ivén:
 Sternné Pserhofer Ilka
 Fischer Jánosné
 Neumann Sarolta

Paulis.

Csákányi Irma ivén:
 Csákányi Irma
 Csákányi Anna
 Giczy Fanni

Pest.

Bohus-Szögyény Antónia ivén:
 Bohus-Szögyény Antónia (3)
 Bohus-Vásárhelyi Julia
 Atzél Sándorné (2)
 b. Prónay Ida
 gr. Szapáry Antal
 Atzél Bohus Emilia
 Atzél Péter
 Szögyény Mazics Mária
 Pserhofer Zsófia
 Deutsch Szidónia
 Holitzer Ede
 Jámbor Lászlóné.—
 Pecker Paula.—
 Pekker József.—
 Bene Klára ivén:
 Bene Klára
 Kolb Izabella
 Kégl Julia
 Barkassy Hermína
 Bene Stefánia
 Deák Ilona
 Vicsér Lujza
 Ebeczky Nelli
 Limbek Fekete Lujza (2)
 Polgár Irma
 Eichner Teréz
 Neumann Lujza
 Gyika Olga ivén:
 Gyika Olga (2)
 Gyika Katalin
 Gyika Teréz
 Fodor Károlyné
 Khayll Návay Lujza.—
 Böke Gyuláné.—
 Gergelyi Mari ivén:
 Gergelyi Mari
 Gergelyi Julesa
 Mihálka Gyuláné
 Matolainé
 Dlauhi Hermína
 Davida Sándor
 Suhajda Luiza
 ifj. Prükler Ignác
 Auspitzné (2)

Pethőfalva.
 Uzovics Stefánia

Pécs.
 Grabarics Tekla ivén:
 Grabarics Ernő
 Laczkovics Etelka
 Schaibl Lujza
 Adler Ilka

Frínker Mari
 Haksch-Emilné (2)
 Reők Irén
 Angyal Flóri
 Grabarits Tekla
 Benkó Betti (2)
 Eötvös Janka
 Somogyi M.
 Festl Aranyka
 Kelemen Katalin ivén:
 özv. Weber Ferenczné
 Vinkovics János
 Koleszárics Katalin
 Féger Ida
 Kelemen Katalin
 özv. Horváth Jozefa
 Mestrits Imréné
 Lintz Johanna

Pohorella.

Gömöry Sidónia ivén:
 Gömöry Sidónia
 Gömöry Ragályi Rózsa (3)
 Gömöry Clotilde

Polgár.

Horváth Ottilia ivén:
 Köszler Lajosné
 Rohay Lászlóné
 Horváth H. Ottilia
 Eperjesy Ferencz
 Sován Péter

Pusztá-Csigi.

Lepossa Karolina

P.-Kovácsi.

Király Janka

Püspök-Ladány.

Szokolay Zsigmondné ivén:
 Szokolay Zsigmondné
 Nábráczky Jánosné
 Beredics Zsófi
 Mezey Zsófi
 Szövegjártó József
 Lévis Egyedné

Rác-Kere.

H. Halász Izabella

R.-Keresztur.

Melczér Armina ivén:
 Melczér Armina
 Székely Gyuláné
 Macskási Paulina

Kálmán Zsuzsánna
Szerényi Janka
Fridrik Mari
Polner Borbála
Török Mari
Kemény Karolina
Fuchs Zsófia

Rasztina.

Túry Borcsa ivén :
Túry Borcsa
Túry Terka
Csupor Lina
Mág Gyula
Schneiderbauer Zsófi
Groszbauer Karolina
Szabó Klára
Császár Mariska
Skultéty István

Recsk.

Tahy Etelka ivén :
Tahy Etelka
Tahy Anna
Fejér Vilma
Fejér Ilka
Fejér Miklósné, szül. Szodoray Gi-
zella
Beöthy Etelka

Remete.

Beöthy Eleonóra ivén :
Székely Jánosné (2)
Leypold Adél
Rózentálné
Leomszky Béla
Sebe Sarolta
Beöthy Eleonóra

Rétság.

Schmiedt Anna

R.-Komárom.

Stenczinger Dida
Illyés Czeiczilia
Sárkány Ferenczné
Nyúly Baán Klára
Barathy Jozefa ivén :
Barathy Jozefa
Barathy Treszka
Barathy Róza
Lóskay Jernő (2)
Lulicsek Szidor
Lévay János
Egri Aladár
Zechmeister János

Áchim Pál
Fábián János.—
Molnár Jozefa
Stelka Józsefné
Stoy Teréz
Gulyás Amália ivén :
Gulyás Amália
Kesztyer Edéné
Német Mária
özv. Török Bálintné
Bakay Janka
Mihola Jánosné
Szoldics Alojzia
Ipovitz Jánosné
Beliczay Lujza ivén :
Beliczay Lujza
Beliczay Ede
Nagy Berta
Molnár Mari
Csethe Mihályné

Rigác.

Hajden Erzsébet ivén :
Hayden Erzsébet (2)
Csima Jánosné
Kovács Mária
Tóth Istvánné
Molnár János
Gaszner Theréz
Hayden Endre
Török Gáspár
Hayden Dénes
Talabier Mária
Saly Mátyás
Rokszándits György

Romlott.

Perlstein Regina

Rozsnyó.

Sprenger Luiza (2)
Várjon Gábor (2)
Ujházy Dávidné
Engel Paulina ivén :
Engel Paulina
Oroszy Emma
Spenger Lujza
Kajaba Hermina
Beliczky Mária
Jánosik Julia
Feymann Marko Julia
Stech Irén ivén :
Stech Irén
Spissák Lina
Sziklay Ilka
Gönczy Amália

Ozsvárh Loujza
Latinák Katalin
Rosty Emilia
Czékus Aranyhalmi Malvina

Sátor-Alja-Ujhely.

Mánik Erzsébet ivén :

Mánik Erzsébet
Kenyeres Erzsi
Fekete Jánosné
Rátz Imréné

Somogy Ida ivén :

Évva Ottília
Weinberger Janka
Olcsváry Imre
Somogy Ida

Sárbogárd.

Mészöly-Kenessey Johanna
ivén :

Mészöly-Kenessey Johanna
Mészöly Antal
Mészöly Farkas
Mészöly Kornélia
Mészöly Lőrinczné
Komócsy Mészöly Mária
Mészöly Dávidné
Stampfer Fáni
Frank Izsák
Günz Jakab
Guttman Filöp
Miskolczy Mészöly Klára

Sárköz-Ujlak.

Abonyi-Szeőke Piroska ivén :

Abonyi-Szeőke Piroska
Gabányi Sándorné
Gabányi Gyuláné
Fényes Sándorné

S.-Várkony.

Csontos Ágostonné ivén :

Csontos Ágostonné (3)

N. N. (2)

Ferdinandy Lászlóné (2)

Vaszióvics Mihály

Polyák György

Mazzini Vincze

Exinger Ferencz

Kulcsár János

Korbélyi Németh Amália

Csontos Ida

Rádéliné

Csiszár Péter

Sipos Sámuel

Böröndiné

Treszler Károlyné
Somoskőy Kálmánné
Császár Jánosné
Thóber Sándorné
Tomkó József
Eperjesy Pálné
Szabó Márton (2)

Siklós.

Nikl Mihály ivén :

Nikl Mihály
Roziny Lenke
Heinrich Bertta
Remenyik Emma

Milhoffer Mari ivén :

Szokoli Jenő
Boros Antal
Milhoffer Lipótné
Boros Endre

Sinfalva.

Dindár Izabella

Sopron.

Pálffy Stelezer Eliza ivén :

Pálffy Stelezer Erzse
Szigethy Petruh Zsuzsánna
Kis-Tóth Eliza
Király Leona
Thamm Vilma
Füzy Pintér Fáni
Halden Hannibál Mária
Hannibál Chapó Zsófia

Nagy Vilma

Bognárné

Magyar Russó Vilma

Szedlemayer Antónia

Sztuppacher Lajosné

Pesti Louiza,

Kondor Rózsa

özv. Forsterné

Gaal Izabella

gr. Széchenyi Mária

Talabérné

Vaniss Veróna

Galambo Ágnes

Emnesz Amália

Kollár Irma

Horváth Gyuláné

özv. Ósteffy Sándorné

Lunkányi Louiza

Lenk Vilma.—

Pribék Mari

Huszenich Antalné

Szőke Darás Amália

Illés Gedeonné

Stanisits.

Milasevits Nagy Sarolta
Nagy Mártha

Szabadka.

Bauer Katalin ivén:
Bauer Katalin
Váli Mariska

Szabad-Szállás.

Martinovics Jánosné
Varga Mátyás
Szeles László
Németh Gábor
Herdy Györgyné
Szász Károlyné
Kálmán Farkasné
Rozsnyay Pálné
Pap Gergelyné
Blau Mária, Blau Lipótné
Svartz Méria, Svartz Sándorné
Kovács Péterné
Balogh Zsófia
Kovács Zsigmondné
Varga Sándorné

Szakáld.

Muszenicz Berta

Szalla.

Külkey Apollónia

Szalonna.

Vatthay Szakál Luiza ivén:
Vatthay Szakál Luiza
Vatthay Básthly Zsófia
Vatthay Varnay Valburga
Szalay Lászlóné, Szeitler Terézia
Gombos Szentimrey Anna
Várnay Andrásy Leopoldina
Bónis-Ragályi Anna
Gelley Zsuzsánna
Kinszly Alojz
Bachó Bálint

Szamos-Ujvár.

Szentpétery Laera ivén:
Grünvald Julia
Bulbuk Mimi
Vojt Mártonné
Nuricsán Józsefné
Buday Mária
Duha Balta Rebi
Abrahám Véri
Placsintár Novák Katalin
Almay Bikfalvy Irma
László Anna

Bányai Hollósy Mária ivén:
Bányai Hollósy Mária
Tütsek Czetz Anna
Kepri Terézia
Gámentzi Misugh Mária
Mongován Nina

Turtsa Véri
id. Gajzágó Izsákné
Misugh Lukács
Moldován János
id. Betegh János
Korbuly Miklós
Nurizsán Manó
Chevul Gerő

özv. gr. Tholdi Lőrinczné ivén:
özv. gr. Tholdi Lőrinczné

Herczeg Lázár Klára grófnő
Simai Antalné
Bányai Simai Katalin
Placsintár Gizella
Simai Keresztes Kati
Szenkovics Sárka Verona

Szany.

Gutmann Frigyes
Tamasovits János
Zöld Károly
Folkmer Mihály
Grün Karolina
Legény József
Nagy Kálmánné
Kollár József
Kollár János
Márincher János
Einfall József
Orbán Miklósné

Szatmár.

Szőnyi Ferenczné

Szeben.

Asbóth Kamilla (5)

Szeged.

Örhalmy Ocskay Teréz
özv. Vedres Istvánné

Szécsény.

Benko Albertina ivén:
özv. Szojka Sámuelné
özv. Veres Lajosné
Benko Albertina
Szontagh Tivadarné
Katzán Ilka
Velics Antalné
Zadubán Ágnes

Tóth Dánielné
 Komjáti Berta
 Lovcsányi Mária
 Nyíkos Lajosné
 Hucska Antalné
 özv. Vancsó Jánosné
 Fehérpataki Őrszi
 Bucsú Pálné

Szegszárd.

S v a r t z k o p f Alajosné ivén:

Nyartzkopf Alajosné
 Nagy Miklósné
 Gözsy Ferencz
 Németh Béláné
 Zsigmond Izabella szül. Török
 Konkoly Ignáczné
 P e r c z e l Ilona ivén:
 Perczel Ilona
 Kiss Zsigmond
 Ennyeter Julia
 Gajásy Lajosné
 Stann Katalin
 Horváth Kálmánné
 Szendrődy Károlyné

Ágoston Károlyné

Buday Józsefné

Gözsy Ferencz

T h o d o r o v i c s Lajosné ivén:

Feiős Károlyné
 Boda Vilmosné
 Pap Lajosné
 Föglein Mihályné
 özv. Heinsdorfer Józsefné
 Kopáczek Vinczéné
 Sánta Istvánné
 Brassay Mihályné
 Masson Józsefné
 Kamarás Etelka
 Poninger Laura (2)
 Traiber Irma
 Schibinger Antalné
 Szépauer Jánosné (2)
 Horváth Edéné (2)
 Szabó Mihályné
 Knor Nándorné
 Pápe Gyuláné
 Szabó Lajosné
 Ujfalusy Jozefa
 Vágner Józsefné
 Fenger Jánosné
 Ujfalusy Lajosné
 Rudy Jánosné
 Schöner Imréné
 Mucsenbacher Józsefné
 Kelemen Józsefné

Stann Ferenczná
 Dickey Gyuláné
 Halmai Edéné
 Korbonits Elekné
 Kramolin Emilné
 Angyal Béláné
 Traiber Józsefné
 Könczöl Dánielné
 Eötvös Károlyné
 Mayer Andrásné
 Baumgartner Ferenczné
 Tóth Eerenczné
 Schwartzkopf Józsefné
 Csankó Károlyné
 Horváth Ignáczné
 Hahn Zsófia
 Haidekker Károlyné
 Ferdinánd Mária
 Angyal Gáborné
 Márton Antalné
 Ugróczy Józsefné
 Késárky Ignáczné
 Thodorovics Lajosné

Sz.-Fehérvár.

Krausz Mátyásné.—

Raosch Francziska (2)

Theisz Hummel Emilia.—

M i s k e y Vilma ivén:

Miskey Vilma

Miskey Németh Mária

Névtelen

Pauer János

Hanneker Antónia

Say Flits Amália

Rosenberger József

Világi Julia

Fekete Nina

Miskey Árpád

Markus Izabella

Schober Mari

Knöbel Vilma

V. Imre

Szölösy Pálné

P e t e L á n y i Angela ivén:

Lauschmann Józsefné

Gyurkovics Imréné

Lechner Ferenczné

Joánovics Róza

Schlammädinger Fáni

Kovács Lina

Madaras Erzsébeth

Malesovitsné

Pete Lányi Angela (2)

T ó t h Irma ivén:

Tóth Irma

Tóth Hermina
 Nagy Istvánné
 Palkovits Fani.—
 Horváth Böske ivén:
 Schvarcz-Horhy Katalin
 Detrich Zsigmondné
 Boross Mihályné
 Eltér-Uffer Eliza
 Nedeczky Karolina
 Huber Pálné
 Szücs Péterné
 Laucsits Karolina
 Mányay Józsefné
 Juraszek-Réh Hermina
 Végh-Báthory Mária
 Kart Györgyné
 Flitsch Jánosné
 Grundböck Ferenczné
 Pschida Jánosné
 Uttmann Francziska
 Szepelt Zsófia
 Flögel Edéné
 Fekete Gizella
 Roszberger Nina
 Klöckner Péterné
 Guitmann Ottilia
 Námesy Katicza
 Télmayer Emilia
 Fűster Irma
 Lindermann Anna
 Radulovits Mária
 Greizinger Rózsa
 Molnár Ilka
 Rukács Rózsa
 Turóczy Rózsa
 Nyári Amália
 Rozgonyi György
 Gábett Mária
 Tausik Julia
 Föltényi Antalné
 König Lenke
 Kreisler Malvina
 Deutsch Ágnes
 Roszberger József
 Braun Jozefua
 Sziüts Vilma
 Zsömböry Ede
 Horváth Böske

Szelnicza.

Czeitlinger Ilka ivén:
 Czeitlinger Ilka
 Horváth Antal
 Vresich Constantina
 Decsov Jozefa
 Bendekovics György

Prey Veronika
 Bayer Emánuel
 Grossel Valent
 Szilágyi Vilma
 Martincsevics Matild
 Csurin Anna
 Mozer Camilla
 Titler Erzsike
 Meihen Anna
 Verli Zsigmond
 Juhász Sándor
 Koosz Jakab
 Antauer Valéria
 Singer Mór
 Singer Hermin
 Filipics Teréz
 Vrabetz H.
 Pálesits Ferencz
 Augusztics Zsófia
 Molnár István

Szemere.

gr. Sigray Lázárné ivén
 gr. Sigray Lázárné
 Karkaváni Zsigmondné
 Kiss János
 Kollár Istvánné
 T. Goda Sándor

Szend.

Micheller Jakabné ivén:
 Micheller Jakabné
 Vizner Fáni
 Torda Györgyné
 Hanitz Miklósné

Szenna.

Hodoly Ilka és Kati (2)

Szt-Ágotha.

Oszlányi Mária ivén:
 Oszlányi Mária
 Oliva József
 Leithner József

Szt-András.

Szakál Pálné

Szempecz.

Döme Piroska ivén:
 Döme Piroska (2)
 Gyurkovits Viktória
 Freud Gyula
 Payer Antalné

Széplak.

Makray Mária (3)

Szepsi.

Csörghe Kata ivén:
 Horváth Mari
 özv. Balogh Sándorné
 Csörghe Kata
 Marsó Pálné ivén:
 özv. Balogh Sándorné
 Marsó Pálné
 Nádassi Trsztyánszki
 Emma ivén:
 Gubányi Tamás
 Kaminszky István
 Wimpiller Valéria
 Zarubay Ferencz
 Spatz Dávid
 Singula Gáborné
 Szántay Dánielné
 Turóczy Mária
 Nádassy Trsztyánszky Emma

Szerednye.

Péchi Miksa ivén:
 id. Bugyis András
 Kende Kornélia
 Weltner Henriette
 Pazuchanics György
 Klein Ignác
 Péchy Miksa

Sz.-Kövesd.

özv. Baranya Sándorné ivén:
 özv. Baranyay Sándorné, Szirmay
 Zsuzsánna
 b. Kemény Albertné, Morvay Zsófia

Szilás.

Huszár Janka ivén:
 Huszár Pongráczné
 Huszár Mariska
 Kenessey Tivadar
 Huszár Janka
 Singer
 Boda Antal
 Sullay György
 Ónody Zsigmond
 Sebestyén Antal
 Reck Antal

Szina.

Csergheő Matild

Szob.

Luczenbacher Alojzia (10)

Szombathely.

Istóczy Irma. —
 Németh József (5. 70)

Söllös-Győrök.

Kovács Pete Mari ivén:
 Kovács Pete Mari
 Kölgyesi Pete Nina
 Pete Lajos
 Illés Dénes
 Vidosfalvy Antal
 Pánczy Francziska
 Sümeghy Regina
 Bezerédy Antónia
 Szabadi Anna
 Alexandrine Ferenczy
 Péchy Ilka
 Carolina
 Berta
 Zalaváry Gyula
 Lellei Antal
 B. Gáspár
 Erhardt Imre

Sz.-Szaldobágy.

Imrik Ignáczné (2)

Szücsi.

Dadányi Gyika Róza ivén:
 Dadányi Gyika Róza
 Dadányi Erzsi

Tana.

Kéthelyi Boros Ilona ivén:
 Kéthelyi Boros Ilona
 Horváth Zsigmond
 Németh Ágnes
 Egerváry Miklósné
 özv. Pálffyné
 Ujj Károlyné
 Éhen Károlyné
 Ivánkovits János
 Holczheim Károlyné
 Rozner József
 Hollósy Ferencz
 Török Dávid
 Köves Antal
 Korchmáros Boldine

Tarany.

Máyer Amália ivén:
 Horváth Treszka
 Mühlstein Juliska
 Magassy Janka
 Máyer Amália
 Tóth Hermin
 Ritschl Egyetke
 Devits Eleonóra

Tass.

ifj. Földvári Mihályné

Tata.

Aughofer Pintér Mária. —
Vecsey Károly

Temesvár.

Dömötör Ilona és Ida (5). —
S u l y o k Mórné ivén :
Sulyok Mórné
Simon Julia
B u d a y Czeczilia ivén :
Buday Czeczilia
Kümmel Emilia
Peres Antónia
B. Hiller Aurélia ivén :
B. D. G. (2)
B. Duka Mária (2)
B Duka Inkey Milánie
gr. Logothetty Duka Anna
Demkó Izabella
Eisenstaedter Lina
Eisenstaedter I. L.
Papházy Olga
Vogt Mária
Capdepo Janka
Radványi
B. Blumenau
Szavits Besko Iphigenia
B. Sztojanovits Eulália
B. Sztojanovits Constantin
Joanovits Ilona
Barach Mathilda
Weigl Ilka
Misinski Erasm
Magyar Rózsa (1/2)
Alth D.

Tenk.

G y u l a y Pálné ivén :
Gyulay Pálné
Zsoldos Malvine
Losontzy Végh Katalin
Fáy Papszász Klára
Végh Földváry Vilma

Tenke.

P é t e r Mihályné ivén :
Gyórfy Lászlóné
Brindusné
Herczeg Ferenczné
Filótásné
Ujlaki Ferencz
Péter Mihályné.—
Vass Andrásné

Téth.

C s e m e z Ida ivén :

Lepossa Lajos
Csemez Ida
Csemez János
Csemez Samu
Takács János
Baditz Csemez Karolina
Karsay Lóra
Eöry Sándor
Kis Károly. —
Kolosváry Sándorné (6)

Tisza-Beő.

Szemere Andorné (3)

Tisza-Földvár.

K á l l a y Karolina ivén :
Kállay Karolina
Szegedy Vilma

Tisza-Ujlak.

K é s z m á r k y Mária ivén :
Késmárky Mária
Soltész Amália
Dobi Anna

Tolcsva.

Stépán Etelka

Toponár.

Lengyel Károly

Torda.

H o r v á t h nővérek ivén :
Juraniczné Harmath Leóna
Harmath Józsefné
Szentpéteri Antalné
Timbus Józsefné
Dániel Kristófné
Biluska Jakabné
Osztian Geróné
Szentpéteri nővérek
Amberbói nővérek
Pál Janka
Kágerbauer Flóriánné
Harmath nővérek
K o v á c s Lajosné ivén :
Kovács Lajosné
Szabó Mária
Péterfy János
Miklós Ida ivén :
Miklós Ida
Tétsi István
özv. Papp Jánosné

Tornallya.

Probszt Hermina

Török-Becse.

Veliacha Vilma ivén:

Veliacha Vilma

Behányi Imre

Bizek Henriette

Képeßy Raffay Etelka

Ivánkoviics Teréz

Kiss Sárfity Anna

Bizek Ilka

Kiznár Endre

Dániel Bayer Paulina

Dániel Józsi

Törtel.

Szabó Stephanie ivén:

Szabó Stephanie

Liptay Ilona

Liptay Klára

Turkeve.

Rác Andrásné ivén:

Koós Terézia

Hajdu Lászlóné

Rác Andrásné

Soos-Kocsa Juliska ivén:

Soos Istvánné Kocsa Juliska

Bozóky András

Végh Julia

Sebestyén Irma

Slezinger Rozália

Udvarhelyszék. (Erdély.)

Vass Miklósné ivén:

Nagy Sándorné

Simon Lilla

Bardutz Sándor

Pálffi Eszter

Pálffi Rákhel

b. Gámerra Gusztávné

Veres Zephi

Botta Györgyné

Varga Róza

Vass Miklósné

Imre Rozália

Gáál Lászlóné

Uj-Szivacz.

Gózon Ida ivén:

Gózon Ida

Eimann Mari

Ujvidék.

Liszka Jakab Ottilia ivén:

Liszka Jakab Ottilia

Molnár Amália

Fetter Etelka

Vizkelety Albertina

Fleischer Ludmilla

Kleintsek Mária

Herger Anna

Ungvár.

Felendy Antalné ivén:

Bachkay Endre

Herezeg Károly

Keresztes József

Bódy Józsefné

Telendy Antalné

Podhajecky Antónia ivén:

Rózsahegy Elek Jánosné

Podhajecky Antónia

Szmolnyiczky Ilka

Böszörményi Tomcsányi

Emilia ivén:

Palóczy Horváth Mária

Köröskényi Elek

Molnár János

Felföldy Ferencz

Tomcsányi Árpád

Berhelyi Muki

Ólcsváry József

Szomráky Ajtay Fáni

Böszörményi Tomcsányi Emilia.—

Szalgházy Bessenyei Borbála

Uny.

Szabó-Andrássy Leopoldin

Vác.

Tóth Julia ivén:

Tóth Julia

Szerencsy Pál.—

Windisch Ferencz

Vága.

Vitál Gábor ivén:

Ruzsitszka Pál

Vitál Jozefa

Kopcsányi Eugénia

Zsigárdy Juliánna

Győry Anna

Molnár-czéh (2)

Ribel Jusztina

Kardossy Emilia

Geibel Erzsébeth
Varga István
Tyrnau Mátyás

Vajda-Hunyad.

M á t y á s f y Zsófia ivén:
Cserna Czeczilia
Márkosal Leopoldina
Bárbara Eibl
Farkas Dienesné
Marillai Anna
Szamosfi
Mátyásfi Teréz
Mátyásfi Zsófia

Verbász.

M o k r y Etelka ivén:
Mokry Etelka
Mokry Amália
Biéber Keresztes Ida
Bohunek Amália
Stúr Lina
Mokry János

Veszprém.

S o m o g y i Juliska ivén:
Somogyi Juliska
Stól Amália
Baks Dóra
Zsolnai Róza
Peidl János
Ambrus Lajos
Hermann János
Nemsur Nina. —
Németh Pálffy Ilka

Veszprém-Palota.

Gruber Jeszenszky Iza
ivén:
Frischmann Terézia
Asztaller Clementin
Hankóczy Sándorné
Horváth Lidia
Patay Vilma
Orbán Czeczilia
Horváth Anna
Koczkás Karolina
Hankóczy Mari
Herz Mari
Baum Mari
Kelemen Sándorné
Vizer Alajos
Gruber Jeszenszky Iza
P f u h l Emilia ivén:
Ladányi Tera

Hertzeg Betti
Gyurkovics Katicza
Benkő Sámuelné
Pfuhl Emilia

Vetés.

S z e r d a h e l y i Károlyné ivén:
Szerdahelyi Károlyné
Tergi Lajosné
Petrovits Jánosné
Madarassy Kálmánné
Reich Andrásné
Szerdahelyi Pálné
Pokorny Alajosné
Hellermann Jánosné
Kun Róbert

Világos.

P s e r h o f f e r Zsófia ivén:
Pserhoffer Zsófia
Vogel Keppich Paulina
Nazdravitzky Háni
Zorád Keleccényi Mária
Sorbán Kirillovits Janka

Vizakna.

Timár Czeczilia

Zádorháza.

S z a k á l Amália ivén:
Szakál Amália
Szathmári Sisári Piroška
Vályi Ida
Szent Miklóssy A'adar
Török Erzi

Zala-Egerszeg.

A n i s i c s Klára ivén:
Anisics Klára
Konkoly Erzsé
Stenádl Antal
Farkas Erző
Königsmayer Antónia
Röfy Mari
Gazdag Anna
Német Jánosné
Horacsek Borbála
Horvát Gyuláné
Lengyel Jozefa
Hajmásy Julcsa
Tivalt Jozefa
Graner Emilia
Hegedús Hermin
Anisics Julcsa

Goth Erzsébet
 Geröly Juliánna
 Gödéné
 Molnár Anna
 Hegedűs Etelka
 N. János
 Szabó Samané
 Hegyi Enokné
 Nagy Lukréczia
 Szivos Amália
 Tangl Andrásné
 Sydney Fáni
 Szalmay Antalné
 Hány Szabó Eleonóra
 Bertalanné
 Kummer Feriné
 Hány Anna
 Czifrák Terézia
 Mattersdorfer Karolina
 König Katalin
 Gyuk Regina
 Gyuk Emilia
 Stern Mari
 Rosenberger Jetta
 Weis Betti
 Weis Teréz
 Handlerné
 Skublics Zsigmond
 Plihá Horvát Gabriella
 Fábrián Eliza
 Horvát Czecsilia
 Kovács Anna
 Gáll Anna
 Zalka Klára
 König Mari
 Redelmayer Jánosné
 Gyalokainé
 Horvát Kornélia
 gr. Wikkenburg Stefan
 kollár Emilia
 Czukertel Mari
 Pirovics Fáni
 Ruzics Mari
 Iso Ferenczné
 Szigety Antalné
 Vesics Antalné
 Musik Kálmánné
 Pamerné
 Iso Alajosné
 Graner Trézsi
 Fábrián Karolina
 Fitos Flóra
 Salamon Terka
 Tahy Rózsa
 Hamer Büky Iza
 Bárthedeiszkiné

Magyar Ferenczné
 Skublics Lászlóné
 Czigel
 Ritterné
 Konkoly Lajosné
 Fischer
 Tót Anna
 Szedenik Anna
 Nyáriné
 Varga Juliánna
 Krismanics Szidi
 Gergecz
 Barez Fanni
 Szalmay Józsefné
 Mayer Sarolta
 Grünvald Juliska
 Ték Mari
 Horvát Sarolta
 Hajmásy Jánosné
 Kaiser Zsófia
 Házasy Ilka
 Békesy Radóné
 Békesy Paula
 Péterfy Ida
 Baltaváry lelkész
 Baltaváry vendéglősné
 Part Lojza
 Simonfy Endréné
 Szájer Teréz
 Preinsperger Mari
 Hány Ágoston
 Barkne Karolina
 Bersek János.—
 Hetényi Ferenczné

Zala-Lövő.

Egerváry Tuboly Emilia
 ivén:
 Egerváry Tuboly Emilia
 Lelles Sándorné Farkas Izabella (2)

Zay-Ugrócz.

Szvaty Hermin ivén:
 Greguss Amália
 Vogyon Máli
 Satrazovecz Krisztina
 Dubovszky Anna és Emilia (2)
 Orell Matild
 Szilvay Károlyné
 Svaty Hermin

Zsáka.

Oláh Bálint ivén:
 Vitkovits Julia
 Andrassy Irén

Papp Ede
Oláh Mária
Nagy Soma
Sziklay Emma
özv. Szabó Sára
Magyar Sárka
gr. Rhédey Gábor

Utólagosan bekülték.

Bécs.

Mendelényi Emma (5)

Berethe.

Fialka Vilma

Czabuna.

Fererczy Ida
Grinland Katalin
Warga Ferencz

Galgóc.

Bukovinszky Lujza (3)

Kis-Tapolcsán.

Böttner Lina és Julcsa

Kurja.

Mohay Szabó Zsigáné

M.-Nagy-Sombor.

özv. Potyó Pálné ivén:

özv. Potyó Pálné (2)

özv. Pasztaj Albertné

Sombori Józsefné

Sombori Irma

Érkövy Jakab

Hasfaludy Albert

B. Kemény Lászlóné

B. Györfi Józsa-Simayné

Küsti Béláné

macskási Karolina

Alvizi Zsuzsa

Horváth Saudorné

Magyar-Atád.

Braun Ede

Nagy-Várad.

Széles Józsefné ivén:

Gyűresák Ferenczné

Zaitz.

L á b o s Mathild ivén;

Udvardy Györgyné

Lábos Mathild

Starill Ferenczné

Buzás Pálné

Takács Mihályné

Széles Józsefné

Polgár.

H o r v á t h Ottila ivén:

Grittner Amália

Toronyi Zsigmond

Koller Etel

Bardóczy József

Polonkay Gábor

Görömböly István

Bech Lázár

Fleischer Ferencz

Lévi Lipót

Munk Róza

Klein Ferencz

Zathureczky Károly

Baniczky János

Vejtzezer Józsefné

Ponor.

H e g y e s s y Ottília ivén:

Hegyessy Ottília

Török Árpád

Bágya Zsigmond

P.-Kovácsi.

B o g y a y Gruber Ilona ivén:

Bogyay Gruber Ilona

Bogyei Péterné

Bánatosy Ákos

Bumfordy N. János

Dr. Eischer

Bagó Szilveszter

Vály.

Bélik Lászlóné

Zilah.

Insom Gizella ivén
özv. Deáky Samuné
özv. Kiss Lászlóné
Javaránszky József
Dr. Landauer Sándor
Dr. Bereczky Károlné
Éltető Eszterné

Vintze Ferenczné
Stern Karolina
Pogonyi b. Egloffstein Amália
Rétsei László
Korbuly Tódorné
Alfay Balog Anna
Farágó Anna
Kpvács Jánosné
Insom Gizella

Vitéz Ferencné
 Stein Karolina
 Pogonyi b. Földstein Amália
 Rései László
 Korbuly Tódorné
 Alfay Balog Anna
 Faragó Anna
 Fritzes Jánosné
 János Gizella

Élelm.

János Gizella ivén
 éav. Deák Samuáné
 éav. Kiss Lászlóné
 Javarszky József
 Dr. Landauer Sándor
 Dr. Beczsky Károly
 Kétsé Belemé

ELŐFIZETESI FOLHIVÁS

„CSALADI KÖR“

SZÉPIRODALMI DIVATLAPRA.

(A PESTI JÓTÉKONY NŐEGYESÜLET KÖZLÖNYE.)

Megjelenik minden vasárnap két iven, színes borítékkal, kőnyomatu arc- és színezett divatképekkel, a legujabb himzetek, horgolási és egyéb kézimunkák gazdag választéku mintáival, **természeti nagyságban kivágott ruhaszabásokkal és zeneművekkel:**

Évenként 70—80 melléklettel

és

évenként két legnagyobb alakú történelmi

MŰLAPPAL.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos

E M E L E S.

Miðn ez alkalmat megragadom, hogy hazánk lelkes hölgyeit lapom további pártolására és szíves terjesztésére tisztelettel fölkeríjem, édes öröm tölti meg szívemet; egyrészt azért, mert sok izben voltam már szerencsés tapasztalni lapom iránti meleg rokonérzetöket, és másrészt, mert minden alkalommal igyekeztem bebizonyítani, hogy legforróbb ohajtásom: érdemessé is tenni azt e rokonérzetre, és végre mert ebbeli fáradozásom már eddig sem volt üdvös süker nélkül. Akár hatását, akár külsejét tekintve, nincs okom, örömmel nem gondolni azon öt évre, melyet lapom eddig a haza szolgálatában töltött.

Hatását illetöleg csak arra hivatkozom, hogy a magyar hölgyek legrégibb, legtekintélyesebb és legnemesebb czélu társulata: **a pesti jótékony nőegyesület közlönyeül választá!** A milyen kevésbé reméltem e ritka kitüntetés, olyan édes örömmel tüztem lapom homlokára e czímet; mert azt tanusítja, hogy e nemes egyesület meg van elégedve annak irányával, e szerint jónak, hasznosnak és üdvösnök kell lennie.

És ha eddigi törekvésem által ki tudtam érdemelni e megelégedési bizonyítékot, hogy ne volna életem legföbbs feladata, ezentul még inkább méltóvá tenni lapomat a müvelt hölgyek szeretetére! Hisz csak e szeretettöl remélheti terjedését, és minél inkább terjed, annál több módja és alkalmja van, megközelíteni magasztos czélját, a mely abban

áll, hogy az irodalomkedvelő hölgynek hű és igaz barátja legyen, társalgván vele mindenről, a mi a nő magasztos hivatási körébe tartozik, a divatról ép úgy, mint az irodalom és művészetről, a szív nemes és nemesítő vonzódásairól ép úgy, mint az emberiség és a haza iránti szent kötelességeiről, a tánczvigalmak ártatlan kedvteléseiről ép úgy, mint a családi boldogság édes fáradozalmairól; szóval mindenről, a mi a magyar hölgyet jóvá, széppé, kedvessé és szeretetre méltóvá teszi, könnyeden és fesztellenül, de azért melegen és tartalmasan, egyiránt menten a tudálékos hosszadalmasság, mint a szószapora felületességétől, hogy e tekintetben is például szolgáljon, miről társalognak és miképen a mi művelt hölgyeink.

E téren azonban nekem csak a napszamos feladata jutott; az érdem ismert nevű írónké és költőnké, kik lapomat folyvást becses közreműködésökkel támogatják. Öt éve szerkesztem e lapot, de nem volt még olyan száma, melyben több jeles tehetség neveivel ne találkozott volna az olvasók.

És ugyanazt mondhatom lapom külsejét illetőleg. Hála Istennek, e tekintetben is siker jutalmazta fáradozásomat. A „Családi kör“ a legdiszesebben kiállított lapok közé tartozik. Külföldi társalival is természetesen állja ki az összehasonlítást.

A válogatott tartalom és díszes külső mellett azonban mindig szem előtt tartom, hogy az kiválólag divatlap is. Azért minden héten legalább egy mellékletet hoz, fölváltva színezet divatképet, (rendesen két-három, minden évnegyedes idényben azonban hét—nyolcz alakkal) úgy színtén a himzetek, horgolások jegyelések és reczésések legujabb rajzait, természeti nagyságban kivágott ruhaszabásokat, melyek segítségével hölgyeink otthon készíthetik öltönyeiket; továbbá kelme-mintákat, zeneműveket és végre jeles honleányaink és az irodalom vagy művészet terén kitünő férfaink képmatru arczképeit. A „Családi kör“ tehát mint divatlap is nemcsak teljesen pótolja a külföldi lapokat, hanem tartalomra jóval felül is mulja már azokat, és nyugodt öntudattal mondhatni, hogy az a legolesőbb heti divatlapok közé tartozik.

Azonkívül vesznek a t. előfizetők évenként

legalább két legnagyobb alaku és művészi becsű történelmi műlapot.

És ezekre nézve a „Családi kör“ a f. évi júliusi félévtől kezdve egészen új, az eddigittől jelesül eltérő rendszert állapít meg. Ugyanis eddig a műlapok csupán egyes érdekes mozzanatokot adtak át a közönség szemléletének, egyszer ezt, mások azt, minden tekintet nélkül rend- és összefüggésre.

A „Családi kör“ azonban ezentul rendszeres sorozatban fogja kiadni a hazai történelem nevezetes mozzanatait, úgy, hogy néhány év mulva az egész hazai történelmet birni fogjuk rajzokban, még pedig művészileg nagybecsű rajzokban; mert az alaptervezetet ép úgy, mint a körrajtot mindig elsőrendű művészek készítik.

Valóban, édes örömmel gondolok azon időre, midőn nemcsak könyvekben, de képekben is méltólag meg lesz írva hazánk történelme! Olyan eszme ez, mely méltó a pártolásra! Angol- és Franciaországban a kormányok százezreket költöttek ilyen czélra; én nekem a hölgyek szeretete nyújt hozzá erőt és képességet; de tudom, hogy én már rég a sírban porlandom és nevem már rég ki lesz törölve az élők emlékéből, midőn e történelmi képsarnok még mindig díszre lesz a magyar hájlékoknak.

A két első műlap már készen van. Az első mintegy czímlapját képezi a csarnoknak, hazánk regekorából van véve és

EMESE ÁBMA

czim alatt multunk legdicsebb mozzanatait: A vérszövetség, Árpád, Szent István, Nagy Lajos, Hunyadi Széchenyi és Vörösmarty korszakait tünteti föl. E műlap becseré nézve elég mondanom, hogy **Orlai Soma** alaptervezete után legkitünőbb körrajzoló művésztünk: **Marasztóni József** tette köre, még pedig **tollrajz** utján. Ilyen nagyszerű tollrajz nemcsak nálunk nem készült még, de általában ritkítja párját. Egy mestermű ez a maga nemében. Bolti ára 6 frt lesz, míg a „Családi kör“ előfizetői csak a csomagolási díjat: 30 krt tartoznak érte beküldeni, a műlapot magát ingyen kapják.

A műlapokban csak féléves előfizetőink részesülnek, de megküldjük azokat az első évnegyedi díj beküldésekor is, ha a csomagolási 30 kr. beküldése mellett kinyilatkoztatják, hogy a második évnegyed díját is annak idején be fogják küldeni.

Ezek után legyen szabad reménylenem, hogy a magyar hölgyek ezentúl is szives rokonszenvökkel tisztelik meg lapomat, és annak terjesztésére testvéri kezet nyujtanak.

Rendelkezzenek én velem is, azért van a „Családi kör“-nek

MEGBIZÁSOK TÁRA,

hogy ha t. előfizetőinek a divat és háztartás körében bár mire volna szüksége, azt általam Pestről meghozathassák. Sok ezerre megy már az általam elintézett megbizások száma és örömmel mondhatom, hogy e tekintetben is közmegelegedést vívtam ki buzgalmamnak ép úgy, mint küldeményeimnek.

A „Családi kör“ előfizetési díja: évnegyedre 3 frt; félévre 6 frt; egész évre 12 frt.

Ezen kívül egy-egy műlap csomagolási díja: 30 kr.

Különös kedvezményül pedig új féléves előfizetőinknek „Kun László udvara“, „Bornemisza Anna egy órai uralma“ és „Izabella királyné anyai áldozata“ című, eddig megjelent három nagy műlapunkkal egy-egy forintért kedveskedünk. E szerint az új előfizetők 9 frt 30 kr-ért a lapon kívül négy olyan műlapnak jutnak birtokába, a melyeknek bolti ára tizennyolez forint.

A lap pontos szétküldéséről kezeskedem.

Nyolcz példány után tiszteletpéldánynyal kedveskedem.

Pest, május 20-kán 1864.

EMILIA

a „Családi kör“ felelős szerkesztője
és kiadó-tulajdonosa.

A hozzám küldendő megrendeléseket ekképen kérem czimezni:

Emiliának,

Pesten,

kalap-utca, 17. sz.

ÉRTEKEZÉS

ezim által mutatott legfőbb morzsálat: A részegység. Ágyú. Szem-
latakn. Nagy Lajos, tinnanyi székely és Vörösmarty korának töl-
toti föl. E millip becseré névre oly mondáson, hogy Ötven évvel
törtézet után legfőbb köztársasági mltérségek: Marxistaoni lézsel
ezse kör, még pedig tollatx után. Ilyen nagyzerül tollatx némosak
mlatnk nem kezelt még, de általában mlitja pártját. Egy mestermé az a
nyag mondón. Holtt árs é rit laak, míg a „Galáci kör“ lézselől csak
x csomagosál díjat: 30 rit tartoznak ötte beküldés, a mlitpot magát
lutyon kapják.

A mlitpokban csak léloves előzetes kikötésnek térsésmé, de megkölth-
ljk azokat az első évszgyvly díj beküldésnek is ha a csomagosál 30
rit beküldésé mlitott kinyilatkoztatás, hogy a mlitodik évszgyvly díjat
is annak mlitén de tollatx küldeni.
Ezek után legyon szabad véleményem, hogy a magyar mlitgyek
exentit is azíves lokozomavókkal tliztolik meg lapomat, és annak ter-
jontáséte testvéri kézet nyujtanak.
Kendelkezésemek én velem is, azért van a „Galáci kör“-nek

MEGHIRAZOK TÁRA

hogy ha t. előzetesnek a dívat
andrágáé azt általam Postól m
az általam elindított megkölés
é tekintetben is közmegegyezést vítam ki barátaimnak éq egy, mlit
költeményeimnek.

A „Galáci kör“ előzetési díja: évszgyvlyre
3 rit; léloves 6 rit; egész évre 12 rit.

Ezen kívül egy-egy mlitap csomagosál díja: 30 rit.
Különös kedvezményül pedig új léloves előzetésimnek „Kun
lászó névára“, „Boromlászó háms egy órai utalms“, és „Iszabolta ki-
társú né anyai álbozata“ című, eddig megjelent három nagy mlitpánkkal
egy-egy forintért kedvezkedim. E szerint az új előzetés 6 rit 30 kr-
ért a lapon kívül még olyan mlitpánk jutnak dírtokába, a melyeknek
holtt árs tízcentnyezet forint.

A lap pontos azelőzélidésérti közszésem.
Nyolcs példány után tlizteléspéldányval kérekésem.
Post. mlitja 20-érs 1864

EMILIA

a „Galáci kör“ léloves szerkesztésé
és mlitodé mlitmondás.

A hozsám küldésé megvontóléséket ökrépon kérem ésimozni:

EMILIAK

Pesten,
Kálap-utczán, 17. sz.

O. hung.
577. h.

SZERETET

K Ö N Y V E.

IRTA

EMILIA.

MÁSODIK KÖTET.

J. A.

PEST, 1864.

KHÓR ÉS WEIN GYORSSAJTÓNYOMÁSA.

Derottya-utca 14. sz.

20,584.

II.

Oct. Zeich

OSZK

1801, 7211

OSZK

Magyar Nemzeti Széchenyi Könyvtár

OSZK